SOMOGY MEGYEI KÖZGYŰLÉS ELNÖKE

7400 KAPOSVÁR, Vármegyeháza, Fő utca 10.
Tel.: 82/898-246
e-mail: gelencser.attila@som-onkorm.hu

Ügyiratszám: SMÖ/290/2014.

ELŐTERJESZTÉS
a Baranya Megye Területfejlesztési Koncepció javaslattevő fázisának véleményezéséről

A területfejlesztési koncepció, a területfejlesztési program és a területrendezési terv tartalmi követelményeiről, valamint illeszkedésük, kidolgozásuk, egyeztetésük, elfogadásuk és közzétételük részletes szabályairól szóló 218/2009. (X. 6.) Korm. rendelet 18. § (5) bekezdése alapján a megyei területfejlesztési programot és koncepciót meg kell küldeni e rendelet 10. számú mellékletében meghatározott véleményezésre jogosult szerveknek, továbbá a szomszédos megyei önkormányzatoknak.

A Baranya Megyei Önkormányzati Hivatal megküldte véleményezésre Baranya Megye Területfejlesztési Koncepciója javaslattevő fázisa egyeztetési változatának munkaanyagát.

A Somogy Megyei Közgyűlés 49/2012.(IX.28.) közgyűlési határozatában tervezéssel kapcsolatos, közgyűlések közötti konzultációs, munkaközi véleményező munka elvégezésével - a testület utólagos tájékoztatása mellett - a Területfejlesztési Bizottságot bízta meg.

A Területfejlesztési Bizottság a Baranya Megyei Területfejlesztési Koncepció javaslattevő fázisa társadalmasítási munkaanyagáról az alábbi véleményt alakítja ki:

Baranya Megye Területfejlesztési Koncepciójának javaslattételi fázisa alapos, logikusan szerkesztett, a megyei sajátosságokat jól hangsúlyozó és kellően koncepcionális anyag. Megfelel a jogszabályi előírásoknak, jól illeszkedik az EU-s és az országos programokhoz. A korábban véleményezett anyagnál sokkal színvonalasabb koncepció, és nem csak a terjedelme miatt.
A többi megye koncepciójától eltérően - későbbi időpontra – az elkészült anyagnak megvan az a helyzeti előnye, hogy a 2013 decemberében módosított Országos Területrendezési Tervnek és a szintén decemberben elfogadott Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Koncepciónak megfelelően készült, ezáltal elkerülik az országos dokumentumhoz való illesztést, illetve a kétszeri jóváhagyást.
A megye jövőképét és átfogó céljait jól szolgálják a megállapított stratégiai célok. A három területi egység, illetve a negyedikként átfedő határ menti térség szerencsés megosztás, bár a térképi megjelenítésben a vonal-jelölés helyett logikusabb lenne felületként ábrázolva a határ menti térség.
A megye saját belső erőforrásainak alkalmazásának szándékát, helyi termelés és ellátás hangsúlyosan szerepeltetik. A rendelkezésre álló ásványi nyersanyag, fosszilis energia és természeti értékek használata kellő mélységig szerepel, megemlítve az értékek megőrzésének szándékát. Az energiaellátás függetlenedésének lehetőségét elég nehezen tarjuk megvalósíthatónak megújuló energiaforrásból, legfeljebb törekedni lehet a célért. A klímaváltozásra való felkészülés is kellő hangsúllyal szerepel a koncepcióban. Pozitívum a patrióta szemlélet kialakításának szándéka, az elhelyezkedési esélyek javítása érdekében tervezett felnőttképzés.

A Stratégia erőforrások fenntartható használata egyik stratégiai cél, azonban nincsenek nevesítve az erőforrások, illetve használatuk módja, azonban az emberi és a természet környezet védelmének szempontja dicséretes.
A nagytérségi csomóponttá válás szándéka, támogatható, de az indoklást: Zágráb-Belgrád-Budapest alkotta háromszög középpontja erőltetettnek érezzük. Inkább a szomszédos magyar és horvát megyék központi szerepét lehetne megcélozni.
A határmenti terület fejlesztési szándékainál nincs megemlítve a Pannon EGTC-ben rejlő fejlesztési lehetőség.
Baranya megyének helyzeti előnyt jelent az országos szintű Ős-Dráva Program, remélhetően az érintett somogyi falvak is profitálnak a fejlesztésekből.
A koncepció üzenetei a közszférán kívüli szereplőknek és az ágazatoknak is szólnak, sőt a szomszédos megyéknek is. Örömmel olvastuk a Somogy megyének szánt üzenetet, bár a közlekedési és az egyetemi kapcsolatoknál bővebb kapcsolati kört, együttműködést tartunk fontosnak. Javasoljuk a Tolna megyei kapcsolatrendszer kidolgozását is.
Összességében Baranya Megye Területfejlesztési Koncepciója jó alapul szolgál a készítendő területfejlesztési programhoz.

Baranya Megyei Területfejlesztési Koncepció javaslattevő fázisa társadalmasítási munkaanyagát az előterjesztés melléklete tartalmazza.

Javaslom, hogy a bizottság végezze el a Baranya Megye Területfejlesztési Koncepciója javaslattevő fázis munkaanyaga véleményezését.

<u>Határozati javaslat:</u>

1./ A Somogy Megyei Közgyűlés Területfejlesztési Bizottsága – a közgyűlés 49/2012.(IX.28.) határozata alapján eljárva – megvitatta Baranya megye Területfejlesztési Koncepciója javaslattevő fázis munkaanyagát és véleményét az alábbiak szerint teszi meg:

a. A Bizottság megállapítja, hogy
   Baranya Megye Területfejlesztési Koncepciójának javaslattételi fázisa alapos, logikusan szerkesztett, a megyei sajátosságokat jól hangsúlyozó és kellően koncepcionális anyag. Megfelel a jogszabályi előírásoknak, jól illeszkedik az EU-s és az országos programokhoz. A korábban véleményezett anyagnál sokkal színvonalasabb koncepció, és nem csak a terjedelme miatt.
   A társadalmi vitára bocsájtott anyagnak megvan az a helyzeti előnye, hogy a 2013 decemberében módosított Országos Területrendezési Tervnek és a szintén decemberben elfogadott Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Koncepciónak megfelelően készült, ezáltal elkerülik az országos dokumentumhoz való illesztést, illetve a kétszeri jóváhagyást.
   A megye jövőképét és átfogó céljait jól szolgálják a megállapított stratégiai célok. A három területi egység, illetve a negyedikként átfedő határ menti térség szerencsés megosztás, bár a térképi megjelenítésben a vonal-jelölés helyett logikusabb lenne felületként ábrázolva a határ menti térség.
   A megye saját belső erőforrásainak alkalmazásának szándékát, helyi termelés és ellátás hangsúlyosan szerepeltetik. A rendelkezésre álló ásványi nyersanyag, fosszilis energia és természeti értékek használata kellő mélységig szerepel, megemlítve az értékek megőrzésének szándékát. Az energiaellátás függetlenedésének lehetőségét elég nehezen tarjuk megvalósíthatónak megújuló energiaforrásból, legfeljebb törekedni lehet a célért. A klímaváltozásra való felkészülés is kellő hangsúllyal szerepel a koncepcióban. Pozitívum a patrióta szemlélet kialakításának szándéka, az elhelyezkedési esélyek javítása érdekében tervezett felnőttképzés.

A Stratégia erőforrások fenntartható használata egyik stratégiai cél, azonban nincsenek nevesítve az erőforrások, illetve használatuk módja, azonban az emberi és a természet környezet védelmének szempontja dicséretes.
A nagytérségi csomóponttá válás szándéka, támogatható, de az indoklást: Zágráb-Belgrád-Budapest alkotta háromszög középpontja erőltetettnek érezzük. Inkább a szomszédos magyar és horvát megyék központi szerepét lehetne megcélozni.
Baranya megyének helyzeti előnyt jelent az országos szintű Ős-Dráva Program, remélhetően az érintett somogyi falvak is profitálnak a fejlesztésekből.
A koncepció üzenetei a közszférán kívüli szereplőknek és az ágazatoknak is szólnak, sőt a szomszédos megyéknek is. Örömmel olvastuk a Somogy megyének szánt üzenetet, bár a közlekedési és az egyetemi kapcsolatoknál bővebb kapcsolati kört, együttműködést tartunk fontosnak. Javasoljuk a Tolna megyei kapcsolatrendszer kidolgozását is.
Összességében Baranya Megye Területfejlesztési Koncepciója jó alapul szolgál a készítendő területfejlesztési programhoz.

2./ A Bizottság javasolja megemlíteni Baranya Megye Területfejlesztési Koncepciójában a határmenti területfejlesztési együttműködési lehetőségnél a Pannon EGTC-ben rejlő fejlesztési lehetőségek regionális kihasználását.

3./ A Területfejlesztési Bizottság felkéri a megyei főjegyzőt, hogy a testület véleményét továbbítsa a Baranya Megyei Önkormányzat részére.
Felelős: Dr. Vörös Tamás megyei főjegyző
Határidő: 2014. február 11.

Kaposvár, 2014. február 04.

Gelencsér Attila

Az előterjesztést készítette:

Becker Roland
irodavezető

Baloghné Molnár Ida
területfejlesztési referens

Fábián Éva
megyei főépítész

Az előterjesztést jóváhagyta:

Dr. Vörös Tamás
megyei főjegyző

BARANYA MEGYEI TERÜLETFEJLESZTÉSI KONCEPCIÓ

JAVASLATTÉTELI FÁZIS

TÁRSADALMASÍTÁSI MUNKAANYAG

Készült a területfejlesztési koncepció, a területfejlesztési program és a területrendezési terv tartalmi követelményeiről, valamint illeszkedésük, kidolgozásuk, egyeztetésük, elfogadásuk és közzétételük részletes szabályairól szóló 218/2009. (X. 6.) Korm. rendelet alapján.

Pécs, 2014. január 10.

Tartalomjegyzék

Vezetői összefoglaló ... 3
1. A megye jövőképe ... 8
2. A megye célrendszerének bemutatása ... 10
2.1. A megye fejlesztésének átfogó céljai ... 10
2.2. A megye fejlesztésének stratégiai céljai ... 13
2.3. A fejlesztési célrendszer meghatározása a megyén belül különféle sajátosságokkal rendelkező területi részegységekre (területi célok) ... 24
3. A célrendszer koherencia vizsgálata ... 32
3.1 Belső koherencia vizsgálat ... 32
3.1.1. A jövőkép, a fejlesztési elvek és az átfogó cél kapcsolatának bemutatása ... 32
3.2 Külső koherencia vizsgálat ... 37
3.2.1. A célrendszer kapcsolata az OFTK-val ... 37
3.2.2. A célrendszer kapcsolata az OTrT-vel ... 40
3.2.3. A célrendszer kapcsolata a fontosabb ágazati koncepciókkal, tervekkel ... 42
4. A terület felhasználás alapelveit lefektető koncepció ... 47
4.1. Stratégiai térstruktúra bemutatása ... 49
5. A fejlesztés eszköz- és intézményrendszere ... 53
5.1. A prioritások azonosítása ... 53
5.2. Felelősség és intézményrendszer – A koncepció üzenetei ... 57
6. A tervezési folyamat, a társadalmasítás és legitimáció leírása ... 68
Mellékletek ... 72

Vezetői összefoglaló

A területfejlesztésről és a területrendezésről szóló 1996. évi XXI. törvény (továbbiakban: Tftv.) 2011. decemberi módosításával és annak 2012. január 1-ei hatályba lépésével a jogalkotó a **területfejlesztési feladatokat** területi szinten a regionális fejlesztési tanácsok megszüntetésével a **megyei önkormányzatok hatáskörébe utalta**.

A Tftv., a Magyarország helyi önkormányzatairól szóló 2011. évi CLXXXIX. törvény, a 2014-2020 közötti európai uniós fejlesztési források felhasználásának tervezésével és intézményrendszerének kialakításával összefüggő aktuális feladatokról szóló 1600/2012. (XII.17.) Korm. határozat, valamint a 2014-2020 közötti források területi koordinációjának kereteiről szóló 1115/2013. (III.8.) számú Korm. határozat előírásainak megfelelően a **megyék területfejlesztési koncepciót és programot készítenek,** valamint **közreműködnek az Európai Unió 2014-2020 közötti programciklusa területi alapú fejlesztéseinek megtervezésében**.

A tervezési munkák elindítására a Nemzeti Fejlesztési Minisztérium 2012. évben kiegészítő költségvetési támogatást nyújtott a megyei önkormányzatok számára. Az előkészítő fázis keretében a területfejlesztési koncepció és program kidolgozásának megalapozásaként 2012. november 30-ával elkészültek a megyei közgyűlési határozattal jóváhagyott **helyzetfeltáró dokumentumok**.

A további megyei szintű tervezési feladatok finanszírozására a Nemzeti Fejlesztési Ügynökség 2013. augusztus 24. és szeptember 23. közötti beadással megjelenttette az Államreform Operatív Program (ÁROP-1.2.11) pályázati felhívását, melynek célja a megyei önkormányzatok esetében a tervezési dokumentumok előkészítésének támogatása, az ehhez szükséges megyei tervezői kapacitások megerősítése.

A **megyei területfejlesztési koncepció** tervezése során a helyzetfeltárást a jelen dokumentumban foglalt javaslattevő fázis követi, amelyben a megye jövőképének, fejlesztési célrendszerének és a célok eléréséhez szükséges fejlesztési irányok, beavatkozási területek meghatározására kerül sor a vonatkozó, a területfejlesztési koncepció, a területfejlesztési program és a területrendezési terv tartalmi követelményeiről, valamint illeszkedésük, kidolgozásuk, egyeztetésük, elfogadásuk és közzétételük részletes szabályairól szóló **218/2009. (X. 6.) Korm. rendelet előírásait,** valamint a Nemzetgazdasági Minisztérium **Nemzetgazdasági Tervezési Hivatala (NTH) iránymutatásait** követve.

A koncepció azzal a céllal készül tehát, hogy kijelölje Baranya megye lehetséges kitörési pontjait, meghatározza azokat a főbb fejlesztési irányokat, amelyre a megye a 2030-ig terjedő időszakban különös hangsúlyt kíván fektetni. A koncepcióban meghatározott célok és fejlesztési irányok kijelölése alapot biztosít a **megyei területfejlesztési program** elkészítéséhez, mely a tervezés soron következő feladata. A megyei területfejlesztési program a teljes tervezés ismérveit szem előtt tartó, középtávon értelmezet programdokumentum, mely 7-10 éves időtávban fogalmazza meg a megye terület- és vidékfejlesztéshez kapcsolódó vállalásait.

A tervezés egyben a 2014-2020 közötti Európai Uniós programozási időszak forrásfelhasználásának kereteit is megadja. E tekintetben a megyék - a megyei területfejlesztési program készítésével párhuzamosan – elsődlegesen a Terület- és Településfejlesztési Operatív Programban (TOP) megvalósuló fejlesztésekhez készítenek elő **megyei szintű gazdaságfejlesztési részprogramokat** a TOP tartalmi és forráskeretei között. Ezen túlmenően a helyi (városi-várostérségi) szintű tervezésben koordinációs szerepet töltenek be, összefogják a **kistérségi fejlesztési részprogramok** elkészítését, valamint **közreműködnek az ágazati operatív programok kialakításában** véleményezés és részdokumentumban összefoglalt kulcsprojektek kidolgozása révén.

Fentiek alapján tehát a megyei önkormányzat feladata nem kevesebb, mint a 2014-2020 közötti Európai Uniós programozási időszak tervezését segítő megyei területfejlesztési részdokumentumok (megyei gazdaságfejlesztési részprogram, illetve kistérségi fejlesztési részprogramok) elkészítése, majd pedig a megye területén megvalósítandó projektek összeállítása. A megvalósítandó projektek összeállítása olyan integrált (több tématerületre kiterjedő, illetve többszereplős), nagy hozzáadott értékű kulcsprojektek felkutatását jelenti, amelyek a megye, ill. az adott kistérség jelenlegi problémáira adnak adekvát válaszokat, és illeszkednek a megyei fejlesztési irányokhoz. Az így összeálló, akár **előzetes megvalósíthatósági tanulmány szintig kidolgozott projektek** alapot és egyben garanciát biztosítanak a megyei önkormányzat számára a már jogszabályokban rögzített és 2014-2020 közötti programidőszakban rendelkezésre álló területfejlesztési források hatékony felhasználására.

A fenti programozási feladatok a megyei önkormányzat számára az év folyamán folyamatos munkát adva **2014 őszére minden tekintetben kész dokumentumokat eredményeznek**, az alábbiak szerint:

Megnevezés	ÁROP pályázatban rögzített határidő
Megyei tervezési dokumentumokat megalapozó regionális kitekintésű **helyzetértékelő dokumentum** a megyei önkormányzat által elfogadva	2013. december 20.
Megyei **területfejlesztési koncepció** a területfejlesztésért felelős miniszter által elfogadva	2014. február 28.
Megyei **területfejlesztési program** (stratégiai és operatív rész) a területfejlesztésért felelős miniszter által elfogadva	2014. április 30.
A 2014-2020 közötti uniós időszak tervezését segítő **részdokumentumok** a területi és az ágazati operatív programokhoz illeszkedően	2014. szeptember 30.
Projektlista	2014. szeptember 30.

1. táblázat: A megyei programozási feladatok ütemezése

A Baranya megyei fejlesztési koncepció **három átfogó cél** köré építi fel a cél és prioritásrendszerét, melyek az alábbiak:

- Értékteremtő foglalkoztatást biztosító gazdaság kialakítása;
- Egészséges és megújuló társadalom;
- Természet- és energiatudatos megye.

Az átfogó célok elérését a stratégiai célrendszer részeként meghatározott 7 stratégiai cél és Baranya megye sajátos térszerkezetéhez illeszkedő 4 területi célkitűzés szolgálja. A stratégiai célok egyfajta fókuszáltságot adnak az átfogó célok eléréséhez vezető út kijelölésében, körvonalazva egyben a megye értékválasztásának tengelyeit.

A fejlesztési koncepció **hét stratégiai célja**:

- Helyi gazdaságok fejlesztése;
- Tartós növekedésre képes gazdaság megteremtése;
- Piaci igényekre reagálni képes emberi erőforrások fejlesztése;
- Társadalmi felzárkózás elősegítése;
- Stratégiai erőforrások fenntartható használata;
- Elérhetőség és mobilitás javítása;
- Nagytérségi csomóponttá válás.

A stratégiai célok mellett beazonosításra kerültek a megyében sajátos problémákkal küzdő, ill. az adott területre jellemző fejlődésbeli előnyökkel, lehetőségekkel jellemezhető térségek, megyén belüli területi egységek, melyek sajátos fejlesztési igényei ún. területi célok formájában kerültek meghatározásra.

A megyére kialakított **négy területi cél**:

- Hátrányos helyzetű, fejletlen gazdaságú térségek komplex fejlesztése Baranya megye nyugati felén (Ős-Dráva program területe, Szigetvár, Sásd térsége);
- Termelési szerkezet átalakítás, gazdasági szemléletváltás Pécs és agglomerációja területén, illetve Komló és térségében;
- Helyi adottságokra, komparatív előnyökre és lehetőségekre épülő vidék- és gazdaságfejlesztés kiemelten Mohács-Bóly és Villány-Siklós-Harkány térségében;
- Baranya megye horvát határmenti térsége határon átnyúló kapcsolatainak javítása elsősorban közlekedési, gazdasági téren.

A koncepcióban megfogalmazottak abban az esetben bírnak relevanciával, ha azok illeszkednek az országos tervdokumentumok sorába, egy irányba mutatnak az azokban megfogalmazott elvekkel, célokkal. Ebben a tekintetben is kiemelt figyelmet kapott az **Országgyűlés 1/2014. (I. 3.) OGY határozatával** elfogadott, a **Nemzeti Fejlesztés 2030 – Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Koncepció (OFTK)** vizsgálata. E mellett a koncepció készítése folyamán sor került a koncepcióban meghatározott célrendszernek az

Országos Területrendezési Terv (OTrT) előírásaival, valamint a fontosabb ágazati koncepciókkal való összhangja megteremtésére és ennek érdekében az ún. külső koherencia vizsgálatára is. A vizsgálat alapján elmondható, hogy az átfogó célok tekintetében a Baranya Megyei Területfejlesztési Koncepcióban megfogalmazott három átfogó cél kapcsolódik a négy OFTK átfogó célhoz. E mellett az országos és megyei stratégiai célok összevetéséből jól látszik, hogy a versenyképes gazdaság fejlesztése, a vidék életképességének megőrzése, a lakónépesség megtartása, a köznevelés és felsőoktatás társadalmi és gazdasági kohéziót erősítő szerepének hangsúlyozása jelentik a leginkább közös célkitűzéseket. Az OTrT-ben foglaltakkal való összhang legmélyebben a koncepció „Helyi gazdaságok fejlesztése", a „Nagytérségi csomóponttá válás", valamint a „Stratégiai erőforrások fenntartatható használata" célkitűzéseinek esetében mutatható ki.

A fejlesztési koncepció célrendszerében foglalt átfogó-, stratégiai és területi célok elérése érdekében meghatározásra kerültek azok a prioritások, melyek keretében az adott beavatkozásoknak, intézkedéseknek a koncepció végrehajtása során használható fejlesztési eszközökként való alkalmazása megtörténik. Az így azonosított **prioritások** az alábbiak:

I. prioritás: A helyi termelésen alapuló gazdaság megerősítése a lokális gazdasági környezet integrált fejlesztésével

II. prioritás: Külső erőforrásokra is támaszkodó, a termelési kapacitások növelésére alapozott versenyképes gazdaság megteremtése a megyében

III. prioritás: A piaci igényekhez rugalmasan illeszkedő képzési struktúra kialakítása és egészségügyi prevenció az egészséges munkaképes társadalom biztosítása érdekében

IV. prioritás: Az élhetőbb települések, élhetőbb közösségek kialakulását szolgáló komplex településfejlesztés

V. prioritás: A természeti erőforrások fenntartható használatán alapuló és klímatudatos környezetgazdálkodás feltételeinek megteremtése

VI. prioritás: Az elérhetőség javítása, fenntartható közlekedési rendszerek létrehozásának előmozdítása

A fentiekben meghatározott célok és prioritások tekintetében szükséges definiálni a megyei önkormányzat, mint tervezésért felelős szerv lehetséges szerepét a koncepció megvalósítási és végrehajtási fázisaiban. A megyei területfejlesztési koncepciók kidolgozására vonatkozó 218/2009. (X. 6.) Korm. rendelet alapján különbséget kell tenni abból a szempontból, hogy a Baranya Megyei Területfejlesztési Koncepció mely részére épülhet a megyei önkormányzat saját hatáskörében tervezhető, kivitelezhető program vagy projekt, illetve, hogy a koncepció mely részei esnek kívül ezen a kompetencián. Utóbbiakat más, illetékes szereplők számára értelmezhető üzeneteknek szükséges tekinteni.

A területfejlesztéssel és a területrendezéssel összefüggő egyes törvények módosításáról szóló 2011. évi CXCVIII. törvény által korábbiakban már említett, a területfejlesztés intézményrendszere vonatkozásában végrehajtott módosítások, továbbá a helyi önkormányzatokról szóló törvényben rögzített új feladatelosztás középszinten a megyei önkormányzatokat tette a területfejlesztési és területrendezési feladatok címzettjeivé. Ezt a

szerepet tovább erősítette a 2014–2020 közötti európai uniós fejlesztési források felhasználásának tervezésével és intézményrendszerének kialakításával összefüggő aktuális feladatokról szóló 1600/2012. (XII. 17.) Korm. határozat, melynek értelmében **a megyék meghatározó szerepet kaptak a területfejlesztési források felhasználásának tervezésében** is a területi operatív programok tervezésében való részvétel által. Az egyébként az operatív programok körét is jóváhagyó rendelet elfogadásával a Közösségi Támogatási Keret (KTK) hazai intézményrendszerének átalakulása is kezdetét vette. Ennek megfelelően a 2014-2020. évi programok a 2007-2013 években működtetett intézményi struktúrától eltérő formában kerülnek végrehajtásra.

A megyei önkormányzatok e tekintetben meghatározott feladatait **a területfejlesztésről és a területrendezésről szóló 1996. évi XXI. törvény módosításáról** szóló **2013. évi CCXVI. törvény** definiálja. A törvény értelmében a **megyei önkormányzat dönt a hatáskörébe utalt fejlesztési források felhasználásáról**, továbbá monitoring bizottság vagy más döntéshozó szerv útján **közreműködik a területi operatív programok irányításában, megvalósításuk végrehajtásában**. Mindez a 2014-2020 közötti programozási időszak operatív program struktúrája vonatkozásában különösen a Terület- és Településfejlesztési Operatív Programmal (TOP) összefüggő feladatokat jelenti.

A jogszabály értelmében a megyei önkormányzat jelentős koordinatív szerepet is kapott a programozásban, ami széles körű együttműködést vár el a területi tervezésben érintett megyei szervezetek, önkormányzatok tekintetében. Ennek okán a **megyei területfejlesztési koncepció elfogadására** a **megyei jogú városok önkormányzatának egyetértésével**, továbbá a **stratégiai tervezéséért felelős miniszter állásfoglalásának beszerzését követően** kerülhet sor.

Ez az együttműködés, mely területi szinten átfogja a megyei jogú város, az egyes városok és várostérségek, valamint a vidék egészét, és mind a tervezést, mind a későbbi végrehajtását végig kíséri, egyben garanciát is jelent a megyei fejlesztések összehangolt, hatékony, a szinergiákat biztosítani képes, s ezen keresztül eredményes végrehajtására.

1. A megye jövőképe

„Baranya megye 2030-ra élhető, az erőforrásaival fenntarthatóan gazdálkodó térségi csomóponttá válik, elsősorban értékteremtő foglalkoztatást biztosító gazdasági szerkezettel, javuló gazdasági mutatókkal, ahol növekszik a foglalkoztatás és megkezdődik a társadalmi felzárkózás."

A jövőképben megfogalmazott **célállapot** alapját egy **a megye belső erőforrásaira építő, de kifelé is nyitott**, a megye és tágabb környezete számára is **térségszervező erővel bíró gazdaság kiépítése és megerősítése** jelenti.

A gazdasági fejlődésnek nagymértékben kell támaszkodnia Pécs Megyei Jogú Város országos viszonylatban is kiemelkedő, meglévő oktatási és egészségügyi központi funkcióira, amely amellett, hogy a megye lakossága képzettségi szintjének javulásához is nagyban hozzájárul, jelentős vonzerővel bír az ország más területein élő tehetséges tanulók és oktatók, ill. kutatók Baranya megyébe, ill. a megyeszékhelyre történő letelepedése vonatkozásában.

A jövőkép sikeres elérésének további szükséges feltétele **a megye természeti erőforrásaival**, ásványkincseivel és energiaforrásaival **való**, az ökológiai tűrőképesség határait és a lehetséges társadalmi hatásokat is figyelembe vevő hosszú távú **fenntartható gazdálkodás** feltételeinek megteremtése, és a tudatos környezetgazdálkodás szempontjainak érvényesítése.

A célállapot elérésében a fentiek mellett kiemelt szerepe van a **társadalmi felzárkózás** megteremtésének, amelynek elengedhetetlen peremfeltétele a megye lakossága **foglalkoztatási szint**jének **növelése**, jövedelmi helyzetének és ezzel együtt életkörülményeinek javítása.

Mindezen feltételek együttes megteremtésével, azaz a vállalkozások versenyképességének növelésével, a lakosság életkörülményeinek javításával és ennek keretében a kedvező lakókörnyezet fenntartásával, valamint az elmúlt időszakban kiépült közlekedési infrastruktúra hiányzó elemeinek fejlesztésével elérhetővé válhat, hogy a 2007 óta tapasztalható gyorsuló elvándorlási trend megálljon és a megye vonzóereje növekedjen.

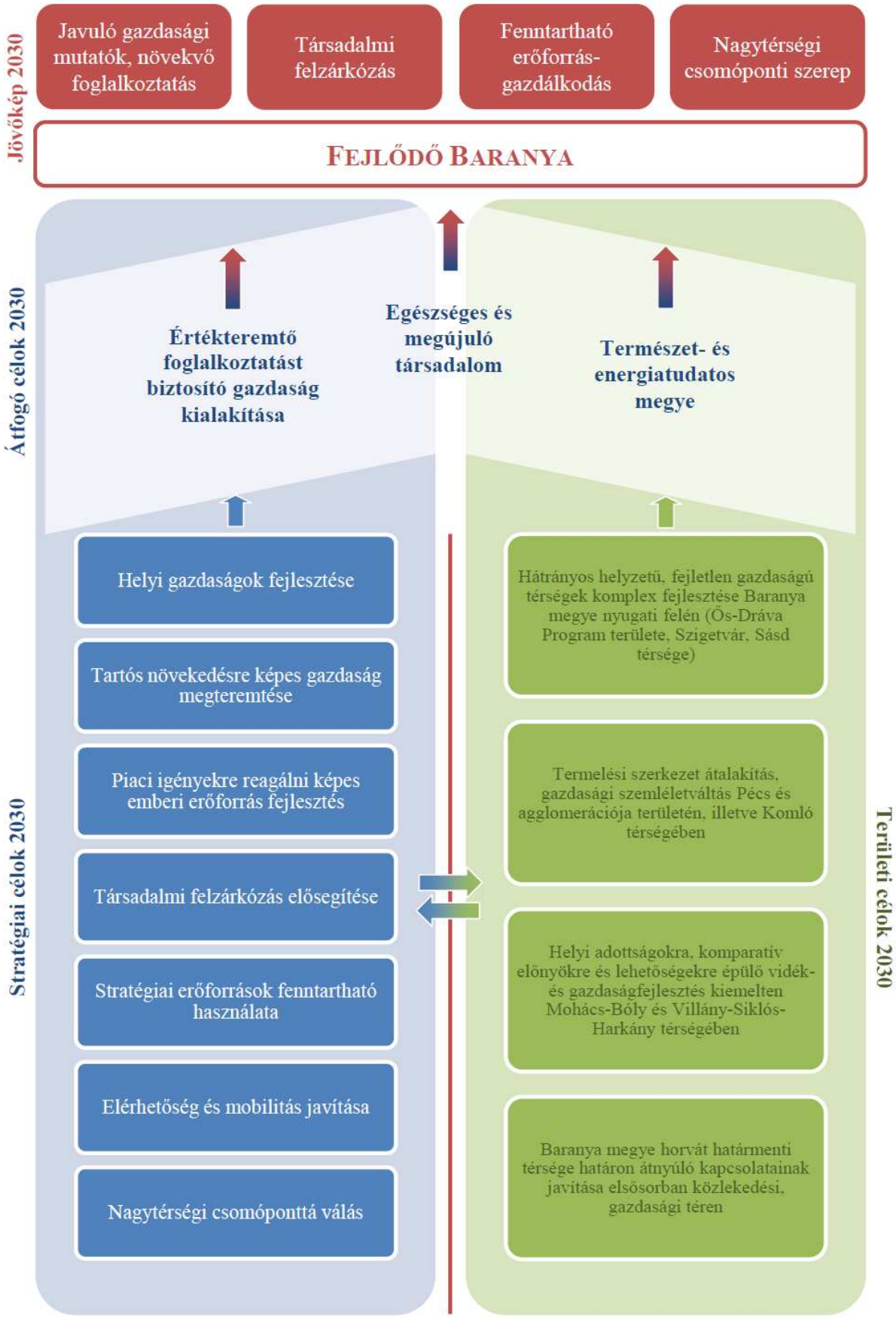

1. ábra: A Baranya Megyei Területfejlesztési Koncepció célrendszere

2. A megye célrendszerének bemutatása

2.1. A megye fejlesztésének átfogó céljai

I. Átfogó cél: Értékteremtő foglalkoztatást biztosító gazdaság kialakítása

Baranya megyében a rendszerváltástól kezdődően napjainkig negatív gazdasági folyamatok érvényesültek. A 2008. évben kezdődő pénzügyi-gazdasági világválság hatásai ugyan késleltetve jelentkeztek a megyében, de negatív hatásuk elhúzódott és különösen a megye fejlettebb, központi, Pécs és agglomerációját is magában foglaló területét érintette súlyosan, mely a gazdasági teljesítmény csökkenésével és az álláskeresők számának jelentős növekedésével járt együtt. Míg a rendszerváltás előtt a megye jelentős ipari tradíciókkal rendelkezett, elsősorban a bányászat és a feldolgozóipar területén, addig mostanra az ország legkevésbé iparosodott térségévé vált az egy lakosra jutó ipari kibocsátás értékét tekintve.

A negatív folyamatok ellenére a megye kedvező adottságokkal rendelkezik, melyek kihasználásával fejlődő pályára állítható Baranya gazdasága. **Pécs** országos viszonylatban is **kiemelkedő oktatási (és egészségügyi) központ** funkciókkal rendelkezik, mely az alapfoktól egészen a felsőfokú oktatásig terjed. Mindez kimutatható pozitív hatással van a megye lakosságának képzettségére és jelentős vonzerő az ország tehetséges fiataljai számára a továbbtanulás területén. A megye kedvező természeti és klimatikus adottságokkal rendelkezik, mely ideális feltételeket nyújt az élelmiszer termeléshez és a megújuló energiaforrások hasznosításához. A **vállalkozások versenyképességének növelésével**, a **kedvező lakókörnyezet fenntartásával** és az elmúlt időszakban kiépült **közlekedési infrastruktúra még hiányzó elemeinek fejlesztésével** elérhetővé válhat, hogy a 2007 óta tapasztalható gyorsuló elvándorlási trend megálljon és a megye vonzóereje növekedjen. Az ipari hagyományok felélesztésével a termelő szektorokban is növelhető a kibocsátás és a foglalkoztatottak száma, mely a **kutatási-fejlesztési és innovációs (K+F+I) szektor** növekedésére is pozitív hatással lehet. Az elmúlt időszak befektetései és fejlesztései, melyek az üzleti infrastruktúra területén jelentkeztek, alapot biztosíthatnak arra, hogy a megfelelő funkciók megtalálása esetén pozitív folyamatok induljanak el Baranya gazdasági helyzete tekintetében.

Az **értékteremtő gazdaság** fejlesztésével a foglalkoztatás növelésén keresztül elérhető, hogy a megyében az emberek jövedelmi helyzete javuljon, a tisztes munkajövedelemhez jutók száma növekedjen, s ezzel párhuzamosan a szociális juttatásokban részesülők aránya visszaszoruljon.

II. Átfogó cél: Egészséges és megújuló társadalom

A megye lakosságának egészségi állapota – legyen szó fizikai vagy mentális egészségről – alapvetően befolyásolja a gazdaság teljesítőképességét, hiszen a gazdasági versenyképesség elengedhetetlen feltétele, hogy megfelelő képességekkel – ide értve az egészségi állapotot is – rendelkező munkaerő álljon rendelkezésre. A rossz egészségi állapot nem csak nehezíti, de bizonyos esetekben ellehetetleníti a munkavállalást, ugyanakkor növeli a szociális, egészségügyi központi kiadásokat. Köztudott, hogy hazánk mutatói e tekintetben lényegesen elmaradnak az uniós átlagtól, de Baranya szempontjából még inkább probléma, hogy az országos mutatók gazdasági fejlettségbeli helyzet szerint földrajzilag jelentős eltérést mutatnak, azaz a kedvezőtlen egészségi állapotúak lényegesen magasabb arányban vannak jelen a megye hátrányos helyzetű térségeiben (pl. az Ormánságban vagy a Hegyhát területén), a kistelepüléseken vagy a városok szegregált területein élő hátrányos helyzetű (szegények, különösen roma) csoportok körében.

A **hosszú, egészséges (és teljes) élet** lehetőségének biztosítása, ezen keresztül a **foglalkoztathatóság javítása** és az aktív, munkával töltött évek növelése érdekében cél az **egészségügyi és szociális ellátórendszer fejlesztése**, hatékonyságának növelése és különösen a közszolgáltatásokhoz való egyenlő esélyű hozzáférés biztosítása a megye teljes területén. Az egészség megőrzése, az egészséges életvitel feltételeinek biztosítása érdekében célként lehet megfogalmazni továbbá a lakosság **egészségmagatartásának fejlesztését** és az **egészségtudatosság növelését**. Az infrastruktúrába, a szolgáltatásokba, valamint a szemlélet- és életmód programokba történő összehangolt beruházások a foglalkoztatás bővülésén keresztül erősítik a megye gazdaság területén megfogalmazott célkitűzéseit, és ezzel jelentős mértékben járulnak hozzá az elmaradott térségek felzárkóztatásához is.

A társadalom megújulásának, de éppúgy a területi kiegyenlítésnek is feltétele, hogy a **társadalmi különbségek csökkenjenek**, a **szegénységben és kirekesztettségben élők száma mérséklődjön**, éppen ezért le kell küzdeni vagy át kell hidalni azokat az akadályokat, amelyek az élet különböző területeit alakító szolgáltatásokhoz való hozzáférésüket jelenleg gátolják. Az egészségügy mellett az oktatási intézményrendszer minőségi működése és az egyenlő esélyű hozzáférés biztosítása (neveléshez, oktatáshoz, képzéshez és információhoz) legalább olyan fontos a foglalkoztatás erősítése szempontjából. Mindemellett biztosítani kell, hogy a jelenleg a társadalom perifériáján élők kapcsolatai erősödjenek és kitáguljanak, ezáltal aktív részesei lehessenek a közösségi és társadalmi életnek, és rendelkezzenek az életüket befolyásoló döntés képességével. A megújulást elősegítendő a többségi társadalom vonatkozásában is célként kell, hogy megfogalmazódjon az állampolgári aktivitás, az egyéni és a **közösségi öngondoskodás előmozdítása**, a társadalmi tőke, illetve az **értéktudatos és szolidáris helyi közösségek** (önszerveződésének) megerősítése, amely lehetővé teszi az emberek együttműködését a különböző csoportokban (különböző érdekek mentén szerveződő érdekközösségek vagy formalizált civil szervezetek) és a csoportok között egyaránt.

A célkitűzések megvalósulása nem csupán az átfogó cél megvalósulására lehet közvetlen hatással, hanem a fejlesztések révén hozzájárul a megyei kohézió erősítéséhez, a jelenlegi **területi hátrányok mérsékléséhez**, a ma még elmaradott térségekben élők **életminőségének érdemi javításához** is.

III. Átfogó cél: Természet- és energiatudatos megye

A megye versenyképességének fokozása és a gazdasági potenciál hatékony kihasználásának alapfeltétele a rendelkezésre álló természeti erőforrások – mint belső erőforrások – ökológiai terhelhetőséget is figyelembe vevő **környezettudatos, a folyamatok hosszú távú fenntarthatóságát biztosító hasznosítása**. A fenntartható gazdálkodást és egyben a versenyképesség további javítását szolgálja a helyi nyersanyagok és energiaforrások felhasználására épülő termelő és szolgáltató rendszereknek a természeti adottságokat és a megye térszerkezetét figyelembe vevő, a környezettel harmonikusan együttműködő módon történő kiépítése, fejlesztése.

Az **energiatudatosság, a környezettudatos energiatermelés és felhasználás** alapvetően három területen kell, hogy megjelenjen a megye szereplői körében: az energiatermelő folyamatokban az energia hatékony és megújuló energiaforrások hasznosítására épülő technológiák alkalmazásán keresztül, a gazdasági és közszféra szereplőinél a termelő és szolgáltató folyamatokban, valamint a baranyai lakosság energiafelhasználása során.

Baranya megye a megújuló energiaforrások tekintetében jelentős potenciállal rendelkezik különösen a **biomassza típusú energiahordozók** terén, de mára már a megyében több létező jó gyakorlat is bizonyítja, hogy gazdag lehetőségek rejlenek a **geotermikus energia**, valamint a **napenergia** felhasználás területein is. A környezettudatosság mellett a megye versenyképességének növelése érdekében is fontos cél az energiaimport függőség csökkentését is szolgáló, a helyi szinten elérhető – elsősorban megújuló – energiaforrások felhasználására alapozott energiatermelés- és ellátás elterjedésének ösztönzése.

A káros környezeti hatások csökkentése, valamint a lakosság életminőségének javítása, így pl. a munkába járás, valamint a szolgáltatások elérési feltételeinek optimalizálása érdekében cél a **gyors és hatékony elérhetőség biztosítása**, a mobilitás feltételeinek környezettudatos módon történő javítása.

Mind a megye lakosságának életminőség javítása szempontjából, mind a természeti értékek és erőforrások jövő generációk számára történő minőségi és mennyiségi megőrzése szempontjából kiemelt célként fogalmazható meg a **környezetvédelmi infrastrukturális ellátottság javítása, a környezet-, élelmiszer- és energiabiztonság megteremtése, a környezeti és klímaváltozással járó kockázatok csökkentése**. Ennek érdekében szükség van a szolgáltatott ivóvíz minőségének javítására, a biodiverzitás, valamint a tájak sokféleségének megőrzésére, az egészséges élet környezeti feltételeinek és jobb minőségének biztosítására, továbbá a lakosság fenntartható életmódjának, a fenntartható termelési és fogyasztási szokások széles körű elterjedésének elősegítésére.

2.2. A megye fejlesztésének stratégiai céljai

Az átfogó célok elérését a célrendszer részeként meghatározott **7 stratégiai cél** és Baranya megye sajátos **térszerkezetéhez illeszkedő 4 területi célkitűzés** szolgálja. A stratégiai célok egyfajta fókuszáltságot adnak az átfogó célok eléréséhez vezető út kijelölésében, körvonalazva egyben a megye értékválasztásának tengelyeit.

1. Stratégiai cél: Helyi gazdaságok fejlesztése

Baranya megye központi és perifériku térségei között jelentős fejlettségi és jövedelmi különbségek alakultak ki. Az aprófalvas településszerkezet következtében a települések jelentős részénél a lakófunkció dominál, egyes kisebb lélekszámú községekben az alapvető szolgáltatások is csak korlátozottan érhetőek el. A megye kedvezőtlen helyzetű, perifériku térségeiben – a nyugati peremterületeken, de különösen az Ormánság és a Hegyhát területén - jelentős az elvándorlás, mely a fiatalabb és képzettebb rétegek esetében ölt nagyobb méreteket, hosszú távon a kistelepülések elöregedéséhez, elnéptelenedéséhez vezetve.

Ezért elengedhetetlen, hogy a helyi adottságokat kihasználva a **lokális gazdasági környezet integrált fejlesztésével** a kevésbé fejlett területeken is megélhetést biztosító munkajövedelemmel rendelkezzen az aktívkorú népesség. A megyében elsősorban az élelmiszer előállításnak, az energiatermelésnek, valamint a vendégfogadásnak vannak kedvező adottságai, ami kiegészülhet az építőipar és egyéb szolgáltatási ágak által indukált munkaerő szükséglettel.

Cél a **megye saját belső erőforrásain alapuló gazdaságfejlesztés**, amely hozzájárul a megye hátrányos helyzetű társadalmi rétegeinek és térségeinek felzárkóztatásához. A **helyben megtermelt javakat és a keletkező jövedelmeket minél nagyobb arányban helyben szükséges tartani**, tehát cél, hogy az elsősorban mezőgazdasági, illetve kézműves termékeket helyben dolgozzák fel, és helyben is értékesítsék.

A helyi termelési és ellátási csatornák minél hatékonyabb működése érdekében szükséges a **helyi és kisebb térségi szintű elosztó, piacszervező funkciókkal** rendelkező településeken, különösen a hagyományosan térségszervező funkciókkal rendelkező településeken a helyi piacok, ill. egyéb elosztó és helyi logisztikai funkciókat ellátó intézmények, szervezetek kialakulásának, megerősödésének elősegítése.

A helyi gazdaságok fejlesztéséhez, megerősítéséhez elengedhetetlen a **patrióta szemlélet** kialakítása, amely elsősorban a mikro- és kisvállalkozói szektor számára teremt munkát és megélhetést. A helyi termelésen alapuló ellátás biztonságának fokozása érdekében törekedni kell a klímaváltozás várható káros következményeinek helyi, térségi szinten elérhető eszközökkel történő megelőzésére, mérséklésére. Ennek keretében fontos cél a komplex vízgyűjtő gazdálkodási szemléleten keresztül történő, az öntözéses gazdálkodás feltételeit is megteremtő vízrendezés megvalósítása.

A helyi közösségi, települési, település csoport szintjén történő önellátásra való törekvés kiemelt dimenziója az **energiaellátásban való függetlenség** minél nagyobb arányban történő elérése. Ennek érdekében cél a helyi szinten elérhető – elsősorban megújuló – energiaforrások felhasználására alapozott **közösségi szintű energiatermelő- és ellátórendszerek** elterjedésének ösztönzése, kiegészülve a szükséges technikai, technológiai feltételek biztosítását szolgáló háttér - tervezés, kivitelezés, üzemeltetés, karbantartás - térségi szinten történő megerősítésével.

További célként fogalmazható meg a komplex, területileg szervezett, több elemből álló fejlesztések megvalósítása által a megye hátrányos helyzetű területei felzárkózásának elősegítése. A komplex programok a megfelelő képzéseken túl a **kompetenciák fejlesztését** is magában foglalhatják, ami egy olyan szemléletváltást jelent, amely által a kistelepülésen élők jövőképet kaphatnak a helyben maradáshoz, a helyi boldoguláshoz.

Cél, hogy a megyében az életképes feldolgozóipar megerősödjön, valamint a vendégfogadáshoz szükséges minőségi szolgáltatások minél szélesebb körben elterjedjenek, a megye vonzerőinek kihasználása fokozódjon és híre széles körben ismertségre tegyen szert.

2. Stratégiai cél: Tartós növekedésre képes gazdaság megteremtése

Baranya megyét eddig elkerülték a nagyobb külföldi működő tőkét hozó befektetések. Ugyan 2011-ben megduplázódott a megyében a külföldi befektetések értéke, de még mindig nagyon alacsony a megye részesedése a tőkebefektetésekből. A megye gazdaságában kevés nagyvállalat vesz részt, a mikro- és kisvállalkozások dominálnak. Az ipari termelés volumene alacsony, a szolgáltatási szektor ugyanakkor sokszínű. Baranya a Pécsi Tudományegyetemnek köszönhetően az ország egyik oktatási és kutatás-fejlesztési központja, bár az utóbbi területén a versenyelőnyét nem sikerült megtartania.

Célként fogalmazható meg egy **külső, megyén kívüli erőforrásokra is támaszkodó, versenyképes gazdaság megteremtése** a megyében. Kiemelten kell foglalkozni a megye legjelentősebb településével, a közigazgatási központ Pécs, illetve agglomerációja fejlesztésével. További cél, hogy a termelési kapacitások növelése által biztosítható legyen **Pécs nagytérségi központtá** válása.

A megyében található - a megyeszékhelyen kívül is - néhány olyan település, melyekben komoly gazdasági potenciál rejlik. Cél, hogy a termelő kapacitások javítása által ezen térségi szinten versenyképes városi térségek is hozzájáruljanak a megye gazdasági versenyképességének javításához.

A versenyképes gazdaság megteremtéséhez a fenntartható termelői szerkezet létrejöttét kell támogatni; azokat az iparágakat, melyek a megye számára **kitörési pontot** jelenthetnek – **egészségipar, környezetipar, kulturális ipar, élelmiszeripar, gépgyártás, elektronika, informatika** - ezáltal a megyében előállított tőkejövedelem növekedhet.

A versenyképesség megteremtésének egy másik feltétele a **K+F+I potenciál erősítése**. A Pécsi Tudományegyetem jelentős kutatási kapacitással és eredményekkel rendelkezik, ezzel szemben a gazdasági szféra K+F kapacitása korlátozottan épült ki a megyében. A K+F+I

tevékenység segítségével versenyelőnyre tehet szert a megye, ezért kiemelten fontos a kutató ágazatok támogatása, amely a fenntartható, hatékonyan működő gazdaság feltételeit képes megteremteni. Ennek megfelelően a K+F+I-t a gazdaság szolgálatába kell állítani. Ebben jelentős elmozdulást hozhat a Pécsi Tudományegyetem, Pécs Megyei Jogú Város és a Baranya Megyei Önkormányzat szoros, a gazdaság minél szélesebb spektrumára kiterjedő együttműködése úgy a fejlesztési irányok és igények közvetítése, mint a fejlesztési források célirányos felhasználása érdekében.

Tekintettel arra, hogy a megye gazdasági helyzete az elmúlt évtizedekben folyamatosan romlott, ezért a megye gazdaságáról kialakult külső kép kedvezőtlen. Nagyon fontos tehát a megye egyes térségeinek befektetői politikáját erősíteni, amelyhez megfelelő alapot adhat a közelmúltban eszközölt **gyorsforgalmú úthálózatot érintő** (M6, M60), és az **üzleti infrastruktúra javítását célzó** (pl. Bólyi ipari park bővítése, a pécsi ipari park fejlesztése) **beruházások** megvalósítása. Mindezek mellett szükséges a megye – különösen nemzetközi – elérhetőségének további javítása, az M6-M60 autópályák és a 67. sz. főút országhatárig történő meghosszabbítása, a vasúti infrastruktúra kelet-nyugati (Zagreb-Pécs-Szeged-Arad relációjában), és észak-déli (Budapest-Pécs-Eszék-Sarajevo relációjában) tengelyeinek fejlesztése, továbbá a légi- és vízi közlekedés előmozdítása. Hasonlóan a tervezett képzési struktúra átalakítása is nagyban hozzájárulhat a jövőbeli befektetők igényeinek kiszolgálásához.

Erősíteni kell a gazdasági szereplők közötti kapcsolatokat és segíteni kell a piacra jutási feltételeket, az exportpiacok felkutatása mellett erősíteni kell **a hazai és a helyi piacokon való megjelenést** is. Horvátország Európai Uniós csatlakozásával új lehetőségek nyílnak meg nem csak a gazdaság, de az élet más területein is, melyek kihasználásában segítséget kell nyújtani a megye kisvállalkozásainak.

Baranya megye számos turisztikai desztinációval és kiemelkedő attrakcióval rendelkezik, ezért a turizmus Baranyában további jelentős foglalkoztatási lehetőséggel bír. A turizmusból élők számára a jövőbeli megélhetés kulcsa a **turisztikai potenciál erősítése** elsősorban a meglévő értékek és népszerű szolgáltatások fejlesztésével, valamint a marketing és az együttműködés növelésével.

A kultúra és a kulturális ipar is fontos szerepet tölt be a megye életében. Cél, hogy a **kulturális ipar kihasználtságának javítása** is hozzájáruljon a megye gazdasági megerősödéséhez.

3. Stratégiai cél: Piaci igényekre reagálni képes emberi erőforrás fejlesztés

Baranya megye demográfiai és munkaerő-piaci mutatói az aktív munkaerő-piaci és foglalkoztatáspolitikai eszközök alkalmazásának szükségességét támasztják alá. A csökkenő népességszámmal párhuzamosan szűkülő fiatal korosztály kapcsán figyelembe kell venni, hogy jelentős és bővülő kereslet mutatkozik a fizikai, míg mérséklődő ütemű a szellemi foglalkozású munkakörök betöltésére. Elsősorban az **ipar, kereskedelem, gépjárműgyártás, oktatás területén, valamint a humán-egészségügyi és szociális ellátásban működő foglalkoztatók igényeit** kell figyelembe venni az alkalmazott beavatkozások meghatározása

során. Tekintettel az állást keresők dominánsan alap- és középfokú végzettségére, valamint a megye vidéki, leszakadó térségeire, ahol a mezőgazdasági, részben élelmiszeripari foglalkoztatás jelent kiutat, a 2012 óta zajló közmunka programok szerepét célszerű erősíteni.

A nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXC. tv alapján a köznevelés egyik kiemelt célja a társadalmi leszakadás csökkentése az oktatás-nevelés eszközeivel. Ez a tehetséggondozással együtt garantálni tudja a diákok későbbi eredményességét és az alap tudásszint elérését. Mivel Baranya közoktatási rendszerét a szegregáció, a roma tanulók, valamint speciális nevelési igényű gyerekek oktatásának a nehézségei jellemzik (különösen a kistelepüléseken és a hátrányos helyzetű kistérségekben), így az alapfokú oktatás helyi igényeket figyelembe vevő fejlesztése megkerülhetetlen. A középfokú szakképzésben a kitűzött gazdasági célok megvalósulását elősegítő, a **piaci szereplők által is keresett szakmák** oktatását kell erősíteni. Mivel a szakképzés megyei eredményei a beiskolázás nem megfelelő színvonalának is betudhatók, ezért kiemelt jelentőségük van a 2011 óta a közoktatás keretén belül működő Térségi Integrált Szakképző Központoknak. Duális képzéseik révén az oktatók és a tanulók gyakorlati képzését jobban szolgálják, egyúttal a piaci igényekhez is jobban illeszkednek. Így kezelhetővé válik az egyes szakmák esetében már kialakult munkaerőhiány, a pályakezdőket sújtó munkanélküliség, valamint a speciális szakértelemmel rendelkezők elvándorlásának mérséklése, a szakmunkás életpálya presztízsének helyreállítása. Az iskolarendszerből már kikerült, szakképesítéssel bíró munkaerő tekintetében elsősorban a **képzés, átképzés és vállalkozóvá válás támogatásával** lehetséges az elhelyezkedési esélyek fokozása. Ehhez a megye gazdaságának munkaerő igényeihez igazodó, **rugalmas, kompetenciaelvű, gyakorlatorientált és szolgáltatásközpontú felnőttképzési rendszerre** van szükség, melynek alapfeltétele a már megkezdett folyamatok konzekvens továbbvitele és eredményes megvalósítása.

Baranya meghatározó felsőoktatási intézményének számító Pécsi Tudományegyetem kutatás-fejlesztési kapacitásai szűkültek az elmúlt években, az oktatás és a gazdaság kapcsolatára nem gyakoroltak számottevő hatást. Ezért az egyetemi kurzusok és a hozzájuk kapcsolódó munkaerő-kereslet szempontjából a **duális képzéseket, nyelvoktatást** kell erősíteni. A vállalkozások számára általuk könnyen alkalmazható információs és kommunikációs technológiai megoldásokat, korszerű piacszerzési és marketing ismereteket kell kínálni. Az egyetemi szakmai napok, bemutató mérések szintén előmozdítják a két szféra együttműködését, elősegítve a felsőfokú munkaerő megyei elhelyezkedési esélyeinek növelését és a térségből való elvándorlásának csökkentését.

Baranya megyében gyakoriak a krónikus szív- és érrendszeri betegségek, a dohányzásra, alkoholfogyasztásra, helytelen táplálkozásra, részben nem megfelelő lakhatási körülményekre visszavezethető légúti és emésztőszerv rendszeri problémák. Az egészségügyi szolgáltatások elérhetőségének javításával a legfőbb cél az egészségügyi ellátórendszer szolgáltatásaihoz való egyenlő esélyű hozzáférés biztosítása és **az integrált szemléletű prevenció elterjedése** kell, hogy legyen. Biztosítani kell a rendszeres megelőző szűréseken való részvétel, **egészségmegőrző, egészségtudatosságra nevelő programokba** való bekapcsolódás lehetőségét lakossági és munkahelyi tájékozottságot növelő programok segítségével. A legfogékonyabb gyermekkorú lakosság számára biztosítani kell az egészséges életmóddal kapcsolatos tudás megszerzésének lehetőségét, különösen a megye szegregálódó területein. A

piacképes egészségügyi szolgáltatások megteremtésével növelhető válik az egészségben eltöltött életévek száma és egyben az aktív munkavállalók által munkavégzéssel töltött idő is.

4. Stratégiai cél: Társadalmi felzárkózás elősegítése

Ma Baranya megye és egyben az ország egyik legsúlyosabb problémája a szegénységben élők helyzetének fokozatos romlása. A folyamat következménye a szegregáció, az élet különböző területeiről – oktatás, foglalkoztatás és egészségügy – történő kirekesztettség, valamint az életkörülmények romlása a hátrányos helyzetű térségekben, a települések perifériáin. A folyamatosan romló helyzetű, legelmaradottabb térségek, települések dinamizálása a fejlesztéspolitika fontos és felvállalt feladata volt az Európai Unió 2007-2013-as programozási ciklusában is, ám a beavatkozások eddig nem voltak elegendőek. Érdemi, jól érzékelhető javulás megyei szinten, csakúgy, mint országos viszonylatban e területen nem történt. A 2014-2020-as programozási időszakban tervezett fejlesztések minél hatékonyabb, és az eredményeket hosszabb távon fenntartani képes megvalósításához elengedhetetlen, hogy olyan metodikák kerüljenek alkalmazásra, melyek keretében biztosított mind a tág értelemben vett fizikai környezet rehabilitációja, mind a humán szféra felkészítése.

A társadalmi felzárkózás elősegítése érdekében kiemelt cél a **szegénységben és kirekesztődésben élők számának csökkentése**, újratermelődésének megakadályozása. Ennek keretében:

- a foglalkoztatási szint növelése, a **leszakadó társadalmi csoportok jövedelmi helyzetének stabilizálása,**
- a munkaerőpiacon hasznosítható **képzettség megszerzésének elősegítése**, a hátrányos helyzetű gyermekek oktatáshoz, neveléshez való hozzáférésének javítása.

A fentiek mellett szükséges célként megfogalmazni az **egyenlő esélyű hozzáférés biztosítását** az alapszükségletek és szolgáltatások területén, melynek keretében el kell érni:

- az **egészségügyi ellátáshoz** való hozzáférés esélyeinek javítását, valamint az egészségesebb életmódra való áttérés elősegítését,
- a **lakhatási körülmények közötti területi különbségek csökkentését**, a szociális bérlakásban élők lakásminőségének felzárkóztatását,
- továbbá a **társadalmi tőke erősítését** a helyi közösségek bevonásával.

A koncepció keretében megfogalmazott stratégiai célok hatékony elérése érdekében mind a beavatkozások tervezése, mind azok megvalósítása során törekedni kell arra, hogy a fenntarthatóság három dimenzióját – a környezeti, gazdasági és társadalmi fenntarthatóságot – együttesen szolgáló, rendszerszintű megközelítésben megvalósuló beavatkozások kerüljenek alkalmazásra. Különösen a lakhatási körülmények javítását szem előtt tartó fejlesztések, beavatkozások esetén, valamint az infrastrukturális beruházásokkal járó oktatási, illetve egészségügyi fejlesztések során kiemelten figyelembe kell venni a környezeti fenntarthatóság szempontjait, elsősorban a környezetbarát és energia hatékony építési technológiák és építőanyagok, valamint energiatakarékos berendezések alkalmazásával. Az ún. „hard”

beavatkozási elemeket minden esetben szükséges kiegészíteni szemléletformáló „szoft” akciókkal, programokkal.

A társadalmi felzárkózási folyamat csak a szegénységben és hátrányos helyzetben élőkkel, az érintett közösségekkel folytatott párbeszéddel és az ő aktív részvételükkel tölthető meg valódi tartalommal. A társadalmi tőke, mint az emberi kapcsolatokban rejlő erőforrás, a kapcsolatok mennyiségének, minőségének és struktúrájának függvényében segítheti az egyén boldogulását, de egyúttal elősegítheti a kollektív cselekvést is, és ez által egy egészséges és prosperáló társadalom kialakítását, fenntartását.

5. Stratégiai cél: Stratégiai erőforrások fenntartható használata

Baranya megye gazdaságának jövőbeli fejlődése és a lakosság magasabb életminőségének biztosítása megköveteli a környezeti állapot javítását, a környezeti fenntarthatóságra törekvő új szemléletű, racionális környezet-, illetve erőforrás gazdálkodást.

A stratégiai természeti erőforrások hosszú távú fenntartható használata csakis a **természeti- és emberi környezet stratégiai szemléletű védelmén és takarékos hasznosításán** valósítható meg kiemelve ennek keretében az élővilág, a talajok és a termőföld, valamint a felszíni- és felszín alatti vízbázisok védelmét. A korábbi helytelen környezetgazdálkodásból eredő káros hatások mellett a klímaváltozás globális hatásainak felerősödése következtében a megye lakossága és vagyoni értékei mellett ez utóbbi környezeti alrendszerek vannak kitéve a legnagyobb veszélynek.

A **klímaváltozás fokozódó kockázatainak kivédése**, így a szélsőséges vízgazdálkodási viszonyok egyre gyakoribb és egyre nagyobb területet érintő kialakulásának kezelése céljából előtérbe kell helyezni a természetes vízrajzi viszonyokhoz közeli vízgazdálkodásra épülő terület- és tájhasználatokat, művelési módokat. Ennek érdekében ösztönözni kell a **vízvisszatartásra és vízpótlásra épülő tájgazdálkodási technológiák alkalmazását**, ki kell alakítani a több lábon álló agrárium megteremtésének feltételeit, ösztönözni kell a környezeti kihívásoknak megfelelő termékszerkezet alkalmazását.

A klímaváltozás káros hatásainak mérséklésére a települési- és az épített környezet fejlesztése során is meg kell ragadni minden reálisan alkalmazható eszközt. Ennek érdekében cél a **klímabarát építészeti és településtervezési megoldások** elterjesztése, mint pl. passzív napenergia hasznosítás, árnyékolástechnika, párásítás, vagy a várostervezés eszközrendszerében a belterületi légmozgások klímatudatos tervezése, szélcsatornák kialakítása, zöldterületek növelése. Mindezek mellett kiemelt fontosságú a lakosság felkészítése a klímaváltozáshoz való alkalmazkodásra, valamint a klímatudatosság általános erősítése.

A megye természeti erőforrásainak védelme, a kedvező környezeti állapot elérése, valamint a lakosság környezet egészségügyi feltételeinek javítása érdekében cél a **környezetvédelmi kommunális infrastrukturális ellátottság minél teljesebb körű biztosítása.** Baranya megye számos településén a szolgáltatott ivóvíz minősége nem felel meg az európai uniós és az ezzel összhangban levő hazai előírásoknak, ezért az e tekintetben problémás települések esetében kiemelt célként kell megfogalmazni az ivóvíz minőség javítását.

Mind a megye vízkészleteinek védelme érdekében, mind a településeken élő lakosság életminőségének és az oda települt vállalkozások, intézmények működési feltételeinek javítása érdekében azon települések esetében, ahol a korszerű szennyvízkezelés rendszere még nem, vagy csak részben került kiépítésre, kiemelt cél a településeken képződött **folyékony hulladék, ill. szennyvíz gazdaságosan kiépíthető és fenntartható módon** történő elvezetésének és kezelésének biztosítása, a szennyvízkezelés hiányosságainak oldása.

A hulladékgazdálkodás már kiépült térségi rendszereire épülve a **hulladékokból nyerhető másodnyersanyagok kigyűjtése és feldolgozása,** amellett, hogy hozzájárul a természeti-, táji értékek megőrzéséhez és a környezeti elemek minőségének javításához, nagymértékben segítheti a megye stratégiai erőforrásaival hosszú távon való fenntartható gazdálkodást. Cél a hulladékkezelési rendszerek szükség szerinti részbeni újratervezésével, logisztikai rendszerük optimalizálásával a jelenlegi hulladéklerakási gyakorlat megváltoztatása az újrahasznosítás lehetőségeinek maximális figyelembe vételével.

A stratégiai erőforrások fenntartható hasznosítása kiemelkedő szerepe kell, hogy legyen a megye energiaforrásainak az ökológiai határokat figyelembe vevő, minél teljesebb körű felhasználásának, egy **fenntartható energiamix** kialakításának. Ennek keretében cél a helyben gazdaságosan hasznosítható mértékben jelen levő – elsősorban megújuló – energiaforrások felhasználására alapozott energiatermelés- és ellátás létesítményeinek és rendszereinek kiépítése.

A megújuló energiaforrások mellett nem szabad figyelmen kívül hagyni azt a tényt sem, hogy Baranya megyében a **rendelkezésre álló ásványi nyersanyag és fosszilis energiahordozó készletek** hosszú időre elegendő stratégiai lehetőséget jelentenek, ezért a megye stratégiai erőforrásként tekint mind a rendelkezésre álló ásványi nyersanyag készleteire, mind a megújuló energiaforrásokra. Ezzel a gondolattal egyezik a Kormány hazai bányászat jövőbeni fejlesztésével kapcsolatos egyes feladatokról szóló 1870/2013. (XI.22.) számú határozata, mely szerint a hazai ásványvagyont hasznosítani szükséges a nemzeti vagyon gyarapítása és hazánk energiafüggőségének csökkentése érdekében.

6. Stratégiai cél: Elérhetőség és mobilitás javítása

A közlekedésfejlesztés vonatkozásában alapvető fontosságú, hogy sikerül-e megtalálni az egyensúlyt a gazdasági és társadalmi mobilitási igények kielégítése, valamint az egészséghez és az egészséges környezethez való jog érvényre jutása között. A célként megfogalmazott megyei kohézió erősítésének, a területi hátrányok mérséklésének, azaz a hátrányos helyzetű térségek gazdasági és társadalmi felzárkóztatásának egyik fontos eleme a közlekedési elérhetőség javítása, melynek megvalósítása során a környezeti szempontokat is figyelembe kell venni.

Figyelembe véve, hogy Baranya hosszú távú célja egy élhetőbb megye kialakítása, a stratégiai célrendszer fókuszába az ember, s rajta keresztül a társadalmi szinten előnyösebb áru- és személyszállítás kerül, ahol elsődleges cél **az elérhetőség és az élhető környezet együttes javítása**. A stratégiai célkitűzésnek feladata, hogy előmozdítsa a fenntartható közlekedési rendszerek létrejöttét a megyében: a munkahelyek és szolgáltatások jobb elérhetőségének

biztosításával, az áru- és személyszállítás hatékonyságának növelésével úgy, hogy mindeközben megteremti a lehetőségét a környezetszennyezés (károsanyag-, üvegházgáz-kibocsátás, zaj-, por- és látvány szennyeződés) és az energiafogyasztás csökkentésének (erőforrás-hatékony közlekedés), a közlekedésbiztonság fokozásának, továbbá a vonzóbb és jobb minőségű környezet kialakításának. Kézenfekvő megoldásként kínálkozik a közösségi és alternatív közlekedési módok fejlesztése, a közlekedési munkamegosztás és a közlekedési igények befolyásolása – amit a célhoz rendelt prioritás keretében tervezett intézkedések közötti súlyok megfelelő megállapításával szükséges a későbbiekben érvényre juttatni.

Az egyik, talán legfőbb probléma, hogy a lakosság általában, de különösen a hátrányos helyzetű térségekben élők csoportjának **alacsony fokú mobilitási hajlandósága** a megye gazdasági fejlődésének egyik gátló tényezője. Az elérhetőség javításával az egyes területi szintek (település, város és vonzáskörzete, térség) képessé válnak kiaknázni gazdasági potenciáljukat és erősíteni versenyképességüket, gazdasági előnyöket is magában hordozó dinamikus kapcsolatrendszert fenntartva egymással és tágabb környezetükkel. A munkaerő mobilitásának fokozása, a szolgáltatásokhoz való egyenlő esélyű hozzáférés érdekében a megyei közlekedési infrastruktúra fejlesztése esetében elsősorban a funkcionális, vagyis **foglalkoztatási és szolgáltató térségi vonzásközpontok településekről való elérhetőségének javítása** a cél. A térségi kapcsolati hiányok felszámolása, a térségi jelentőségű mellékúthálózat korszerűsítése minden esetben a **közösségi közlekedés hatékonyságának növelését** kell, elősegítse.

A térségi elérhetőség javításán túl a megye legfőbb célja a jelenleg közösségi közlekedést választó utasok számának megtartása, a negatív tendencia megfordítása, a távlati utasszám-növekedés elősegítése, ezzel párhuzamosan az egyéni autós közlekedés térnyerésének visszaszorítása. Cél továbbá **az alternatív közlekedési módok, a kerékpáros és a gyalogos közlekedés iránt elkötelezettek számának növelése** a városi közlekedés zsúfoltságának enyhítése, a városi terek visszaszerzése – az azzal együtt járó pozitív társadalmi, közösségi hatások elősegítése – érdekében. Mindezt a közösségi- és alternatív közlekedés infrastrukturális feltételeinek javításával, a közlekedési módokat összekapcsoló, a közösségi szállításban részt vevők közötti összehangolt menetrend szerint, egységes/közös tarifarendszerrel működő új „utas központú” közösségi közlekedési rendszer fejlesztése révén lehet elősegíteni. A közösségi közlekedés fejlesztésének elsősorban környezeti-, energetikai és társadalmi hatásai (jobb életfeltételek, rövidebb közlekedési idősávok, baleseti kockázat csökkenése) kiemelkedőek, de közvetve a gazdaságra is pozitív hatást fejt ki.

7. Stratégiai cél: Nagytérségi csomóponttá válás

Annak ellenére, hogy a megyei koncepció a funkcionális megközelítés szerint területileg integráltan[1] (lásd. prioritások) kezeli a közlekedésfejlesztés tématerületet, a jövőképben megfogalmazott térségi csomóponti szerep megkövetel egy jól elkülönülő, hangsúlyos célmegfogalmazást. Ennek oka, hogy Baranya megye fejlődésének egyik megalapozója és

[1] az alágazatokat (közút, vasút, víz stb.) és egyéb ágazatokat (különösen gazdasági, környezet- és energetikai) együtt

egyben fokmérője is a nagytérségi csomóponti szerep megszerzése és az általa generált gazdasági fejlődés.

A térségi központok vagy csomópontok a kereskedelmi, innovációs, közlekedési stb. hálózatok legaktívabb pontjai, melyek tőkevonzó képessége, illetve gazdaságélénkítő hatása vitathatatlan, ennél fogva feltétlen szükséges kiaknázni a kedvező földrajzi fekvésben – **Pécs a Budapest–Zágráb–Belgrád „háromszög" középpontjában** fekszik – rejlő potenciált. A térszerkezetben elfoglalt helyzetéből adódóan **a megye a déli, dél-nyugati kapcsolatok kapuja** lehet, mindennek megvalósításához nemcsak a megye pozícióján kell javítani, de a városhálózatot is be kell kapcsolni ebbe a rendszerbe. Tekintve, hogy a nagytérség esetünkben túlmutat az ország határain, így a kitűzött cél eléréséhez szükséges, de nem elégséges feltétel a jelen pillanatban nagyon alacsony számú határátkelési lehetőség bővítése, további **határmetszéspontok kialakítása a Dráva folyón**.

A cél elérését alapvetően a megye közlekedési helyzetének javítása biztosítja, mely a megyét érintő észak-déli és kelet-nyugati irányú – jelenleg hiányos – közlekedési tengelyek fejlesztéséből adódó potenciál kibontakoztatásával válhat elérhetővé. A jó infrastrukturális ellátottsághoz való hozzáférést, az egyszerű és gyors elérhetőséget a megye egész területén biztosítani kell annak érdekében, hogy mind a megye elmaradott térségei, mind Pécs fejlődési pályára állhasson. A kitűzött cél eléréséhez szükséges mind **a közúti, mind a vasúti, mind a vízi és légi közlekedési infrastruktúra összehangolt fejlesztése**. A kiépülő közlekedési hálózatok mentén elhelyezkedő területek vonatkozásában jelentős fejlődési potenciál-növekedéssel számolhatunk, hiszen ezen nyomvonalas létesítmények a területfejlesztés legerősebb és leghatásosabb elemei. A beavatkozásoknak a nemzetközi kapcsolatokat biztosító **fő közlekedési hálózatok még hiányzó elemeinek kiépítésére** (M6, M60, 67. sz. főút), **a már meglévő hálózati elemek térségközpontokból történő elérhetőségének javítására és a** megye zártságát oldó folyami **átkelési lehetőségek sűrítésére** (különösen a (mohácsi Duna-híd) és Dráva esetében) kell koncentrálnia. A megye és Pécs **multimodális logisztikai szolgáltató szerepének erősítésére szükség van**, ennek megvalósítása érdekében szükséges továbbá a vasúti infrastruktúra kelet-nyugati (Zagreb-Pécs-Szeged-Arad), és észak-déli (Budapest-Pécs-Eszék-Sarajevo) tengelyeinek összehangolt fejlesztése, összekapcsolása más közlekedési alágazatokkal (M60 autópálya, pogányi repülőtér) és a már meglévő üzleti szolgáltatásokkal (Pécs Déli ipari park). A fejlesztések indukálta növekvő áruforgalom szükségessé teszi a vasúti tranzit forgalom Pécs központi területéről történő kihelyezését (Pécs D-Ny-i vasúti elkerülés). A vízi közlekedés fejlesztése (Mohácsi kikötő) - erősítve a fent felsorolt elemeket - ugyancsak pozitívan befolyásolja a megye logisztikai teljesítményét. Ezen célirányos közlekedési infrastruktúra fejlesztéseknek biztosítaniuk kell a kiegyenlített területi fejlődés feltételeit, a nemzetközi forgalomhoz való kapcsolódás lehetőségét, a történelmi okokból megszakadt határmenti és határon átnyúló kapcsolatokat, megteremtve ezzel Horvátország EU-s csatlakozásában rejlő lehetőségek kihasználását, a térség gazdasági versenyképességének javulását. A kitűzött cél megvalósítása során kiemelt figyelmet kell fordítani a kialakult környezeti állapotokra, természeti adottságokra. A fejlesztéseket lehetőség szerint a környezetminőség romlása és a környezetbiztonság veszélyeztetése nélkül kell megvalósítani, ennek eredményeképpen egy, a természeti erőforrásainkat védő, harmonikus térszerkezet alakul ki.

Horizontális célok

a.) Minden társadalmi csoport esélyegyenlőségének biztosítása

A program tervezésének és végrehajtásának valamennyi szintjén elő kell segíteni az **esélyegyenlőség érvényesülését**, úgymint nők és férfiak közti, faji vagy etnikai származáson, valláson vagy meggyőződésen, fogyatékosságon, koron vagy szexuális irányultságon alapuló bármilyen megkülönböztetés esetében. A **megkülönböztetés tilalma**, mint alapelv, a megvalósítás minden szakaszában betartásra kell, hogy kerüljön, különös tekintettel az esetleges támogatásokhoz való hozzáféréssel kapcsolatosan. A megyei területfejlesztési koncepció, majd a program műveleteinek meghatározása során és a végrehajtás valamennyi szintjén kiemelt figyelemmel kell lenni a fogyatékkal élő emberek hozzáférhetőségének kritériumára. A **sajátos helyi adottságok** (pl. cigányság magas aránya a megyében) **figyelembevételével** lehetőséget kell biztosítani a programvégrehajtás során érvényesíteni kívánt esélyegyenlőségi területek kijelölésére és priorizálására, amelyek hozzájárulnak az esélyegyenlőségi célok eléréséhez.

Ilyenek lehetnek:

- családbarát munkahelyi körülmények megteremtése, erősítése,
- a nemek közötti egyenlőség erősítése,
- az akadálymentesítés előrehaladása,
- fogyatékos személyek életminőségének és munkaerő piaci esélyeinek javítása,
- a szegénységben és kirekesztettségben élők (különösen roma) emberek életminőségének és munkaerő piaci esélyeinek javítása,
- más hátrányos helyzetű csoportok (pályakezdők, időskorúak, tartósan munkanélküliek) munkaerő piaci és társadalmi esélyeinek javítása,
- nemzetiségek társadalmi helyzetének erősítése.

b.) Hosszú távú fenntartható növekedés biztosítása a társadalmi, gazdasági és ökológiai szempontokon alapuló egyensúlyra törekedve

A társadalmi, gazdasági és ökológiai szempontokat figyelembe vevő fenntartható növekedés biztosítása a teljes fejlesztési koncepciót átszövő horizontális célként jelenik meg. A szociális és a környezeti problémák fontosságának, e problémák, illetve megoldási lehetőségeik és a gazdasági fejlődés közötti sokrétű összefüggések felismerésével egyre inkább teret nyernek azok a nézetek, amelyek szerint e három területet együtt kell vizsgálni, s sajátosan a környezet és fejlesztés kérdéseinek együttes megközelítése szükséges.

A népességdinamika, az urbanizálódás egyre nagyobb terhet ró a környezetre. A leépülő nehézipar, az elmúlt időszakok környezetvédelmi intézkedései és az uniós források segítségével megjelenő **innovatív, környezetbarát technológiák** hatására a szennyező anyagok kibocsátása a megyében csökkent. A klímaváltozás negatív hatásait enyhítő horizontális jellegű intézkedésekre azonban szükség van. A **helyes vízgazdálkodásnak** elsődleges szerepe van mind a mezőgazdaságban, mind az árvízvédelemben a szélsőséges időjárások kivédésében. A belső erőforrások nem megfelelő használatára Baranya megyében,

ezen belül az Ormánságban is láthattunk példát, ahol a térség vízgazdálkodása és a nem megfelelő tájhasználat a természeti környezet degradációja mellett a társadalom szétesését, kulturális és gazdasági elszegényedését is elősegítette. Az Ős- Dráva Program egy, a megye többi fejlesztési elképzelése számára is jó gyakorlatként jelenhet meg e problémák megállítására és visszafordítására, a program várható hatásai Európai szinten is minta értékkel rendelkeznek, mind társadalmi, mind környezeti szempontból. Baranya biodiverzitása országosan is kiemelkedő, változatos klímája egyedülállóvá teszi a térségben. Ennek megőrzéséhez elengedhetetlen a **belső erőforrások fenntartható használata**, a **környezeti nevelés** elősegítése. A mezőgazdaság kihívása a szélsőséges időjárást tűrő növényi kultúrák elterjesztése, a talajok természetes módon történő revitalizálása, a vízgazdálkodási, öntözési rendszerek kialakítása, megújítása. A megye nehézipara jelentősen leépült a 90-es évek óta. A bányák újranyitása esetén környezetbarát, tiszta technológiák alkalmazása javasolt, hogy az itt élők életkörülményei és az egészséges környezethez való joguk ne sérüljön, valamint, hogy az alacsony széndioxid kibocsátású gazdaságra való áttérés megvalósulhasson. A megújuló energiák térnyerését és az energiatakarékos rendszerek elterjedését ösztönözni szükséges, ezzel megteremtve a megye részbeni energiafüggetlenségét. A környezettel való bánásmód az emberek életminőségét is meghatározza. A jól működő ökológiai rendszer alapját képezi a prosperáló társadalomnak és fenntartható gazdaságnak.

2.3. A fejlesztési célrendszer meghatározása a megyén belül különféle sajátosságokkal rendelkező területi részegységekre (területi célok)

1. Hátrányos helyzetű, fejletlen gazdaságú térségek komplex fejlesztése Baranya megye nyugati felén (Ős-Dráva program területe, Szigetvár, Sásd térsége)

Az Ormánság, Szigetvár és Sásd térsége Baranya megye leghátrányosabb helyzetben lévő területei közé sorolhatóak. Az elmaradottság fő oka a térség aprófalvas településszerkezete. A munkanélküliség aránya e térségben a legmagasabbak közé tartozik országos szinten. Problémát jelent a kedvezőtlen korstruktúra és az ebből adódó elnéptelenedés. A települési funkciók hiányára valamint a nehéz megközelíthetőségre vezethető vissza a nagy volumenű munkanélküliség, a szegregáció és a kedvezőtlen képzettségi feltételek. A térség elmaradottságából adódó kedvező ingatlanárak a szegényebb, kevésbé képzet lakosság számára adnak lehetőséget a letelepedésre, ami a már fennálló problémák öngerjesztéséhez járul hozzá. A térség gazdaságának primer szektora a mezőgazdaságot, élelmiszertermelést, az erdő és vadgazdálkodást foglalja magába. Jelenleg az ipari, nagyüzemi mezőgazdaság dominál a térségben, ami a helyi lakosság csak egy szűk rétege számára biztosít megélhetőséget. A helyi gazdaságok száma és termelékenységi képessége az elmúlt évtizedekben jelentősen csökkent, a térségben élők életminősége romlott. A 2014-2020-as Európai Uniós fejlesztési ciklusban kiemelt figyelmet kell, hogy kapjon a megyén belül e területek felzárkóztatása.

A hátrányos helyzetű térségek egyik kitörési pontja a **helyi, családi gazdaságok megerősítése**. A területfejlesztési beavatkozásra két alapvető megoldási lehetőség kínálkozik. Az erőforrásokat kívülről pótoljuk, illetve feltárjuk a belső erőforrásokat és ezeket igyekszünk a leghatékonyabban felhasználni. A külső erőforrásokról szóló döntések általában a térségen, a közösségen kívül születnek, azok rövidtávon gyors fellendülést eredményezhetnek, de hatásuk a gyakorlati példák alapján nem tartós. A két módszer optimális vegyítésével érhető el a leghatékonyabb eredmény.

Ahhoz, hogy a térségben a problémákra megfelelő választ adó fejlesztések valósulhassanak meg, a **komplex programokra szükséges fókuszálni, be kell vonni az ott élő embereket, közösségeket, vállalkozókat és figyelembe venni a térség belső erőforrásait**. A helyi gazdaságfejlesztés által biztosítottá válik a hosszú távú stabilitás és a fejlődés. A helyi gazdaságok által termelt javak megjelenhetnek külső piacokon is, de elsődleges céljuk a **területi önellátásra való törekvés**. Az előállított értéknél - figyelembe véve a fogyasztók árérzékenységét is - fontos, hogy a minőség, az innováció és a hozzáadott érték dominanciája megjelenjen (esetleges saját márka felépítése).

A térségre jellemző a kisebbségek nagyarányú jelenléte ezen belül is a cigányságé, akik jellemzően korábban mezőgazdaságban nem dolgoztak, a szakterülethez szükséges tudással nem rendelkeznek. Fontos, hogy ezek az emberek a **térség számára is jelentőséggel bíró, használható szakképesítésben** részesüljenek.

A jó minőségű, magas hozamú termények, termékek előállításának alapfeltétele a minőségi termőföld megléte, a korszerű, a klímaváltozáshoz alkalmazkodó vízgazdálkodás, valamint a mezőgazdasági területek fenntartható használata. A területek rekultivációja **komplex fejlesztési programok végrehajtásával** lehetséges, mely folyamatok már beindultak a térségben, erre jó példa az Ős-Dráva Program. Ebben a hátrányos helyzetű térségben tehát cél lehet olyan vízgazdálkodási és vízkormányzási rendszer kialakítása, mely a vízvisszatartó vízgazdálkodás alkalmazása révén, továbbá a kisvízfolyások rehabilitációjával (meder-szint emelése, vissza-kanyargósítás, árterek helyreállítása), az ehhez kapcsolódó vízi infrastruktúra kialakításával segíti az egyébként is belvizes területeken vizes élőhelyek kialakulását. Fentiekkel párhuzamosan a leszakadó területeken élő lakosság számára szinte egyetlen kitörési pontként definiált agrárium vonatkozásában elengedhetetlen új, alternatív megoldások bevezetése, mely a munkaigényes zöldség- és gyümölcskultúráktól a biomassza energetikai hasznosításán át egészen a helyi székhelyű erdő- és halgazdaságok megerősödésig számos területen értelmezhető.

Mind az ipar- mind a szolgáltatásfejlesztés fontos szerepet kap a kistérségek jövőbeni fejlesztési elképzeléseiben. A térségben szükséges kialakítani azon infrastrukturális fejlesztéseket, amelyek a működő tőke fogadásának feltételeit megalapozzák. (pl. feldolgozóipar számára). A jelenleg működő vállalkozások közös problémája a szakképzett munkaerő hiánya, és a községek csekély népességszámából eredő méretgazdaságossági paraméterek kedvezőtlen alakulása.

A **feldolgozóipar megtelepedése** ugyancsak hajtómotorja lehet a helyi gazdálkodók fenntartható tevékenységének, így a térségben fel nem használt terményfelesleg már feldolgozva kerülhet a külső piacokra.

A helyi gazdaságfejlesztés eredményei lesznek az **önfenntartó helyi gazdaságok**, munkahelyek biztosítása általi életszínvonal növekedés, **működő belső piacok**, a térség csökkenő gazdasági kiszolgáltatottsága. Ezen kívül helyi vállalkozói tevékenységet generál, erősíti a területen lakók identitástudatát, együttműködését és fenntartható belső energiaforrás felhasználásra ösztönöz.

A táji adottságoknak megfelelő gazdaságfejlesztésében jelentős szerepet kell, hogy kapjon a turizmus is. Pontszerű turisztikai fejlesztések már korábban is sikeresen valósultak meg a területen, a térség gazdag kulturális és népi hagyományokban, aminek bemutatása fúzióban a falusi turizmussal jól tud együtt működni. Gyógy- és termálfürdőre épülő turizmussal a térségben Szigetvár és Sellye rendelkezik. Magyarország európai szinten is vezető vadászturizmussal büszkélkedhet, ami a térségben szintén magas potenciállal bír, ráadásul az erdő- és vadgazdálkodás talajvédelmi, élőhely-fejlesztési szempontból is kedvező, összhangban van a fenntartható fejlődés gondolatiságával.

2. Termelési szerkezet átalakítás, gazdasági szemléletváltás Pécs és agglomerációja területén, illetve Komló és térségében

Baranya megye központi magterülete, a megyeszékhely Pécs és agglomerációja a megye gazdaságilag legfejlettebb térsége, bár főleg Komló körzetében és Pécs egyes keleti városrészei esetében súlyos strukturális problémákkal is szembesülhetünk. A megye népességének nagyobbik része itt összpontosul és a munkahelyek jelentős hányada is ebben a térségben található. Pécs regionális szerepkörrel rendelkező nagyváros, mely leginkább a szolgáltatások terén – oktatás, egészségügy, kultúra, kereskedelem – bír jelentős vonzerővel a megyehatáron túli területekről is. Ugyanakkor a város és térségének gazdasági súlya elmarad a hasonló méretű nagyvárosokétól, a rendszerváltásig meghatározó bányászat megszűnésével nem fejlődött ki új specializáció, a fejlődés nagyarányú külső tőke nélkül a belső erőforrásokra alapozva, a szolgáltatási szektor erősödésével zajlott, mely mellé mindenképpen szükség lenne egy stabil, nagy ipari befektetésre, mely mind a foglalkoztatásra, mind a helyi vállalkozási környezetre pozitív hatással lenne. Ehhez részben jó feltételeket tud biztosítani a térség (szabad ipari parki infrastruktúra, képzett munkaerő, kutatói infrastruktúra, fejlődő közlekedési kapcsolatok), azonban további fejlesztésekre is szükség van.

Komló és szűkebb környezete esetében kihasználható adottságot jelent a bányászati-ipari örökség, az ipari hagyományok, több jelentős, és stabil pozíciót elért vállalkozás, valamint a munkaerő jelenléte. A térség szabad vállalkozási zónává minősítése is segítheti azt a folyamatot, melynek keretében szükséges **komplex**, Komló és tágabb környezetét érintő problémákat együtt kezelni képes kitörési és **fejlesztési program** kidolgozása és megvalósítása, mely akár a megyehatáron túlnyúlva segítheti Baranya, Tolna és Somogy megyék közös belső perifériájának vitalizálását.

Cél a **megyei fejlődési csomópontok K+F-tevékenységének fejlesztése**, ösztönzése, hídképző szervezetek megerősítése, hatékonyságuk növelése. Az energetikában és más stratégiai ágazatokban a meglévő fejlődési potenciálok kiaknázását elősegítő K+F+I tevékenységek fejlesztése, erős stratégiai együttműködési keretek kialakítása Pécs város, a Pécsi Tudományegyetem és a Baranya Megyei Önkormányzat között.

A Pécsett és környékén működő gazdasági szervezetek egy részének a székhelye nem a térségben van, még ha tevékenységüket itt is végzik. Ösztönözni kell, hogy jelentős számú vállalati központ, vállalati székhely a megyébe kerüljön. Az **ipartelepítési tényezők rendszerszerű fejlesztésével** a megyében, majd ehhez illeszkedő összehangolt gazdaságdiplomáciai, befektetés-ösztönzési és –szerzési tevékenységgel kell támogatni a térség gazdasági súlyának emelését.

A város geopolitikai helyzete, nagysága és az elmúlt időszak előrelépései – pl. Pécs 2010 Európa Kulturális Fővárosa – magukba hordozzák a lehetőséget, hogy a város és térsége nemzetközi szinten is növelje láthatóságát és regionális csomóponttá váljon.

Ehhez a közúti közlekedés terén az **M6-M60 autópályák határig való meghosszabbítása** jelentik azt a súlypontot, amelyeken keresztül a megye és Pécs bekapcsolódhat a nemzetközi vérkeringésbe. A vasúti közlekedés vonatkozásában a vasúti infrastruktúra kelet-nyugati (Zagreb-Pécs-Szeged-Arad), és észak-déli (Budapest-Pécs-Eszék-Sarajevo) tengelyeinek

összehangolt fejlesztésére is szükség van, valamint a regionális légi közlekedésben rejlő lehetőségek is jelenleg kiaknázatlanok, részben nagygépek fogadására való alkalmatlanság, részben a piaci igények hiánya miatt. Mindezek logisztikai szolgáltatásokkal (Pécs Déli ipari park) kiegészülve közösen vezetnek célra.

A város és térsége jelentős, de jelenleg kevésbé kihasznált turisztikai adottságokkal rendelkezik. Cél a térségben a **hosszabb tartózkodási időt megalapozó turisztikai termékek kifejlesztése** és a turizmus hazai és nemzetközi rendszerébe való integrálása. A területi szemlélet súlyának erősítése a turizmusban, a belső versengés helyett a közös kínálatbővítés szemléletének elterjesztését segítheti.

Figyelembe kell venni, hogy a város nem fejlődhet szigetként egy hanyatló környezetben, ezért fejlődését össze kell kötni a környezete fejlődésével, különösen megyei szinten.

Elengedhetetlen, hogy **a gondolkodás és a fejlesztések ne álljanak meg a város határánál**, másrészről a térség fejlesztésének is összhangban kell lenni a város fejlesztési stratégiájával, az ökováros - ökorégió és a kultúra városa irányokkal. Pécs és az agglomeráció viszonyát az elmúlt évtizedekben a szuburbanizáció jellemezte. A kiköltözött lakosságnak köszönhetően az agglomerációban jelentős fejlődés mutatkozott, miközben Pécs egyes területeinek leértékelődése ment végbe. A hasznosítatlan barnamezős területek újbóli bevonása a város egészséges szövetébe segíthet új impulzusokkal a város gazdaságának előrelendítésében, illetve a térség élhetőbbé tételében. Fontos annak a ténynek a figyelembe vétele, hogy az agglomerációs gyűrűn túli települések - bár földrajzi távolságuk nem jelentős - már nem élvezték a szuburbanizáció kedvező hatásait.

A városban koncentrált módon jelennek meg a társadalmi különbségek is, ezért az együttműködés kiterjesztésére van szükség a szegénységben élők és más, hátrányos helyzetű rétegek problémáinak megoldása érdekében, a leszakadó területek rehabilitációjához.

3. Helyi adottságokra, komparatív előnyökre és lehetőségekre épülő vidék- és gazdaságfejlesztés kiemelten Mohács-Bóly és Villány-Siklós-Harkány térségében

Baranya megye fejlettnek számító vidéki területei közé tartozik Mohács-Bóly, valamint Villány-Siklós-Harkány térsége. Az érintett városok és a vonzáskörzetüket alkotó települések olyan helyi erőforrásokkal és a megyében máshol nem található (komparatív) előnyökkel rendelkeznek, amelyek indokolttá teszik testreszabott fejlesztésüket.

Baranya megye az ország gabonatermelésének (elsősorban kukorica, búza) és állattenyésztésének (szarvasmarha, sertés, tyúkfélék) jelentős – a megyék átlagát meghaladó – szereplője. Baranyai területi metszetben ez a produkció legnagyobb mértékben Mohács és Bóly térségéből származik. A jó eredmények a megyei átlagot jelentősen meghaladóan kedvező termőföldi adottságoknak, valamint annak köszönhetők, hogy a mezőgazdasági nagy társas vállalkozások alaptevékenységgel foglalkoznak, relatíve alacsony a kiegészítő tevékenységeik aránya, továbbá rövid a termékpálya útja. A mohácsi kistérségben a legtöbb mezőgazdasági vállalkozás Mohácson és Bólyban működik. Több vállalkozás megtermelt gabonája egy részét állatállománya révén vágóállat, vagy állati termék produktumba transzformálja, kisebb részük ezen állati termékeket még fel is dolgozza és így juttatja a piacra. A kisebb méretű növénytermesztő gazdaságok egyszerűbb, hagyományos termesztési technológiát kívánnak, ez azonban nem versenyképes a nagyüzemben alkalmazottal.

Hasonlóképpen, az utóbbi években végbement változást jelzi, hogy ma már az egyéni gazdaságok fajlagos gépellátottsága kedvezőbb, mint a gazdálkodó szervezeteké. A helyi művelési tradíciók továbbélését és a jobb gépkihasználást ellenben jól elősegíti az, hogy a Bóly Zrt. a térség kistermelőinek integrációját jelentős részben megvalósítja. Különösen az egyéni gazdaságok körében, de a gazdálkodó szervezetek többségénél is számottevő a kihasználatlan létesítmény-kapacitás, ezért annak fejlesztése a továbbiakban nem indokolt.

Végül, de nem utolsó sorban Mohács és Bóly környéke jelentős fehérbor-kultúrával rendelkezik, hiszen a szőlőtermesztésre és a jó minőségű bor előállítására a térségben kiválóak az adottságok. Tekintettel arra, hogy a mohácsi kistérség az élelmiszeriparban lényegesen kisebb szerepet játszik, mint ahogy azt a mezőgazdasági alapanyag termelése és az adottságai alapján valószínűsíteni lehet, szükséges **a feldolgozóipari kapacitások fejlesztése**. A kistérség élelmiszeripari termelési adatai és a megyén belüli részesedése elsősorban a nagyüzemeknek és ezek között is Bonafarm Zrt.-nek köszönhető. Utóbbihoz elsődlegesen a termelés és értékesítés révén kapcsolódnak az egyéni gazdaságok. A térség **kedvező** (M6-M60 autópálya, dunai folyami határ- és a mellé tervezett közforgalmi kikötő Mohácsnál) és tovább fejleszthető (mohácsi Duna-híd) **logisztikai kapcsolatai**, a kedvező alapanyag szállítási feltételek nem biztos, hogy kedveznek az élelmiszeripar jelentősebb mértékű megtelepedésének, jóllehet Mohács-Bóly országon belüli mezőgazdasági alapanyag-ellátó és exportőr szerepét számottevően erősítik. Hosszú távon azonban célszerű megteremteni a feltételeket **a magasabb hozzáadott értéket előállítani képes helyi élelmiszeripar megerősödéséhez**. A rendelkezésre álló munkaerő mellett mindehhez jó alapot szolgáltatnak a Bólyban már működő megújuló energetikai fejlesztések, amelyek elsősorban a geotermián és napenergián alapulnak. A mohácsi kistérség több településén jelentős potenciál áll rendelkezésre az említetteken kívül még az agráriumból származó biomassza, valamint biogáz

tekintetében is. Utóbbiak ipartelepítést elősegítő tényezőkként való hasznosítása szintén javasolt.

A siklósi kistérségen belül sajátos kettősség érvényesül. A magyar Kormány kiemelt programját jelentő Ős-Dráva Program területe lefedi a kistérség délnyugati, nyugati részét. Ez egy aprófalvas térség, szegényes szociális és egészségügyi intézményrendszerrel, szűkülő munkalehetőségekkel, elmaradott közlekedési infrastruktúrával és korlátozott közszolgáltatásokkal (autóbusz, vasút), alacsony gazdasági aktivitással. A kistérségnek ebben a részében **komplex gazdaságfejlesztési beavatkozásokra** van szükség elsősorban olyan területeken (mezőgazdasági, építőipari, kiskereskedelem, részben vendéglátás), amelyek összhangban állnak a lakónépesség képzettségi színvonalával. Ugyanígy javasolt az **Ős-Dráva Programhoz** való kapcsolódás erősítése is. A siklósi kistérség területének többi része, Siklós központtal, viszonylag fejlettebbnek tekinthető. Itt a mezőgazdaság vonatkozásában a tevékenységek köre és a kibocsátás ugyan elmarad a mohácsi kistérség mutatóitól, jóllehet a szőlő és bortermelés szerepe kiemelt fontosságú. A pécsi kistérséget követően azonban ugyanitt a legintenzívebb a vállalkozási tevékenység is. Siklós és Villány városok a siklósi kistérség oktatási és közigazgatási központjai, mindamellett, hogy Villányban mezőgazdasági, turisztikai (kiemelten borturisztika) és szálláshely szolgáltatás tekintetében, Siklóson pedig a gazdasági szolgáltatás (tanácsadás, ipari park jelenléte), kereskedelem, építőipar vonatkozásában van kiaknázható potenciál. Harkány erőforrásai termál- és egészségturisztikai, valamint idegenforgalmi szálláshely-fejlesztéseket tesznek indokolttá, melyeket szükségszerűen támogat a turisztikai marketing. A helyi erőforrások és komparatív előnyök tekintetében kiemelt jelentőséggel bír **a turizmus, a bor- és termálturisztikai kínálat**. Az elmúlt években az utóbbi területekre beáramlott jelentős mennyiségű fejlesztési forrás számos munkahelyet teremtett, mindamellett, hogy korszerű termelési-szolgáltatási technológiát honosított meg a térségben. Hasonlóképpen a térség közúti elérhetősége is sokat javult az M60-M6 gyorsforgalmi összeköttetésnek köszönhetően. A továbblépés elsősorban a már meglevő kínálatot kiegészítő tradicionális-kulturális vonzerők fejlesztésében, a kistérségben még nem kellően kiaknázott vallási turizmus erősítésében javasolt. A kistérség – végül, de nem utolsó sorban – a horvát határ menti elhelyezkedésére tekintettel speciális helyzetben van. Horvátország északi területei közelebb esnek hozzá, mint hazánk egyes fejlett területei, ideértve Budapestet is. A jövő egyik kitörési pontjaként javasolt **a horvát térségekkel történő szorosabb együttműködés** az ipar és a turizmus területén.

4. Baranya megye horvát határmenti térsége határon átnyúló kapcsolatainak javítása elsősorban közlekedési, gazdasági téren

A baranyai magyar-horvát határtérség két karakterisztikusan elkülöníthető részre osztható. A nyugati, ormánsági térség jellemzője a kimagaslóan negatív demográfiai folyamatok, az aprófalvas szerkezet, izoláltság, a határátkelők hiánya és a jó környezeti állapot. A keleti, dinamikus kisváros-hálózattal rendelkező fejlettebb térség népességmegtartó ereje erősebb, átjárhatósági viszonyai sokkal jobbak, melyek nagyobb vállalkozássűrűséggel és intenzívebb határon átnyúló gazdasági kapcsolatokkal járnak együtt.

A határtérség fejlesztésekor a közlekedési elérhetőségi viszonyok fejlesztésének, a komparatív előnyökön alapuló gazdasági együttműködésnek, illetve a közös hagyományokra és történelemre alapuló kulturális együttműködésnek egymást katalizáló módon, párhuzamosan kell zajlania – ebben az esetben biztosítható a térség fenntartható fejlődése.

A térség átjárhatósági viszonyainak javításához elengedhetetlen **az M6/A5, M60/A12 autópályák hiányzó szakaszának kiépítésére**, a 67. sz. főút országhatárig történő meghosszabbítására, az előbbihez kapcsolódó logisztikai szolgáltatási kínálat fejlesztése. Ebben a vonatkozásban Mohács városának szerepe kiemelkedő: multimodális csomópont funkcióinak erősítése szükséges. Ehhez jó alapot jelent a városban működő schengeni határkikötő, illetve az ahhoz kapcsolódó ipari park. Mohács és Bóly ipari parkjai vonzerőt jelenthetnek a horvát oldali Baranya magyar ajkú lakossága számára is, így szükséges a **határon átnyúló közösségi közlekedés fejlesztése** is. Ennek további elengedhetetlen feltétele a **Drávát érintő határszakasz átkelési lehetőségeinek bővítése**.

A határtérség átjárhatósága szempontjából kiemelkedő fontosságú a határon átnyúló **vasúti személyszállítás újraindítása** Pécs és Eszék–Szarajevó között, ennek érdekében a vasúti pálya fejlesztése. A határtérség nyugati részén új határmetszéspontok kialakítására van szükség.

A határtérség fejlesztésében kiemelkedő szerepet kell, hogy játsszon a helyi gazdaság és ehhez kapcsolódóan a turizmus fejlesztése, mely a határon átnyúló együttműködések széles lehetőségét kínálja. A határ mindkét oldalán jellemző az erős helyi identitás és a magas minőségű helyi termékek (villányi borok; mohácsi fafaragás, kerámia; horvát baranyai helyi élelmiszerek és kézi készítésű termékek), melyek határon átnyúló megismertetésére **közös vásárok, rendezvények, helyi identitás-erősítő akciók szervezése** szükséges. A határon átnyúló vállalkozásfejlesztésben kiemelt szerepet kell kapnia a mezőgazdaságnak és az élelmiszeriparnak: a térségben együtt van jelen a helyi hagyományokra alapuló, hagyományos, turisztikai csatornákon keresztül jól értékesíthető helyi termékek; illetve a térségben találkozik a két ország hatékony, innovatív mezőgazdasági nagyüzeme (Bóly Zrt. – Bonafarm, Belje d.d. – Agrokor Csoport), mely a térséget kimagasló minőségű termékek előállítására alkalmas, innovatív mezőgazdasági mintatérséggé alakíthatja.

A turisztikai fejlesztésekben a teljes határtérség kiemelkedő potenciállal rendelkezik, mely a határon átnyúló együttműködés eszközeivel tovább fejleszthető:

- **Borturizmus:** Villány-Siklós és a Mohács-Bóly Fehérborút mellett a horvát oldalon található Horvátország legsikeresebb fehérbor-termő területe, melynek boros gazdái között számos magyar nemzetiségű is található.
- **Termálturizmus:** a magyar oldali termálfürdők magasabb szolgáltatási színvonallal rendelkeznek. Szükséges a horvát oldali promóció erősítése, integrált szolgáltatások csomagok kialakítása horvát oldali vendégek számára, a nyári periódusban a határon átnyúló közösségi közlekedés megszervezésével.
- **Gasztroturizmus:** a magyar oldalon az utóbbi időben komoly eredményeket mutatott fel a villányi térség. A horvát oldali Baranya Horvátország egyik legnépszerűbb falusi turisztikai célpontja. Szükséges a térségbe látogató fizetőképes keresettel rendelkezők kölcsönös megszólítása a gasztronómiai promócióban.
- **Kerékpáros turizmus:** a térséget két nemzetközi EuroVelo-útvonal is érinti. E tekintetben mind a Duna menti (EV6), mind a Dráva menti (EV13) útvonal nyugat-keleti irányú fejlesztése szükséges. Ennek együtt kell járnia a kerékpáros-barát szolgáltatások fejlesztésével. A nyomvonalak vonzerejének folyamatos növelése kedvező hatással lehet a térség, de mindenekelőtt az Ormánság turizmusára.
- **Ökoturizmus:** a határtérség része a Duna-Dráva-Mura Bioszféra Rezervátumnak, kimagasló ökológiai értékekkel rendelkezik. Szükséges ezek bemutatása, a határon átnyúló ökoturisztikai programcsomagok fejlesztése.

A gazdaságfejlesztési tevékenységeken túl fontos a helyi, térségi tudat erősítése. Kiemelten a kisebbségek közötti együttműködés katalizálása, a népi hagyományok ápolása, illetve az értékes tájelemek állapotának megőrzése és megismertetése.

3. A célrendszer koherencia vizsgálata

3.1 Belső koherencia vizsgálat

3.1.1. A jövőkép, a fejlesztési elvek és az átfogó cél kapcsolatának bemutatása

Baranya megye jövőképének és célrendszerének megfogalmazásakor az alapot a megye helyzetelemzése, illetve a helyzetértékelés és az ezt összefoglaló SWOT (Gyengeségek, Erősségek, Lehetőségek, Veszélyek) elemzés adta.

A Baranya megyei fejlesztési koncepció jövőképe a fejlődést az előtérbe helyező, de az erőforrásokkal fenntartható módon gazdálkodó, a társadalmi felzárkózást is elősegítő folyamatokat támogató térségként határozza meg 2030-ra a megyét.

A koncepció keretében meghatározott mindkét horizontális cél teljes mértékben képes szolgálni a jövőkép beteljesülését az alábbiak szerint:

- *Minden társadalmi csoport esélyegyenlőségének biztosítása* horizontális cél elérésével a megye minden polgára egyenrangú hozzáférést érhet el és egyenlő bánásmódban részesülhet a közösség számára nyújtott szolgáltatások terén és a közösséget erősítő folyamtokban, jelentősen hozzájárulva ezzel a lakosság életminőségének javításához.
- *A hosszú távú fenntartható növekedés biztosítása a társadalmi, gazdasági és ökológiai szempontokon alapuló egyensúlyra törekedve* horizontális cél az egyik fontos pillére a fejlesztési koncepciónak. A jövőkép a megyében jelenleg is adottságként meglevő erőforrásokra épít. A jövőkép megvalósulásához elengedhetetlen a természeti erőforrások hosszútávon is fenntartható használatán alapuló fejlődés lehetőségének megteremtése, a megye belső erőforrásit érintően azok túl használatának elkerülése. Ha sikerül megtalálni az optimális egyensúlyi szintet a helyi társadalmi jólét biztosításához szükséges erőforrás-felhasználás, valamint a természeti, táji környezet értékeinek megőrzése, ezzel együtt az emberi élet számára egészséges környezet fenntartása között, úgy a természettel harmóniában történő fejlődés nagymértékben hozzájárul a megye lakossága jó életminőségének hosszú távú biztosításához.

A koncepció keretében az átfogó célok úgy kerültek meghatározásra, hogy azok maximálisan segítsék a jövőképben megfogalmazott célállapot elérését.

- *Az értékteremtő foglalkoztatást biztosító gazdaság kialakítása* átfogó cél a jövedelem alapú társadalomban talán a legközvetlenebb módon tudja segíteni a jövőkép által elővetített, a megye lakossága jó életminőségének biztosítását Ezen átfogó cél elérését a horizontális célok közül jelentős mértékben segítik a minden társadalmi csoport esélyegyenlőségének biztosítása cél által megfogalmazott elvárások.
- *Az egészséges és megújuló társadalom* átfogó cél elsősorban a megye lakossága életminőségének javítását szolgálja, de jelentős mértékben segíti lakosság számára a magas színvonalú szolgáltatások elérését is. A horizontális célok és elvek közül ezen átfogó cél teljesülését közvetlenül szolgálja: a minden társadalmi csoport esélyegyenlőségének biztosítása.

– *A természet- és energiatudatos megye* cél a megye, mint élhető környezet hosszú távú fenntarthatóságát garantálja. Ahogy a jövőkép is megfogalmazza, Baranya megye erőforrásaival fenntarthatóan kell gazdálkodni, hogy a környezeti konfliktusok minimalizálását célzó endogén fejlődés valósulhasson meg. A horizontális célok közül különösen nagy jelentősége van e cél elérésének elősegítésében a „hosszú távú fenntartható növekedés biztosítása a társadalmi, gazdasági és ökológiai szempontokon alapuló egyensúlyra törekedve” cél keretében meghatározott feltételek teljesülésének.

Mindazon túl, hogy az átfogó célok együttesen szolgálják a jövőképben felvázolt célállapot elérését, a három átfogó cél egyes elemei szinergikus hatást kifejtve segítik elő a másik két átfogó cél elérését is.

A ***stratégiai célok*** rendszerének hozzájárulása az ***átfogó célok*** eléréséhez rendszerszemléletben, komplex módon értelmezhető, azaz az egyes átfogó célok nem egymástól elszigetelt részrendszerekként építenek kapcsolatot a stratégiai célok adott részhalmazával, hanem az egyes stratégiai célok több átfogó cél elérésére is gyakorolnak közvetlen, vagy közvetett hatást. E kapcsolati rendszer az alábbi mátrix segítségével jellemezhető (az adott átfogó cél elérését elsődlegesen szolgáló stratégiai célok jelölésére XXX, a nem elsődleges, de még jelentős hatást gyakorló stratégiai célok jelölésére XX, míg a közvetett hatást gyakorló stratégiai célok jelölésére az X szolgál):

ÁTFOGÓ CÉLOK / STRATÉGIAI CÉLOK	Értékteremtő foglalkoztatást biztosító gazdaság kialakítása	Egészséges és megújuló társadalom	Természet- és energiatudatos megye
Helyi gazdaságok fejlesztése	**XXX**	**XX**	**XX**
Tartós növekedésre képes gazdaság megteremtése	**XXX**		**X**
Piaci igényekre reagálni képes emberi erőforrás fejlesztés	**XX**	**XXX**	
Társadalmi felzárkózás elősegítése	**X**	**XXX**	
Stratégiai erőforrások fenntartható használata	**XX**		**XXX**
Elérhetőség és mobilitás javítása	**XX**	**XX**	
Nagytérségi csomóponttá válás	**XXX**		

2. táblázat: Az átfogó és a stratégiai célok kapcsolatrendszere

A ***területi célok*** (a megyén belül különféle sajátosságokkal rendelkező területi részegységek) rendszere a fejlesztési koncepciót megalapozó helyzetértékelésben megfogalmazott fejlesztési irányok területi kategóriáinak figyelembe vételével került meghatározásra azzal, hogy a területi célok elérését a ***stratégiai célok*** mentén meghatározott komplex eszközrendszer biztosítja. A területi és a stratégiai célok kapcsolati rendszere (az, hogy az egyes stratégiai célok eszközrendszere milyen súlyt képvisel az adott területi cél elérésében) az alábbi mátrixban foglalható össze:

TERÜLETI CÉLOK / STRATÉGIAI CÉLOK	Hátrányos helyzetű, fejletlen gazdaságú térségek komplex fejlesztése Baranya megye nyugati felén (Ős-Dráva program területe, Szigetvár, Sásd térsége)	Termelési szerkezet átalakítás, gazdasági szemléletváltás Pécs és agglomerációja területén, Komló és térségében	Helyi adottságokra, komparatív előnyökre és lehetőségekre épülő vidék- és gazdaságfejlesztés kiemelten Mohács-Bóly és Villány-Siklós-Harkány térségében	Baranya megye horvát határmenti térsége határon átnyúló kapcsolatainak javítása elsősorban közlekedési, gazdasági téren
Helyi gazdaságok fejlesztése	**XXX**	**XX**	**XXX**	**X**
Tartós növekedésre képes gazdaság megteremtése	**XX**	**XXX**	**XX**	**XX**
Piaci igényekre reagálni képes emberi erőforrás fejlesztés	**XX**	**XXX**	**XX**	
Társadalmi felzárkózás elősegítése	**XXX**	**XX**	**X**	
Stratégiai erőforrások fenntartható használata	**XX**	**XXX**	**XX**	
Elérhetőség és mobilitás javítása	**XX**	**XXX**	**X**	
Nagytérségi csomóponttá válás		**XXX**		**XXX**

3. táblázat: A területi és a stratégiai célok kapcsolatrendszere

A helyzetértékelésben foglalt SWOT analízis és a stratégiai célok összefüggését a 3. ábra mutatja be. A SWOT analízisben foglalt megállapítások visszaigazolják a jelen koncepcióban lefektetett célrendszer relevanciáját. A kitűzött célok építenek a megye adottságaira és javítani szándékoznak a gyengeségeken. Az ábrában az egyes rövidítések mutatják a célok és az értékelő megállapítások összefüggését, ahol az egyes rövidítések az alábbiak szerint értelmezendők:

JELÖLÉS	STRATÉGIAI CÉL
S1	Helyi gazdaságok fejlesztése
S2	Tartós növekedésre képes gazdaság megteremtése
S3	Piaci igényekre reagálni képes emberi erőforrás fejlesztés
S4	Társadalmi felzárkózás elősegítése
S5	Stratégiai erőforrások fenntartható használata
S6	Elérhetőség és mobilitás javítása
S7	Nagytérségi csomóponttá válás

CÉL	ERŐSSÉGEK	CÉL	GYENGESÉGEK
S7	Potenciálisan hasznosítható geopolitikai helyzet (Budapest-Zágráb-Belgrád által határolt terület földrajzi központjában helyezkedik el a megye)	S1	Aprófalvak és zsáktelepülések magas száma
S2 / S3	Kiemelkedő felsőoktatási, kulturális intézményrendszer	S1 / S4	Leszakadó perifériikus válságterületek, szegregációs folyamatok
S2	A környezeti, kulturális és egészségipari feltételek kedveznek új gazdasági vállalkozások megtelepedésének	S4	Jelentős számú hátrányos helyzetű népességcsoport
S2	Jó turisztikai adottságok (világörökség, gyógy-, kulturális- és borturizmus, jelentős épített örökségállomány)	S1	Kedvezőtlen demográfiai helyzet, a kis települések elöregedése, elnéptelenedése, elvándorlása
S2	Soknemzetiségű, viszonylag jó idegen nyelvtudással rendelkező népesség	S2	Tőkehiányos gazdaság
S5	Nagy kiterjedésű védett területek (Duna-Dráva Nemzeti Park területei, vizes élőhelyek, Mecsek Középhegység)	S2	Gyenge exportképesség
S1	Fejlett mezőgazdasági térségek, az adottságokhoz képest magas termésátlagok	S2	Alacsony ipari termelés, országos átlag alatti K+F ráfordítás
S1	Kiváló adottságok a szőlészet, borászat területén (Villányi, Pécsi Borvidék)	S2 / S4	Bányászat megszűnését követően elmaradt az ipari szerkezet megújulása
S5	Egyes helyeken kiemelkedően magas az erdősültség (Villányi-hegység, Mecsek Középhegység)	S3	Az oktatás területén területi egyenlőtlenségek (a minőségi szolgáltatásokhoz való hozzáférés, valamint a szolgáltatások biztosításához szükséges infrastruktúra terén)
S5	Jelentős felszín feletti és felszín alatti (gyógy- és termálkincs) vízkészlet	S3	A középfokú oktatás, szakképzés gyenge gyakorlat és piacorientáltsága
S6 / S7	Vízi közlekedésre és áruszállításra is alkalmas kapacitások (Duna és Dráva folyó)	S3	A szakképzés társadalmi megítélése rossz
S2 / S5	Országos viszonylatban jelentős ásványi nyersanyagkészlet (szén, urán, mészkő)	S3	Gazdaságtalan és pazarló alapfokú oktatási rendszer
S1 / S5	Kedvező természeti adottságok a megújuló energiaforrások (biomassza, nap, geotermia) hasznosítására	S6 / S7	A D-i illetve a K-Ny-i irányú közlekedési folyósok hiánya (megye zártsága)
S2 / S4 / S5	Magas arányú kiépített vezetékes infrastruktúra hálózat (ivóvíz, elektromos hálózat, telefon, földgáz)	S6	A megyén belüli közutak rossz állapota
S5	A befektetők részére kedvező, nagymértékű gazdasági célú területkínálat	S6	A településeket elkerülő szakaszok hiánya
S1	Kedvező lakókörnyezet	S2	Komplex turisztikai termékek és szolgáltatások hiánya, alacsony szolgáltatási színvonalú attrakciók
		S4 / S5	Nagyszámú és kihasználatlan kulturális intézményrendszer
		S5	Szennyvíztisztítás hiánya a megye jelentős részén
		S6	Közösségi közlekedés nem megfelelő szervezettsége
		S5	Felszíni vízfolyások kedvezőtlen vízminősége
		S5	Jelentős az ivóvíz és az ivóvíz-bázis szennyezettsége (arzén, nitrit, stb.), a derogációs kötelezettségnek való megfelelés elhúzódása
		S5	Víztározók, vízgyűjtők, záportározók kis aránya
		S5	Veszélyes hulladék-tárolók rekultivációja nem megoldott
		S1 / S2	Az ásványi nyersanyagkészlet és a megújuló energiaforrások alacsony hasznosítása
		S4	Részben avult állapotú lakásállomány, vegyes minőségű, néhol rendkívül rossz lakáskörülmények
		S1 / S5	Lokális szintű, tájterheléssel összefüggő, rekultivációt illetve tehermentesítést igénylő problémák megoldatlansága

CÉL	LEHETŐSÉGEK	CÉL	VESZÉLYEK
S2 / S7	Pécs és agglomerációjában rejlő gazdasági potenciál kihasználása	S1 / S4	A megye településeinek elöregedése, a kis települések elnéptelenedése
S2 / S7	Horvátország EU-s csatlakozásának gazdasági lehetőségei	S1 / S4	A települések fejlettségbeli különbségeinek fokozódása
S2 / S7	Pécs-Pogány repülőtérben rejlő lehetőségek kihasználása	S1 /S2	A megye gazdasági teljesítőképességének további romlása
S6 / S7	A D-i és K-Ny-i kapcsolatok hiányának megszüntetése (M6-M60, 67, M65 utak fejlesztése)	S5	A kulturális intézmények finanszírozásának jelentős csökkenése
S2 / S5 / S7	A Duna és Dráva folyókban rejlő potenciálok kihasználása	S4	A szegénységi küszöb alatt élők arányának növekedése
S5	Déli Áramlat gázvezeték kiépítése	S4 / S5	A települések infrastruktúrájának kiépítése és korszerűsítése forráshiány miatt lassul
S2 / S3	A Pécsi Tudományegyetemen fellelhető tudásbázis gazdasági hasznosítása (K+F+I)	S6	A közösségi közlekedés részarányának visszaszorulása
S2 / S5	Ásványi nyersanyagvagyon hasznosítása	S6 / S7	A megye közlekedési zártságát oldó fejlesztések elmaradása
S1 / S2 / S5	Megújuló energiák hasznosítása	S5	Bányászati tevékenységgel összefüggő környezeti károsodás további növekedése
S2	Feldolgozóipari kapacitás javítása	S3	Az általános képzés felértékelődése és a szakképzés leértékelődése következtében állandósul a szakemberhiány
S2 / S6	Munkaerő mobilizálhatóságának javítása	S5	A löszfal-omlásból eredő károk megjelenése, a károsodás mértékének növekedése
S2 / S3	A középfokú oktatás és szakképzés rendszerének a munkaerő piaci igényekhez való igazítása	S5 / S6	Nagyobb városok (Pécs és Komló) - magas közúti gépjárműforgalom miatti - légszennyezettségi mutatóinak további romlása
S2 / S6	Megyei komplex és hálózatos kerékpárutak fejlesztése	S5	A túlzott bányászati kitermelések által bekövetkezett negatív klimatikus hatások megjelenése/fokozódása
S2 / S7	Pécs EKF 2010 program kapcsán kiépült infrastruktúra kihasználtságának növelése	S5	Ár- és belvízvédelemhez szükséges munkálatok elégtelensége
S2	Épített kulturális örökség elemeinek hasznosítása, kulturális ipar fejlesztése	S5	Veszélyes hulladéklerakók rekultivációjának elmaradása
S2	Kedvező táji adottságokra és az épített örökség állomány bemutathatóvá tételére épülő turizmus fejlesztése	S1 / S5	Új területek beépítése következtében a mezőgazdasági területek csökkenése, az összefüggő és folyamatos táji, természeti elemek, valamint ökológiai hálózatok megszakadása, hiányossá válása
S2	Meglévő turisztikai termékek, szolgáltatások továbbfejlesztése, a turizmusban részt vevő aktorok jobb együttműködése révén a szinergikus hatás fokozása		
S2	Nemzeti hagyományokra épülő turisztikai rendezvények számának és minőségének növelése		
S1 / S4	A helyi szociális gazdaság, valamint a civil és a helyi közösségek szerepvállalásának erősödése által a hátrányos helyzetű rétegek társadalmi integrációja		
S1	Helyi természeti, környezeti, gazdasági erőforrásokon alapuló komplex önfenntartó fejlesztési programok megvalósítása (vízrendezéssel, tájhasználat-váltással – Ős-Dráva Program)		
S5	Környezetszennyezés csökkentéséhez szükséges feltételek megteremtése, környezettudatos szemlélet kialakítása, terjesztése		
S2 / S5	A meglévő, de kihasználatlan beépített területek (barnaövek) újrahasznosítása, a felhagyott gazdasági területek újjáélesztése		
S2	Ipari parkok betelepítése		
S1	A legkedvezőbb adottságú mezőgazdasági területek védelme, ott az intenzív mezőgazdasági hasznosítás feltételeinek hosszú távú biztosítása		
S1 / S5	Hulladékok hasznosítása		

4. táblázat: A helyzetértékelés és a stratégiai célok kapcsolatrendszere

3.2 Külső koherencia vizsgálat

3.2.1. A célrendszer kapcsolata az OFTK-val

Az Országgyűlés 1/2014. (I. 3.) OGY határozatával még 2013 decemberében elfogadta a Nemzeti Fejlesztés 2030 – Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Koncepciót (OFTK). A jelen dokumentum már az abban foglaltakra tekintettel készült.

Az OFTK közép- és hosszú távon fogalmazza meg a hazai fejlesztési célokat és igényeket, meghatározva azok területi dimenzióit. Középtávon a dokumentum arra törekszik, hogy a 2014-2020-as időszak fejlesztési dokumentumait (a Partnerségi Megállapodást és az operatív programokat) megalapozza. Hosszú távon (2030-ig) az ország társadalmi, gazdasági, valamint ágazati és területi fejlesztési szükségletei alapján teljes tervezéssel Magyarország minden ágazatára, térségére és köz-, piaci, valamint civilszférájára jövőképet és célokat definiál a fejlesztéspolitika és a területfejlesztés vonatkozásában. Az OFTK a 1254/2012. (VII. 19.) számú kormányhatározat alapján készült. A dokumentum Országgyűlés általi elfogadásakor hatályát vesztette az Országos Területfejlesztési Koncepcióról szóló 97/2005. (XII. 25.) OGY határozat, az Országos Területfejlesztési Koncepcióval egyetemben.

A Nemzeti Tervezési Hivatal által kidolgozott, 2012. novemberben társadalmi egyeztetésre bocsátott OFTK-val kapcsolatban a Baranya Megyei Önkormányzat javaslatait, kiegészítéseit a 2013. január 15-i megyei pozíciópapír tartalmazza. A dokumentum közel kéttucatnyi ponton fogalmaz meg módosításokat az OFTK véleményezésre bocsátott anyagával kapcsolatban. A lényegi kérdésekre koncentráló pozíciópapír elsősorban a megye közlekedésére (települési elkerülő utak, gyorsforgalmi közúthálózat elemei, Dráva hidak, kapcsolódás fontosabb nemzetközi hálózatokhoz) és településszerkezetére (városias térségek, aprófalvas-tanyás területek, megyeszékhely szerepe, funkcionális térségek-vállalkozási zónák, beágyazottság a nemzetközi településszerkezetbe) fókuszál. Kisebb számú módosítása célozza a megye helyi természeti erőforrásaival való jobb gazdálkodást (energetikai potenciál, bányászat), valamint a kultúra területét (jellemzően a kulturális örökség turisztikai kiaknázása szempontjából). A társadalmasításra beérkezett további vélemények összesítését követően konszolidált OFTK azonban a baranyai véleményeknek csak kevesebb, mint felét veszi figyelembe. Ezért is célszerű megvizsgálni, hogy Baranya Megye Területfejlesztési Koncepciója célrendszerében mennyire áll összhangban az Országgyűlés által elfogadott dokumentummal.

Az átfogó célok tekintetében **Baranya Megye Területfejlesztési Koncepciójában megfogalmazott három átfogó cél kapcsolódik a négy OFTK átfogó célhoz**. Az átfogó célok összefüggéseit az alábbi ábra mutatja be.

Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Koncepció / Baranya Megyei Területfejlesztési Koncepció	Értékteremtő foglalkoztatást biztosító gazdasági fejlődés	Népesedési fordulat, egészséges és megújuló társadalom	Természeti erőforrásaink fenntartható használata, értékeink megőrzése és környezetünk védelme	Térségi potenciálokra alapozott, fenntartható térszerkezet
Értékteremtő foglalkoztatást biztosító gazdaság kialakítása	√			
Egészséges és megújuló társadalom	√	√		
Természet- és energiatudatos megye			√	√

5. táblázat: BMTfK – OFTK célmátrix: az átfogó célok kapcsolatrendszere

Jól látható, hogy a **Baranya átfogó célkitűzései közül az egészséges és megújuló társadalom, valamint a természet és energiatudatos megye két-két OFTK célt** is lefed. A megye gazdaságának fejlesztését és foglalkoztatásának javítását előirányzó cél azonban mindössze az OFTK egy (értékteremtő, foglakoztatást biztosító gazdasági fejlődés) célkitűzéséhez kapcsolódik. Az országos célok felől közelítve az ábra jól tükrözi azt is, hogy Baranya számára kiemelt fontossággal bír a gazdasági fejlődés előmozdítása, ugyanis ezzel az országos célkitűzéssel két átfogó megyei cél is összhangban áll.

Az OFTK hét stratégiai célkitűzést tartalmaz, hasonlóképpen Baranya Megye Területfejlesztési Koncepciójában is hét ilyen cél szerepel. A stratégiai célok összefüggését az alábbi ábra szemlélteti.

Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Koncepció / Baranya Megyei Területfejlesztési Koncepció	Versenyképes, innovatív hálózati gazdaság	Gyógyító Magyarország, egészséges társadalom, egészség- és sportgazdaság	Életképes vidék, egészséges élelmiszer-termelés és ellátás	Kreatív tudásalapú társadalom, piacképes készségek, K+F+I	Értéktudatos és szolidáris, öngondoskodó társadalom, roma integráció	Jó állam: szolgáltató állam és biztonság	Stratégiai erőforrások megőrzése, fenntartható használata és környezetümk védelme
Helyi gazdaságok fejlesztése	√		√				
Tartós növekedésre képes gazdaság megteremtése	√	√		√			
Piaci igényekre reagálni képes emberi erőforrás fejlesztés		√		√			
Társadalmi felzárkózás elősegítése		√		√	√	√	
Stratégiai erőforrások fenntartható használata	√		√				√
Elérhetőség és mobilitás javítása							√
Nagytérségi csomóponttá válás	√						

6. táblázat: BMTfK – OFTK célmátrix: a stratégiai célok kapcsolatrendszere

Az országos és megyei stratégiai célok összevetéséből jól látszik, hogy a **versenyképes gazdaság fejlesztése, a vidék életképességének megőrzése, a lakónépesség megtartása, a köznevelés és felsőoktatás társadalmi és gazdasági kohéziót erősítő szerepének hangsúlyozása jelentik a leginkább közös célkitűzéseket**. Mindezek összhangban állnak Baranya megye törekvésével, amely szerint a folyamatosan szűkülő gazdasági teljesítmény, az itt élők csökkenő életszínvonalának javítása jelentik a legfontosabb feladatokat. Fontos, de hátrébb sorolódik a lakosság egészségi és mentális állapotának megőrzése, az emberi közösségek fejlesztése, valamint a helyi természeti és környezeti adottságokkal való gazdálkodás. Baranya megye két stratégiai célja pedig (elérhetőség és mobilitás javítása, nagytérségi csomóponttá válás) mindössze érintőlegesen kapcsolódik az OFTK stratégiai célrendszeréhez.

Négy stratégiai területi cél került megfogalmazásra a megyei koncepcióban, melyek a hat közül hangsúlyosan kettő OFTK területi célhoz kapcsolódnak. (lásd: 6. ábra)

Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Koncepció / Baranya Megyei Területfejlesztési Koncepció	Az ország makro-regionális szerepének erősítése	Többközpontú térszerkezetet biztosító városhálózat	Vidéki térségek népesség-megtartó képességének növelése	Kiemelkedő táji értékű térségek fejlesztése	Területi különbségek csökkentése, térségi felzárkóztatás és gazdaság-ösztönzés	Összekapcsolt terek: az elérhetőség és a mobilitás biztosítása
Hátrányos helyzetű, fejletlen gazdaságú térségek komplex fejlesztése Baranya megye nyugati felén (Ős-Dráva Program területe, Szigetvár, Sásd térsége)			√		√	
Termelési szerkezet átalakítás, gazdasági szemléletváltás Pécs és agglomerációja területén, illetve Komló térségében		√			√	
Helyi adottságokra, komparatív előnyökre és lehetőségekre épülő vidék- és gazdaságfejlesztés kiemelten Mohács-Bóly és Villány-Siklós-Harkány térségében			√		√	
Baranya megye horvát határmenti térsége határon átnyúló kapcsolatainak javítása elsősorban közlekedési, gazdasági téren	√					

7. táblázat: BMTfK – OFTK célmátrix: a területi célok kapcsolatrendszere

Az OFTK első területi célja az ország makroregionális szerepének erősítésére vonatkozik, amelyhez a horvát határ menti elhelyezkedése és hosszabb távon tervezett, határmetszéspontot is érintő gyorsforgalmi közúthálózat fejlesztései miatt tud kapcsolódni Baranya. A megye területének hármas fejlesztéspolitikai tagolását tükröző **három megyei területi célkitűzés mindegyike kiemelten kezeli a térségi felzárkóztatást és gazdaságösztönzést**. Elsősorban Pécs és agglomerációja, valamint Komló és térsége tudnak hozzájárulni a többközpontú hazai térszerkezetet biztosító magyar városhálózathoz. A másik két megyei térség potenciálja vidéki

térségének népességmegtartásához, helyi termelési erőforrásokon, turisztikai vonzerőkön alapuló fejlesztéséhez elegendő. A kiemelt táji értékű térségek fejlesztésére is adott a lehetőség az Ős-Dráva Program baranyai területén, mellyel kapcsolatban megjegyzendő, hogy az elképzelés az, hogy ezeket a beruházásokat-fejlesztéseket alapvetően nem a Terület- és Településfejlesztési Operatív Program, hanem az Ős-Dráva Program számára rendelkezésre bocsátott támogatási források finanszírozzák majd. A megyén belüli, a főbb települések közötti elérhetőség és mobilitás fejlesztése folyamatos feladat, a definiált baranyai területi egységek fejlesztése esetében azonban ez nem jelenik meg stratégiai területi célként.

3.2.2. A célrendszer kapcsolata az OTrT-vel

A **2003. évi XXVI. törvény** keretében elfogadott, majd 2008-ban módosított **Országos Területrendezési Terv (OTrT)** soron következő felülvizsgálata, vitaanyagának társadalmasítása, a kapott észrevételek beépítése, valamint a törvényjavaslat véglegesítése 2013-ban zajlott. Az OTrT Országgyűlés általi módosítására a **2013. évi CCXXIX. törvény** keretében került sor, mely 2014. január 2-tól hatályos. Az elfogadott dokumentum lehetőséget nyújt Baranya Megye Területfejlesztési Koncepciójában szereplő célrendszer illeszkedésvizsgálatára.

Az új tartalommal körvonalazott OTrT megalkotásakor a jogalkotó arra törekedett, hogy az egyszerűség szem előtt tartásával egy az ágazati elképzeléseket is tartalmazó **„kerettörvényt”** alkosson, **nagyobb szabadságot adva ezáltal a megyei tervek készítéséhez.**

Az OFTK-hoz hasonlóan a Baranya Megyei Önkormányzat az OTrT esetében is eljuttatta a tervezésért felelős VÁTI Nonprofit Kft. részére a felülvizsgálatra, illetve módosításra vonatkozó javaslatait. Az így összeállított javaslatok egy része - Baranya kedvező mezőgazdasági adottságaira való tekintettel a szőlő és gyümölcs termőhelyek kapcsán nagyobb rugalmasságot irányoz elő ezen területhasználati kategóriákba tartozó területek beépítési lehetőségei (agrár-, illetve élelmiszeripari telephelyek létesítése) tekintetében.

Fontos szerepet játszik Baranya fejlesztési koncepciójában a jelentősebb városokat elkerülő utak építése, illetve a meglevő szakaszaik fejlesztése, a térségi hálózathoz gyorsabb, kevésbé környezetterhelő kapcsolódás érdekében. Ebből a szempontból a 67. számú főút Szentlászló elkerülő szakaszának nevesítésére került sor. A megyei önkormányzat törekvései között szereplő további hét települési elkerülő szakasz, így Szentlőrinc, Dunaszekcső-Bár, Szederkény, Drávaszabolcs, illetve a 67-es út kapcsán még említett Boldogasszonyfa, továbbá Szigetvár és a megyeszékhely esetében javasolt elkerülő út fejlesztések kezelésére az alsóbb szintű tervdokumentumokban kerülhet sor (pl. településeket elkerülő útszakaszok térségi mellékútként). A jogszabály jellegéből fakadóan ebben a kontextusban értelmezendő a javasolt Dráva-híd létesítése Zaláta térségében, mely fejlesztés elősegítheti a megye horvát határmenti térségében a határon átnyúló közlekedési, gazdasági kapcsolatok javítását.

Az újonnan körvonalazott jogszabályban foglalt, illetve előirányzott nagyobb „helyi szintű” mozgásteret mutatja az „ajánlott megyei övezetek” megjelenésének lehetősége is (tájrehabilitációt igénylő területek, ásványi nyersanyagvagyon terület, térségi árvíz kockázatkezelési terület stb.).

A vasúti árufuvarozás vonatkozásában javasolt országos vasúti árufuvarozási hálózathoz való jobb kapcsolódás mellett a megye déli, illetve DK-i térségének jobb feltárását szolgálja a Barcsot Szentlőrinccel, valamint a Villányt Moháccsal összekötő vasútvonal további fejlesztése is.

Az OTrT a mohácsi konténer- és darabárú rakodására alkalmas közforgalmi kikötőt az országos közforgalmú kikötők sorában szerepelteti.

A Baranya megyei fejlesztési koncepció célrendszeréből az alábbi elemeknek van területrendezési tervi vonatkozása:

A helyi gazdaságok fejlesztése stratégiai célkitűzés a mezőgazdasági infrastruktúra és technológia fejlesztését kezeli kiemelten, különös tekintettel a szőlő és gyümölcs termőhelyek területhasználatára. Az **OTrT-ben foglaltak** a szántóterületek, erdőterületek, stb. szempontjából **változatlanul lehetővé teszik a megyei stratégiai cél megvalósítását**. Mivel kapcsolódó stratégiai célkitűzésről van szó, a stratégiai erőforrások fenntartatható használata összhangban áll az OTrT-vel. Utóbbi célkitűzés érvényesítését a már említetteken kívül az országos vízminőség-védelmi, tájképvédelmi szempontból kiemelten kezelendő területi lehatárolása is biztosítja. Kedvező a világörökségi-, vagy világörökség várományos területi lehatárolás is, ahogyan a megye szempontjából fontos ásványi nyersanyag-gazdálkodási területek helyi szintű kezelésének lehetősége is.

Közvetetten kapcsolódó, de releváns célkitűzés a tartós növekedésre képes gazdaság megteremtése. A megyei fejlesztési koncepció Pécs, illetve agglomerációjának fejlesztésével a város nagytérségi központtá válását támogatja. Ugyanígy előirányozza a térségi szinten versenyképes városi térségek fejlesztését. (Az összes érintett település kapcsán megemlíthető a nagytérségi csomóponttá válás stratégiai célkitűzése is.) Az OTrT szempontjából közvetlen módon Baranya megye első három stratégiai területi célkitűzése fedi le ezeket a várostérségeket. **Fejlesztésük szempontjából meghatározó a közúti elérhetőség**. A gyorsforgalmi összeköttetés (M6-M60) fejlesztése elsősorban a horvát térséggel való jobb kapcsolatot szolgálja. A 6. sz. elsőrendű főút (részbeni) kivételével a meghatározó másodrendű főutak mindegyike jelentős átkelési szakaszokkal rendelkezik, amelyek elkerülő utakkal való kiváltása javasolt.

A vasúti elérhetőség vonatkozásában a forgalmas vonalszakaszokon megfigyelhető kapacitáshiány feloldása (Szentlőrinc-Pécs), valamint a déli és keleti irányú megyén belüli elérhetőség fejlesztése, keleti relációban és az árufuvarozási kapcsolatok terén az alföldi térséggel való kapcsolat erősítése közvetlen módon elősegítené a társadalmi felzárkózás megyei stratégiai célkitűzés megvalósítását is.

Baranya sajátossága a területén húzódó magyar-horvát államhatár rossz átjárhatósága. Ez egy összetett probléma, amely közvetlenül kapcsolódik a megye érintett térségének határon átnyúló kapcsolataira irányuló stratégiai területi célkitűzéshez. Az M6-M60 gyorsforgalmi összeköttetés országhatárig történő kiépítése (határmetszéspontok: Ivándárda, illetve Drávatamási térségében) mellett azonban újabb határátkelési pontokra van szükség a Dráván is, hidak illetve komp, révátkelés formájában.

Fentieket támasztja alá az OTrT 2. mellékletében rögzített szerkezeti terv és az abban ábrázolt fő térszerkezeti elemek úgy, mint:

- vonalas infrastruktúrák:
  - M6, M60 autópályák meghosszabbítása az országhatárig;
  - 67 sz. főút meghosszabbítása az országhatárig;
  - 57 sz. főút meghosszabbítása keleti irányban a dunai átkelés biztosításával (mohácsi Duna-híd)
- Mohács: Országos jelentőségű kikötő és határkikötő;
- Pogány: Egyéb kereskedelmi repülőtér és kereskedelmi repülőtérré fejleszthető repülőtér;
- országos törzshálózati vasúti pálya:
  - 40a számú Budapest-Pusztaszabolcs-Pécs vasútvonal;
  - 65 és 66-os számú Pécs-Mohács és Villány-Magyarbóly vasútvonalak.
- Országos kerékpárút-törzshálózati elemek

Megjegyezzük, hogy az OTrT módosítását követően a megyei területrendezési terv felülvizsgálata is esedékessé válik, melynek keretében a rendezési tervet az új megyei területfejlesztési koncepcióval tartalmilag és funkcionálisan is szükséges összehangolni. Ennek megfelelően az OTrT 31/A. § (1) bekezdése szerint a megyei területrendezési terveket 2015. december 31-ig összhangba kell hozni az új OTrT-vel.

3.2.3. A célrendszer kapcsolata a fontosabb ágazati koncepciókkal, tervekkel

A célrendszer kapcsolata a Magyar Növekedési Tervvel

A Magyar Növekedési Terv 2011-ben készült el a Nemzetgazdasági Minisztérium megbízásából. „A hazánkkal szembeni befektetői bizalom megerősítése, és a gazdasági környezet kiszámíthatóságának érdekében kiemelt fontosságot kap, hogy jövőképünk, és céljaink eléréséhez szükséges eszköztár megismerhető legyen. Ezt a szerepet tölti be a Magyar Növekedési Terv”.

A terv átfogó célja: „A hazai gazdaság nettó exportjának (külkereskedelmi kivitel és a behozatal különbsége) maximalizálása.”

Az átfogó cél elérésének módjai a Magyar Növekedési Tervben: Importkiváltó gazdaságpolitika a termelésben; Importkiváltó gazdaságpolitika a felhasználásban.

Baranya Megye Területfejlesztési Koncepciójának célrendszere szintén épít az importfüggetlenségre: az átfogó célok között a családi gazdaságok megerősítésén keresztül – mint az önfenntartás módja, illetve az ipari termelés vonatkozásában is. A stratégiai célok vonatkozásában a helyi gazdaságok fejlesztése esetében a „patrióta” szemlélet terjesztése, a

feldolgozóipar feltételeinek megteremtése (minél nagyobb feldolgozottsági szint elérése a megyében) mind az import kiváltását szolgáló célok.

Az exportpiacokon jelenlévő magyar tulajdonú vállalkozások további terjeszkedésének elősegítése.

A **megyei célrendszer a Magyar Növekedési Terv gazdaságbővítési elképzeléseihez részben igazodik, mivel megjelenik a helyi KKV szektor megerősítése, a K+F+I folyamatok ösztönzése**. Továbbá cél Pécs nagytérségi központtá válása, ezáltal az országhatáron átnyúló gazdasági hatókör kialakítása.

A Magyar Növekedési Terv Baranya megye területére nem definiál külön növekedési tengelyeket, csomópontokat, melyek kiemelt, országos jelentőségű stratégiai szerephez jutnának. Ezzel szemben Baranya Megye Fejlesztési Koncepciójában megjelenik Pécs nagytérségi központtá válása, mint cél, tekintettel arra, hogy a Budapest—Belgrád—Zágráb városháromszög közepén helyezkedik el. Mivel a Magyar Növekedési Terv Magyarországot közép-európai „HUB”-ként vizionálja, a „dinamikus gazdasági hálóba” beleérti a „balkáni uniós fővárosokat” (Zágráb), illetve Belgrádot is, így a két dokumentum között e téren koherencia jellemző.

A Magyar Növekedési Tervhez szorosan kapcsolódó Wekerle Tervben fogalmazódik meg a Kárpát-medencei Gazdasági Együttműködés szükségessége, melyhez szervesen illeszkedik a Baranya megyei koncepció 7. stratégiai célja (nagytérségi csomóponttá válás), illetve 4. területi célja (horvát határ menti térség fejlesztése, elsősorban közlekedés és gazdasági téren).

A célrendszer kapcsolata a Nemzeti Vidékstratégia 2012-2020 programmal

A Nemzeti Vidékstratégia célja kijelölni Magyarország vidékpolitikai célkitűzéseit, alapelveit, az azok megvalósítását biztosító programok és intézkedések végrehajtási kereteit. A stratégia a fenntarthatóságot, az életképes agrár- és élelmiszertermelést, továbbá a vidéki élet értékeit középpontba állító jövőképre épül. Ezért az agrár- és élelmiszergazdaságra, valamint a vidékfejlesztésre vonatkozó teendőket a természeti erőforrások fenntartható használatára alapozva határozza meg. A Nemzeti Vidékstratégiát a Magyar Kormány 2012-ben fogadta el, a dokumentum a 2012-2020 közötti időszakra vonatkozik.

Mivel **a stratégia a fenntarthatóság, területi és társadalmi kohézió, valamint a város-vidék kapcsolatok horizontális elveire épül, így** számos ponton **jól illeszkedik a területi és átfogó fejlesztéspolitikai szemléletű Baranya Megyei Területfejlesztési Koncepcióhoz**.

A Nemzeti Vidékstratégia átfogó célja ”vidéki térségeink népességeltartó és népességmegtartó képességének javítása”. A megyei koncepció három átfogó célt jelöl ki, ezek az 1.) értékteremtő foglalkoztatást biztosító gazdaság kialakítása, 2.) egészséges és megújuló társadalom megteremtése, továbbá a 3.) természet- és energiatudatos megye. A megyei célok mindegyike tartalmaz olyan komponenseket, amelyek megfeleltethetők az alapvetően agráriumra és a vidéki térségek komplex fejlesztésére törekvő nemzeti stratégia átfogó céljával. A Baranya megyei fejlesztési koncepció dokumentummal közös pontokként azonosíthatóak például a vidéki gazdaságok fejlesztését (1. cél), a vidéki térségekben lakók

komplex felzárkóztatását (2. cél), vagy a földdel, vízzel, tájjal, a sokszínű élővilággal való jobb, hatékonyabb, egyúttal a vidék lakosságát több generáción át szolgáló erőforrás-gazdálkodást (3. cél) szolgáló célkitűzések.

A Nemzeti Vidékstratégia öt stratégiai célt határoz meg, a megyei koncepcióban pedig hét e szintet képviselő cél szerepel.

Nemzeti Vidékstratégia / Baranya Megyei Területfejlesztési Koncepció	Tájaink természeti értékeinek, erőforrásainak megőrzése	Sokszínű és életképes agrártermelés	Élelmezési és élelmiszer-biztonság	A vidéki gazdaság létalapjainak biztosítása, a vidéki foglalkoztatás növelése	A vidéki közösségek megerősítése, a vidéki népesség élet-minőségének javítása
Helyi gazdaságok fejlesztése		√	√	√	
Tartós növekedésre képes gazdaság megteremtése					√
Piaci igényekre reagálni képes emberi erőforrás fejlesztés		√			√
Társadalmi felzárkózás elősegítése					√
Stratégiai erőforrások fenntartható használata	√	√			
Elérhetőség és mobilitás javítása				√	√
Nagytérségi csomóponttá válás				√	

8. táblázat: BMTfK – Nemzeti Vidékstratégia célmátrix: a stratégiai célok kapcsolatrendszere

Az ábra szerint a stratégia célok szintjén már jól kivehető, hogy az alapvetően, de mára nem kizárólagosan mezőgazdaságra alapuló vidéki gazdasági és társadalmi élet Nemzeti Vidékstratégiában szereplő céljai leginkább közvetett módon kapcsolódnak a megyei dokumentum stratégiai céljaihoz. A közös célok tekintetében kiemelésre érdemes, hogy mind a Nemzeti Vidékstratégia, mind a baranyai koncepció a helyi erőforrásokra épülő gazdaságot tekinti az egyik kitörési pontnak. Ez megjelenik abban, hogy a vidéki gazdaság fejlesztése és az erőforrásokkal való gazdálkodás prioritást élvez. Mindkét dokumentum úgy tekint az élelmiszeriparra, mint (az egyik) ideális eszközre a vidéki térségek felzárkóztatásában, a helyi foglalkoztatás elősegítésében, valamint a helyben előállított, nagyobb hozzáadott értékű kibocsátás tekintetében. Ennek nélkülözhetetlen eszközeként utalnak a vidéki lakónépesség oktatására, képzésére (elsősorban az aktív korúak vonatkozásában), továbbá a helyi közösségek erősítésére (nem kizárólagosan, de koncentrálva a vidéki inaktívakra, valamint civil szervezetekre, közösségekre). A Nemzeti Vidékstratégia összevetése a megyei területi célokkal nem indokolt, hiszen a négy baranyai fejlesztési térségben, ha eltérő módon is, de mindenhol szükség van vidékpolitikai beavatkozásokra.

Végül, de nem utolsó sorban azt is jelezni szükséges, hogy amíg a Baranya Megyei Területfejlesztési Koncepcióban foglalt célok elérését szolgáló beavatkozások döntő hányadának megvalósítását elsősorban az Európai Unió Európai Regionális Fejlesztési, valamint az Európai Szociális Alapjainak forrásaira támaszkodó Operatív Programok fogják

finanszírozni, addig a Nemzeti Vidékstratégiáét az Európai Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési, továbbá Európai Tengerügyi és Halászati Alap. Az eltérő alapok (ugyan a Partnerségi Megállapodásban integráltan jelennek meg) eltérő beavatkozási logikával bírnak, ezért fejlesztéseik eredménye is eltér majd egymástól. Ez is alátámasztja azt, hogy a stratégiai célok hasonlósága ellenére mindössze közvetett kapcsolat mutatható ki a két dokumentum célrendszere között.

A célrendszer kapcsolata a Nemzeti Fenntartható Fejlődési Keretstratégia 2012-2024 dokumentummal

„A dokumentum keretet ad, célokat, prioritásokat vázol más döntések előkészítéséhez, hogy a szakpolitikai stratégiákban vagy tervekben olyan cél - eszköz - határidő - pénzügyi forrás rendszert tudjanak megalkotni, ami más szakpolitikai stratégiákkal vagy tervekkel együtt, azokkal összhangban, érdemben tudja szolgálni a fenntarthatósági átmenetet. A Keretstratégia célja egyszersmind, hogy hozzájáruljon egy nemzeti egyetértés kialakulásához a fenntarthatóságról.”

Átfogó célja: „A folytonosan változó társadalmi - humán - gazdasági - természeti külső környezethez való alkalmazkodóképesség feltételeinek biztosítása, az ahhoz szükséges kulturális adaptáció minőségi javítása”

A megyei célrendszerben a környezeti fenntarthatóság kérdése több szinten megjelenik: Baranya az átfogó célok szintjén **„természet- és energia-tudatos ” megyeként** definiálja magát. A stratégiai célok között a fenntartható erőforrás-gazdálkodás magában foglalja a **természeti erőforrások védelmét, a szennyvíz-kezelést, az ivóvíz-minőség javítását, a klímaváltozás kezelését, az ásványianyag-készletek és energiaforrások fenntartható használatát.**

A keretstratégia célrendszere négy tényező köré csoportosítva vizsgálja a fenntarthatóság kérdését:

- Emberi erőforrás: demográfia, egészség, tudás, társadalmi kohézió
- Társadalomi erőforrások: bizalom, munka, család, a múlt öröksége
- Természeti erőforrások: biodiverzitás, megújuló természeti erőforrások; az embert érő környezeti terhelések csökkentése; nem megújuló természeti erőforrások
- Gazdasági (fizikai) erőforrások: a vállalkozói tőke és az innováció erősítése, a foglalkoztatás bővítése; költségvetési politika; életpálya-finanszírozás

A környezeti fenntarthatósági elemeken túl a fenntarthatóság többi dimenziójában is pozitív hatással lehet a megyei koncepció megvalósítása.

A célrendszer kapcsolata az Új Széchenyi Tervvel

Az Új Széchenyi Terv (ÚSZT) középpontjában a foglalkoztatás dinamikus bővítése, a pénzügyi stabilitás fenntartása, a gazdasági növekedés feltételeinek megteremtése, valamint hazánk versenyképességének javítása áll. A tízéves gazdaságstratégia kijelöli azokat a kitörési pontokat és a hozzájuk kapcsolódó programokat, amelyek biztosítják Magyarország hosszú

távú fejlődését. **A megyei fejlesztési koncepció célrendszere értékrendjében, tervezési szemléletében felöleli az Új Széchenyi Terv mind a hét fő programjának célkitűzéseit**.

Az Új Széchenyi Terv programjai:

- Gyógyító Magyarország – Egészségipari Program
- Zöldgazdaság-fejlesztési Program
- Vállalkozásfejlesztési Program
- Közlekedésfejlesztési Program
- Tudomány – Innováció Program
- Foglalkoztatási Program

A megye átfogó céljai és stratégiai céljai között a leghangsúlyosabb a tartós növekedésre képes gazdaság megteremtése, melyet a vidéki gazdaságok szerepének növelésén, ezáltal a foglalkoztatás növelésén keresztül kíván elérni. Mindez összhangban áll az ÚSZT vállalkozásfejlesztési és foglalkoztatási programjával. Az egészséges és megújuló társadalom, mint átfogó cél, illetve a humánerőforrás-fejlesztésen belül az egészségtudatos életre nevelés a Gyógyító Magyarország programmal mutat szinergiát. Az ÚSZT Közlekedésfejlesztési Programjához illeszkedik a megye 6. és 7. stratégiai célja, melyek a megye elérhetőségi viszonyainak javítását célozzák.

4. A terület felhasználás alapelveit lefektető koncepció

Baranya megye az ország legdélebben fekvő megyéje kedvező geopolitikai, mezőgazdasági és klimatikus adottságokkal. A **megye fejlettsége területi szinten erősen megosztott**. Gazdasága Pécsre központosul, gazdaságilag **legelmaradottabb területei a Sellyei-, Szigetvári-, és Sásdi kistérség** határain belül találhatók. Pécs megyei jogú város méretéből adódóan nem csak megyei viszonyokban játszik központi szerepet, hanem a régió egészét tekintve is jelentőséggel bír. A megye külső elérhetősége és belső átjárhatósága fejlesztésre szorul. Leginkább a megye **dél-keleti része tud profitálni a páneurópai közlekedési folyosó előnyeiből, mind a közúti-, mind a vízi közlekedés területén**. A megyeszékhely kizárólag vasútvonalával kapcsolódik a TEN-T hálózatához. A térszerkezetre kettősség jellemezhető, a területi adottságokból fakadó aprófalvas térségek és a nagyobb települések környezetében kialakuló agglomeráció. Baranya településeinek 2/3-a 500 lakosnál kisebb lélekszámú apró- vagy törpefalu. A településsűrűség országos szinten az egyik legmagasabb, 100 km^2 területre 6,7 település jut, az országos 3,3-as értékkel szemben.

Baranya megye természeti adottságai lehetővé teszik mind az ipar, mind a mezőgazdaság nyújtotta lehetőségek magas szintű kihasználását. A **mezőgazdaság aránya a többi megyéhez képest magasnak mondható**. Jelenleg a mezőgazdaság terén **az ipari, nagyüzemi mezőgazdaság dominál**, amit a foglalkoztatás elősegítése, a külső függőség csökkentése és a magasabb hozzáadott értékekkel történő termékek előállítása miatt szükséges lenne diverzifikálni a nagyobb élő munkát igénylő termeléssel. E termelésre alapozható egy komplex, jól strukturált feldolgozó ipar, logisztikai és kereskedelmi tevékenységek. A mezőgazdaság számára is jelentős vízfolyások állnak a rendelkezésre, amelyek a jövő klíma- és vízpolitikájában nagy jelentőséggel bírhatnak. A megyében található városok és a mezőgazdasággal nem rendelkező települések az agglomerációjukból, illetve a megye távolabbi pontjairól is, az ott letelepülő közvetlen gazdaságoktól, illetve a feldolgozóipartól jelentős mennyiségű, jó minőségű, és a rárakódó szállítási, raktározási költségektől gyakorlatilag mentes helyi terméket lennének képesek felvenni intézményrendszerük és a helyi lakosság ellátására.

A megye több mint **25%-át borítja erdős terület**, ami az országos 21%-os adatot is meghaladja. Jelentős erdőségekkel rendelkező területek a Mecsek, a Baranyai hegyhát, a Zselic és a Geresdi-dombság. Ezen erdőségek és leendő telepítések fenntartható gazdálkodás keretében hozzájárulnak a **biomassza termelés fokozott üteméhez**, a fűrészáruk előállításához és a turizmus elősegítéséhez is.

A bányászat leépülését követően a mélyben maradt ásványok kinyerhetőek, annak felszínre hozása lehetőség szerint tiszta technológiák alkalmazásával javasolt. A hegységek fő építőanyaga a mészkő, mely cement gyártására alkalmas. Komlón andezit, a dombvidéken agyag, míg a Dráva mentén homok és kavics található nagy mennyiségben.

Megújuló energiában a biomasszáé a főszerep, de nem elhanyagolható a magas napsütéses órák számának valamint az egyre jobban előtérbe kerülő fotovoltaikus technológia hatásfok növekedésének köszönhetően előállítható napenergia mennyisége sem, amire jó példaként szolgál a már elkészült Sellyei solar park.

A megye ipara az országos szint alatt teljesít, ennek ellenére **infrastruktúrájában sok tekintetben jelenleg is adott a lehetőség a nagyobb ipari vállalkozások letelepedésére** (pécsi ipari parkok, mohácsi határkikötő). Mindemellett a korábbiakban már említett további fejlesztésekre is szükség van annak érdekében, hogy a megye vonzó legyen az ipari vállalkozások számára, melyekhez elkerülhetetlen többek között a szakképzett munkaerő rendelkezésre állását biztosító humán fejlesztések megvalósítása. A KKV-k megerősítéséhez jó megoldásként szolgál a megyei helyi erőforrásainak fenntartható felhasználása. A termelő és feldolgozó üzemek létesítésénél ösztönözni kell a befektetőket a barnamezős fejlesztések megvalósítására ezzel is csökkentve a kihasználatlanul álló ingatlanállomány nagy számát. Ezen ingatlanokra egy megyei adatbázis létrehozása szükséges lenne, ezzel is segítve a térségben lábukat megvetni szándékozó vállalkozásokat az optimális épületegység kiválasztásában.

A turizmusban Baranya az országos átlagot követi, ennek ellenére kiemelkedő teljesítmény érhető el a még kiaknázatlan attrakciók, szálláshelyek fejlesztésével. A megye közel 50 db természetvédelmi területtel bír, melynek kezelője a Duna- Dráva Nemzeti Park. Pécs több ezer éves történelmi múltjával jelentős kulturális potenciált tudhat magáénak, aminek jó bizonyítéka a Pécs Európa Kulturális Fővárosa cím, illetve szintén kulturális elismerésnek tekinthető a Palkonya európai kulturális falu címe is. Kiemelkedő turisztikai termékként jelenik meg a megyében a **borturizmus, kerékpárturizmus, ökoturizmus és rendezvényturizmus.** A geológiai adottságoknak köszönhetően nagy szerepet kap **a termál- és gyógyturizmus**. Egy **komplex település- és térségmarketing stratégia** megvalósításával a felsorolt adottságok jobban kiaknázhatóvá válnak, ezzel megteremtve a lehetőséget a nagyközönség számára eddig még ismeretlen megyei természeti kincsek megismerésére.

A megye Horvátországgal létesített határ menti kapcsolatai mind a gazdaságban, mind a turizmusban meghatározó szerepet játszhatnak a jövő tekintetében, ezen kívül közös érdekként jelenik meg a Dráva környezeti és természeti értékeinek megóvása, újraélesztése. A fenti célok elérésének alapfeltételei a jó minőségű közlekedési infrastruktúra kiépítése és a partnerségi kapcsolatok ápolása.

4.1. Stratégiai térstruktúra bemutatása

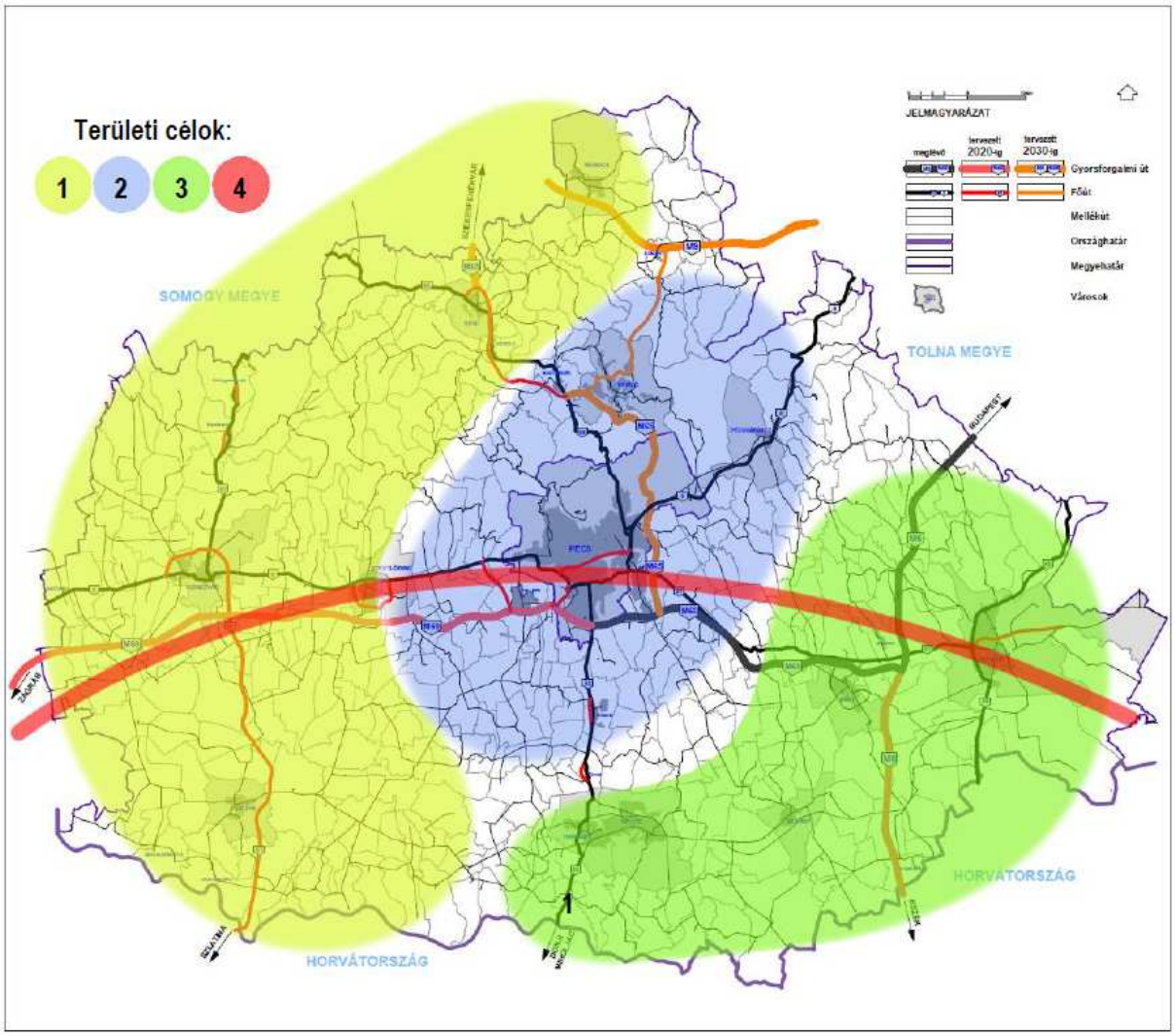

1. térkép: Baranya megye térszerkezete és területi céljai

(a Baranya Megyei Önkormányzat Hivatala által készített „Baranya megye közúti közlekedési infrastruktúra fejlesztése” c. térképe alapján)

A megye három elkülöníthető adottságokkal rendelkező területre osztható, melyet leképez a jelen Koncepció 2.3. fejezetében részletesen bemutatott első három területi cél, továbbá kiegészít a negyedik, a határmenti fekvésből fakadó, elsősorban infrastrukturális igényeket hordozó területi célkitűzés.

1. Hátrányos helyzetű, fejletlen gazdaságú térségek komplex fejlesztése Baranya megye nyugati felén (Ős-Dráva Program területe, Szigetvár, Sásd térsége)

A megye nyugati térsége perifériku elhelyezkedésű, kedvezőtlen társadalmi, gazdasági helyzetben levő terület, mely a Sellyei, Sásdi és Szigetvári kistérségek vonatkozásában a leghátrányosabb helyzetű kistérségek közé sorolt, de egyes jellemzőit tekintve az egyébként hátrányos helyzetű Szentlőrinci kistérség településeit is lefedi. A térség legnagyobb városa Szigetvár, további a térségben fekvő jelentősebb település Sellye, Sásd, és Mágocs.

A térség mind társadalmi, mind gazdasági szempontból depressziós terület, melyet a nagyfokú tőkehiány jellemez, amivel együtt jár a helyi munkalehetőségek hiánya. A térségben jellemzően gyenge a vállalkozói aktivitás. Ezt kívánja ellensúlyozni a jövőre nézve többek között a szabad vállalkozási zónák kialakítása. A településeken található cégek zömmel, mezőgazdasággal kapcsolatos tevékenységet folytatnak, ezért főleg az **agráriumhoz kapcsolódó különböző tevékenységek** számára egységesen elő kell segítenie a terület természeti, táji adottságaihoz illeszkedő gazdálkodási módok elterjesztését és térnyerését a helyi társadalom aktivizálása révén.

A gazdaságösztönző programok mellett fontos feladatot jelentene az adottságok jobb kiaknázásának és erőforrások hasznosításának ösztönzése, amely a térség **önfenntartó képességét** javítja. A térségben célszerűen meg kell erősíteni a területen belül érvényesülő gazdasági kapcsolatokat, helyzetbe hozni a belső piacokat, melyben fontos szerep jut a hagyományos város-falu kapcsolatrendszernek.

A térség falvait az elöregedő és kisszámú lakosság jellemzi, mely jellemzően nem rendelkezik a megélhetést biztosító csekély földterülettel sem, sok esetben idény-, illetve közmunkát végez vagy szociális segélyen él. A falvak lakosságának önfenntartó képessége így lassan megszűnik. A tudatos, önfenntartásra képes helyi lakosság kialakulásának egyik alapvető feltétele a **közösségi kapcsolatok felélesztése** továbbá, hogy a **helyi erőforrásokkal a helyi közösségek rendelkezzenek**. A fenntartható életminőség egyik alapvető feltétele a községekben az, hogy a közösségek élete elsősorban a helyi erőforrásokon alapuljon.

Fentiek elérése abban az esetben biztosítható, ha a térség valamennyi lakója számára a biztos és elérhető megélhetési lehetőségek rendelkezésre állnak. Ennek érdekében fel kell számolni mind a különféle gazdasági és társadalmi szerkezetekben megnyilvánuló irányításból, mind a képzetlenségből, mind pedig a tudatlanságból fakadó ismerethiányt.

2. Termelési szerkezet átalakítás, gazdasági szemléletváltás Pécs és agglomerációja területén, illetve Komló és térségében

A megye központi területe a megyeszékhely és vonzáskörzetét foglalja megába, mely a legsűrűbben lakott térsége a megyének. A terület Pécs mellett magában foglalja a megye második legnagyobb városát, Komlót is, ugyanakkor Pécs belső agglomerációjához tartozik Kozármisleny városa, míg a külső vonzáskörzetbe tartozó nagyobb települések Szentlőrinc és Pécsvárad.

Baranya megye székhelye Pécs centrális elhelyezkedésű, a megye legnagyobb részéről, könnyen és gyorsan elérhető közúton. (Kivételt képeznek a Mohácsi-sziget lakott területei, mely megközelítéséhez dunai kompot kell igénybe venni.)

A térség meghatározó települése Pécs mellett Komló, melyek a rendszerváltás időszakában lezajlott nagy iparvállalati átalakulás és megszűnés nyomán hasonló alapokról indulva máig feloldatlan problémákkal küzdő városok.

Pécsett sem a rendszerváltás utáni időszakban, de az elmúlt években dinamizmust mutató több magyar várossal ellentétben sem működött a külső befektetőkre alapozott stratégia, a városban gyakorlatilag nem jelentek meg tőkeerős vállalatok. Ez nagyban meghatározza a település térségi foglalkoztatási szerepét is. Ebből fakadóan szükség volt valamilyen endogén stratégiára, melyben a kulturális örökség, a kulturális ipar és a **tudásalapú gazdaság** egyre tudatosabban egyre nagyobb szerepet játszik, bár az innovációs szervezetek tevékenységük révén egyelőre nem tudtak áttörést elérni az innovációs eredmények gazdasági hasznosítása terén.

A város szempontjából egyre inkább meghatározó jelentőségű és nagy foglalkoztatási, termelési potenciállal bíró ágazat a **gépipar**, amely mára elsősorban a pécsi kistérség meghatározó ágazati foglalkoztatója lett, de Komlón is erős tradíciókkal rendelkezik. Pécs és térsége számára az egyik legfontosabb feladat, hogy elősegítse az e téren működő vállalkozások további fejlődését, illetve működési feltételeik javítását.

Komló vonatkozásában fontos kiemelnünk, hogy maga a város, de a megye is stratégiai erőforrásként tekint a **rendelkezésre álló ásványi nyersanyag** készletekre. Ezt a gondolatot támogatja a Kormány hazai bányászat jövőbeni fejlesztésével kapcsolatos egyes feladatokról szóló 1870/2013. (XI. 22.) számú határozata, mely szerint a hazai ásványvagyont hasznosítani szükséges a nemzeti vagyon gyarapítása és hazánk energiafüggőségének csökkentése érdekében. A jogszabály helyi vonatkozása, hogy a hazai bányászat fejlesztéséhez szükséges intézkedések felülvizsgálata mellett a komlói vájáriskola újraindítását is kilátásba helyezi.

Ahhoz, hogy a térség mind gazdasági, mind társadalmi folyamatait tekintve érdemi elmozdulást tudjon felmutatni elengedhetetlenül szükséges az érintett önkormányzatok összefogáson alapuló, vállalkozásbarát politikája, mely **progresszív fejlesztéspolitikát** feltételez.

3. Helyi adottságokra, komparatív előnyökre és lehetőségekre épülő vidék- és gazdaságfejlesztés kiemelten Mohács-Bóly és Villány-Siklós-Harkány térségében;

A megye keleti térsége kedvezőbb adottságokkal rendelkezik, mint a megye nyugati, első célkitűzés alá eső területe. A térség legnagyobb városa Mohács, de adottságait és a belőlük fakadó lehetőségeket tekintve ide sorolható Siklós, Harkány, Villány, valamint Bóly városa is.

A térség Baranya megye maghatározó mezőgazdasági termelő területe, ugyanakkor jelentős gazdasági és logisztikai potenciállal is rendelkezik. A térség fejlődésének meghatározó bázisa a **vidékgazdaság**, amely azonban elválaszthatatlanul kapcsolódik a városokhoz. A

vidékgazdaság kontextusában a vidéki térség egy komplex, multifunkcionális erőforrásrendszer, amelyben a nem mezőgazdasági tevékenységek is hangsúlyosak, és a mezőgazdasági és nem mezőgazdasági tevékenységek integráltsága jellemző.

A térségben a kiemelkedő minőségű termékek előállításának alapjai adottak, ahol célszerű törekedni az exportképes, minőségi termelést végző **élelmiszergazdasági vertikumok** kialakítására. A megyében az iparág két jól működő példája a bólyi nagyüzemi, és a villányi változatos üzemméretű, de inkább KKV-dominanciájú termelési központ.

Mohács, mint az Európai Unió déli folyami kapuja, schengeni határkikötő, kedvező földrajzi elhelyezkedése és kiváló infrastruktúrája okán a térség közlekedési és logisztikai központja. Az Európai Unió 2011-ben elfogadott Duna Régió Stratégiája (DRS) célkitűzései között hangsúlyosan jelenik meg a dunai hajózás, a folyón történő áruszállítás fejlesztése – mely szerepét tovább erősítheti.

Eszék, mint drávai kikötő és regionális léptékű, egyetemmel rendelkező nagyváros, valamint Pécs, mint a térség legnagyobb, szintén egyetemmel rendelkező városa, a térséget rövidesen teljes körűen behálózó európai autópálya-hálózat jó terepet kínálnak a gazdasági funkciók koncentrált fejlesztésének, melynek egyik fontos eleme a **szállítási és logisztikai ágazat**.

4. Baranya megye horvát határmenti térsége határon átnyúló kapcsolatainak javítása elsősorban közlekedési, gazdasági téren;

A három fenti célterületet kiegészíti egy negyedik, mely a horvátországi kapcsolatok erősítését helyezi a középpontba. A megye déli, a Mecsektől délre fekvő, illetve a Dráva vízrendszeréhez kapcsolódó területek azok, melyek az adottságaik okán a negyedik területi célkitűzés elsődleges célterületét alkotják.

A térség gazdaságának megerősítése jelentheti az egyik alapot arra, hogy a jelenleg tapasztalható negatív társadalmi és demográfiai folyamatok megváltozzanak. Ebben a **horvát területek felé történő nyitás** elengedhetetlen, melynek alapja a közlekedési feltételek javítása, a határtérség rugalmas átjárhatóságának megteremtése. A zavartalan és **hatékonyan működő térségi személy- és árumozgások**, de a területi integráció alapvető feltétele is egyben, hogy a térség közlekedési zártsága oldódjon, a természetföldrajzi értelemben vett és közigazgatási határok jól átjárhatók legyenek, a terület kielégítő külső- és belső kapcsolatokkal rendelkezzen. A munkaerő mobilitásának és a lakosság szolgáltatásokhoz való egyenlő esélyű hozzáférésének elősegítése, az áruszállítás szükségleteinek kielégítése, mindezeken keresztül pedig a **gazdasági kapcsolatok elmélyítése** érdekében szükség van a meglévő **közlekedési hiányosságok felszámolására**. Ennek érdekében szükséges a térség és a térségi jelentőségű központok nemzetközi közúti, vasúti és vízi elérhetőségének és átjárhatóságának javítása, és a funkcionális, azaz foglalkoztatási és szolgáltató vonzásközpontok térségi elérhetőségének fejlesztése. Mindemellett igényként jelentkezik a különböző közlekedési módok összekapcsolása, gazdasági központok intermodalitásának és közlekedési infrastruktúrájának fejlesztése, fenntartható fejlesztések megvalósítása.

5. A fejlesztés eszköz- és intézményrendszere

5.1. A prioritások azonosítása

A fejlesztési koncepció célrendszerében foglalt átfogó-, stratégiai és területi célok elérése érdekében meghatározásra kerültek azok a prioritások, melynek keretében az adott beavatkozások, mint a koncepció végrehajtása során használható fejlesztési eszközök alkalmazására sor kerül.

A stratégiai célok elérését biztosító prioritások rendszere az azokhoz való illeszkedésükkel együtt kerül bemutatásra, azaz láthatóvá válik, hogy a prioritások direkt módon illeszkednek a stratégiai célokhoz, így azok közvetlenül megfeleltethetők egymással. Fontos azonban megjegyezni, hogy a 3.1 Belső koherencia vizsgálat fejezetben jelzett módon a stratégiai célokhoz kapcsolódó prioritások egyben komplex formában szolgálják a területi célkitűzések elérését is.

I. prioritás: A helyi termelésen alapuló gazdaság megerősítése a lokális gazdasági környezet integrált fejlesztésével

A prioritás keretében tervezett beavatkozások (intézkedések) indikatív listája:

- A mezőgazdasági, illetve kézműves termékek helyben történő feldolgozását, és értékesítését ösztönző fejlesztések támogatása;
- A helyi piacok, ill. egyéb elosztó és helyi logisztikai funkciókat ellátó intézmények, szervezetek kialakulását, megerősödését támogató fejlesztések megvalósítása;
- Az öntözéses gazdálkodás feltételeinek javítását szolgáló beruházások támogatása a helyi termelésen alapuló ellátás biztonságának fokozása érdekében;
- A képzéseket és a kompetenciák fejlesztését is magában foglaló, a térségi felzárkóztatást elősegítő komplex helyi gazdaságfejlesztési programok megvalósítása.

Kapcsolódó stratégiai cél: 1. Helyi gazdaságok fejlesztése.

II. prioritás: Külső erőforrásokra is támaszkodó, a termelési kapacitások növelésére alapozott versenyképes gazdaság megteremtése a megyében

A prioritás keretében tervezett beavatkozások (intézkedések) indikatív listája:

- A megyében működő kis- és középvállalkozások versenyképességének javítását szolgáló komplex programok támogatása;
- A térségi szinten versenyképes vállalkozások termelő és szolgáltató kapacitásainak bővítése;

- Fenntartható fejlődést ösztönző együttműködések és fejlesztések támogatása különösen az egészségipar, környezetipar, kulturális ipar, élelmiszeripar, gépgyártás, elektronika, informatika ágazatokban;
- A kutatási-fejlesztési és innovációs (K+F+I) tevékenységek erősítését szolgáló fejlesztések megvalósítása a vállalkozói és a felsőoktatási szféra szereplőinek együttműködésével;
- A befektetői politika erősítését, a befektetés ösztönzést szolgáló komplex programok megvalósítása az üzleti marketing eszközeivel és a képzési struktúra igény alapú átalakításával, rugalmassá tételével;
- A turisztikai potenciál erősítését szolgáló fejlesztések támogatása elsősorban a meglévő értékek és népszerű szolgáltatások minőségének javításával.

Kapcsolódó stratégiai cél: 2. Tartós növekedésre képes gazdaság megteremtése.

III. prioritás: A piaci igényekhez rugalmasan illeszkedő képzési struktúra kialakítása és egészségügyi prevenció az egészséges munkaképes társadalom biztosítása érdekében

A prioritás keretében tervezett beavatkozások (intézkedések) indikatív listája:

- A gyakorlati képzésre koncentráló duális szakképzési rendszer infrastrukturális és program oldali feltételeinek javítását szolgáló fejlesztések támogatása;
- Az iskolarendszerből már kikerült, valamilyen szakképesítéssel bíró munkaerő továbbképzését, átképzését és vállalkozóvá válását szolgáló programok támogatása;
- A piaci igényekre rugalmasan reagálni képes egyetemi kurzusok, mester és doktori képzések rendszerének fejlesztése;
- Az alap- és középfokú oktatás eredményességének növelése, új módszerek, IKT technológia és digitális tartalmak alkalmazásának és elérhetőségének támogatása.

Kapcsolódó stratégiai cél: 3. Piaci igényekre reagálni képes emberi erőforrások fejlesztése.

IV. prioritás: Az élhetőbb települések, élhetőbb közösségek kialakulását szolgáló komplex településfejlesztés

A prioritás keretében tervezett beavatkozások (intézkedések) indikatív listája:

- A hátrányos helyzetű gyermekek oktatáshoz, neveléshez való hozzáférésének javítását szolgáló fejlesztések támogatása;
- Az egészségesebb életmódra való áttérés elősegítését célzó komplex nevelési és szemléletformáló programok megvalósításának támogatása;
- A folyamatosan romló helyzetű, elmaradott térségek, települések, városrészek dinamizálását és a társadalmi szegregáció csökkentését szolgáló település rehabilitációs programok megvalósítása;

- A lakhatási körülmények közötti területi különbségek csökkentését szolgáló fejlesztések, szociális bérlakás programok megvalósítása, a szociális bérlakás állomány fejlesztése;
- Az egészségügyi ellátórendszer szolgáltatásaihoz való egyenlő esélyű hozzáférést segítő fejlesztések és integrált szemléletű prevenciós programok támogatása.

Kapcsolódó stratégiai cél: 4. Társadalmi felzárkózás elősegítése.

V. prioritás: A természeti erőforrások fenntartható használatán alapuló és klímatudatos környezetgazdálkodás feltételeinek megteremtése

A prioritás keretében tervezett beavatkozások (intézkedések) indikatív listája:

- A szélsőséges vízgazdálkodási viszonyok kialakulásának megelőzését, káros hatásainak mérséklését szolgáló komplex vízgazdálkodási fejlesztések támogatása;
- A klímabarát építészeti és településtervezési megoldások elterjesztését szolgáló fejlesztések támogatása;
- A lakosság klímaváltozáshoz való alkalmazkodásra való felkészítését, valamint a klímatudatosság általános erősítését szolgáló programok, akciók támogatása;
- A környezetvédelmi kommunális infrastrukturális ellátottság javítását szolgáló beruházások támogatása;
- A hulladékgazdálkodás már kiépült térségi rendszereire épülve a hulladékokból nyerhető másodnyersanyagok hasznosítását célzó fejlesztések ösztönzése;
- A helyben gazdaságosan hasznosítható mértékben jelen levő – elsősorban megújuló – energiaforrások felhasználására alapozott energiatermelés- és ellátás létesítményeinek és rendszereinek kiépítése.

Kapcsolódó stratégiai cél: 5. Stratégiai erőforrások fenntartható használata.

VI. prioritás: Az elérhetőség javítása, fenntartható közlekedési rendszerek létrehozásának előmozdítása

A prioritás keretében tervezett beavatkozások (intézkedések) indikatív listája:

- A megye nemzetközi elérhetőségét biztosító közúti-, vasúti- és vízi közlekedési infrastruktúra fejlesztése (gyorsforgalmi- és főúthálózat fejlesztése, különösen az el nem készült, elsősorban határközeli szakaszok és települési elkerülések kiépítése, vasútvonalak korszerűsítése, a magyar-horvát (állam)határ átjárhatóságának biztosítása a hálózatokon);
- A térségi elérhetőséget – a térszerkezeti szempontból jelentős városhálózati elemek elérhetőségét – javító, elsősorban közúti infrastruktúra fejlesztése (térségi, illetve hálózati jelentőségű mellékutak korszerűsítése, kapcsolati hiányok megszűntetése);

- A közösségi közlekedés infrastrukturális feltételeinek és szolgáltatási színvonalának javítása (intermodális csomópontok, utasforgalmi létesítmények fejlesztése, jármű-beszerzés, utastájékoztatás javítása);
- A hivatásforgalmú kerékpáros és gyalogos közlekedés feltételeinek javítása (kerékpárforgalmi és kerékpáros közlekedéshez kapcsolódó egyéb létesítmények kiépítése, gyalogos közlekedés infrastruktúrájának korszerűsítése).

Kapcsolódó stratégiai cél: 6. Elérhetőség és mobilitás javítása és 7. Nagytérségi csomóponttá válás.

5.2. Felelősség és intézményrendszer – A koncepció üzenetei

A fejezet célja az, hogy ismertesse a megyei önkormányzat, mint tervezésért felelős szerv lehetséges szerepét a koncepció megvalósítási és végrehajtási fázisaiban. A megyei területfejlesztési koncepciók kidolgozására vonatkozó 218/2009. (X. 6.) Korm. rendelet alapján különbséget kell tenni abból a szempontból, hogy a Baranya megyei Területfejlesztési Koncepció mely részére épülhet a megyei önkormányzat saját hatáskörében tervezhető, kivitelezhető program vagy projekt, illetve, hogy a koncepció mely részei esnek kívül ezen a kompetencián. Utóbbiakat más, illetékes szereplők számára értelmezhető üzeneteknek szükséges tekinteni. Ezek közül a hivatkozott Kormányrendelet, valamint a koncepció készítésére vonatkozó, a Nemzetgazdasági Tervezési Hivatal által kiadott útmutató által nevesített címzetti csoportoknak szóló legfontosabbak az alábbiak.

Közszférán kívüli szereplők:

- civil szervezetek:
  - törekedjenek a civil társadalom fejlődésére, vállaljanak szerepet a helyi közösségek megerősítésében, különös tekintettel a sérülékeny társadalmi csoportokra,
  - közösségfejlesztéssel, közösségi munkával erősítsék a társadalmi kohéziót, a helyi és baranyai identitást,
  - működjenek közre a helyi kulturális, természeti, emberi örökség és tudás közös gondozásában és átörökítésében, a hagyományok ápolásában,
  - aktívan vegyenek részt környezetük fejlesztési elképzeléseinek kialakításában;
- egyházak:
  - a vallás civil társadalomban betöltött szerepére való tekintettel, a koncepció egyházaknak szóló üzenetei gyakorlatilag megegyeznek a civil szervezeteknél leírtakkal;
- gazdasági szereplők:
  - aktívan közreműködve segítsék elő a termelő-feldolgozó és értékesítő rendszerek hatékony együttműködését,
  - patrióta szemléletben, a vállalati együttműködések elmélyítésével vállaljanak szerepet a baranyai termékek piacra jutás feltételeinek javításában, valamint a K+F+I tevékenységek fejlesztésében,
  - a komplex, területileg szervezett fejlesztések megvalósítása érdekében eszközöljenek beruházásokat a megye hagyományos és élőmunka igényes ágazataiban (különösen az agráriumban, élelmiszer- és feldolgozóiparban és a turizmusban), figyelmet fordítva a megye hátrányos helyzetű területeinek felzárkóztatására.

Ágazatok:

- gazdaságpolitika:
  - a szabályozási környezet módosításával (szabad vállalkozási zónák létesítésével, adókedvezményekkel, stb.) ösztönözze különösen a mikro- és kisvállalkozások indítását és betelepülését, fenntartható termelői szerkezet létrejöttét,
  - aktív munkaerő-piaci és foglalkoztatáspolitikai eszközökkel segítse elő a foglalkoztatottság növelését és munkahelyek teremtését,
  - a megye adottságaival és tapasztalataival összhangban segítse elő az agrárium megerősítését, helyi/térségi termelésre alapozott élelmiszer- és feldolgozóipari kapacitások kiépítését, a turizmus fellendítését,
  - támogassa a megyében jelenlevő kutatás-fejlesztési kapacitások megerősítését, kiegészítve azt a gazdasági szereplőkkel való hatékonyabb együttműködéssel,
  - erősítse a megyei egyes térségeinek befektetői politikáját;
- közlekedéspolitika:
  - a megyei észak-déli és kelet-nyugat irányú, jelenleg hiányos közlekedési infrastruktúrájába történő befektetés ösztönözésével támogassa a beruházásokat, új vállalkozások létrehozását és munkahelyteremtést, így javítva a mobilitás és munkába járás feltételeit,
  - járuljon hozzá a magyar-horvát határon átnyúló közlekedési kapcsolatok javításához, így a gazdasági kapcsolatok elmélyüléséhez is;
- kitermelő ágazati politikai, energia és klímapolitika:
  - segítse elő a helyi szinten elérhető ásványi nyersanyagkészlet és megújuló energiaforrások minél szélesebb körű, fenntartható hasznosítását,
  - a klímaváltozás fokozott kockázatainak kivédése és a szélsőséges vízgazdálkodási viszonyok kezelése céljából helyezze előtérbe a természetes vízrajzi viszonyokhoz közeli területhasználatokat, művelési módokat, valamint vízvisszatartási és víztakarékos technológiák alkalmazását;
- környezetpolitika:
  - Baranya természeti értékeinek és erőforrásainak, kedvező környezeti állapotának megóvása érdekében támogassa a környezeti (és klíma)változással járó kockázatok csökkentését, a környezetbiztonság javítását célzó infrastrukturális beruházásokat,
  - ösztönözze a környezeti fenntarthatóságra törekvő új szemléletű, racionális környezet- illetve erőforrás gazdálkodást,
  - segítse elő a termőföld, a talajok és vízbázisok védelmét, ezáltal a környezet stratégiai szemléletű védelmét;

– agrárpolitika, élelmiszergazdaság:
  - mezőgazdasági alapanyagokra épülő, nagy hozzáadott értékű termék előállításának, feldolgozásának, piaci értékesítési feltételeinek javításával járuljon hozzá a helyi, családi gazdaságok megerősítéséhez;
  - ösztönözze a termelői, valamint a termelő-feldolgozó és értékesítő rendszerek együttműködését helyi és térségi szinten,
  - támogassa a baranyai helyi termékek piacra jutását segítő szervezetrendszer felállítását;
– vidékfejlesztés:
  - mivel a vidék fejlesztése elsősorban területi célkitűzés, törekedni kell arra, hogy az ágazati logika mentén megfogalmazott üzenetek ezekben a térségekben is érvényesüljenek;
– egészségügyi politika:
  - az egészségügyi ellátórendszer biztosításával el kell érni, hogy a lakóhely és társadalmi helyzet ne befolyásolja kedvezőtlenül a humán ellátásokhoz való hozzáférést, különös tekintettel a perifériákon elhelyezkedő, jellemzően hátrányos helyzetű csoportok által lakott térségekben élőkre;
  - szociálpolitika: hasonlóan az egészségügyi politikához, a szabályozási környezet módosításával segítse elő a kedvezőtlen demográfiai folyamatok megállítását, visszafordítását, mérsékelve annak a térséget sújtó negatív hatásait;
– oktatáspolitika:
  - az alapfokú oktatási rendszerhez való hozzáférésnek a megye területén történő biztosításával járuljon hozzá, hogy a lakosság egésze, különösen a hátrányos helyzetűek és a romák is minél nagyobb arányban végezzék el sikeresen az alapfokú oktatást,
  - a foglalkoztatottsági szint emelése érdekében, elsősorban a szakképzés és a felsőoktatás segítségével, segítse elő a munkaerő-piaci irányultságú, keresletvezérelt képzési rendszerek kialakítását, az élethosszig tartó tanulás széleskörű elterjesztését,
  - ösztönözze a felsőoktatási intézmények innovációs potenciáljának erősítését, járuljon hozzá az alkalmazott kutatási eredmények piaci hasznosulásához, így a gazdaság fejlesztéséhez is;
– kultúrpolitika:
  - segítse elő a megyében jelen levő a kultúra és a kulturális ipar kihasználtságának javítását;
– központi közigazgatás-szervezési politika:

  - közvetlen kapcsolatot fenntartva a vállalkozásokkal segítse elő az egyszerű, rugalmas és gyors ügyintézést, ezzel támogatva a vállalkozások versenyképességét;

– önkormányzati politika:
  - a helyi szabályozási környezet módosításával (helyi adókedvezményekkel, stb.) ösztönözze a külső vállalkozások betelepülését, újak indítását, elősegítve a munkahelyteremtést is,
  - helyi fejlesztési programok kidolgozásán keresztül biztosítsa a települések üzleti és szolgáltató funkcióinak megerősítését, térségi szinten versenyképes városi térségek kialakítását;

– igazságügyi politikai:
  - a koncepcióban nem szerepel az ágazatnak szóló konkrét üzenet;

– honvédelmi politika:
  - a koncepcióban nem szerepel az ágazatnak szóló konkrét üzenet.

Egyéb szereplők:

– szomszédos magyar és horvát megyék: az együttgondolkodás feltételeinek megteremtésével járuljanak hozzá a térségi együttműködés előmozdításához, a kölcsönös érdekeltségen alapuló fejlesztések megvalósításához,

– a szomszédos magyar megyékkel (Somogy, Tolna) együttműködés szükséges az M60 autópálya, 67. és 56. sz. főutakat érintő fejlesztések megvalósítása, országos és térségi jelentőségű kerékpáros nyomvonalak megépítése, vasútvonalak korszerűsítése, egyetemi tudásbázisok cseréje vonatkozásában,

– Somogy, Eszék-Baranya (Osječko-baranjska), Verőce-Drávamente (Virovitičko-podravska) megyék esetében különösen: hozzájárulás a horvát határmenti térségek és a Dráva-medence összehangolt fejlesztéséhez, a perifériikus helyzet oldásához, pl. új Dráva-hidak (az 67. és 58. sz. főutak határmetszéseinél) és új határátkelési pontok kiépítése (komp, révátkelő), a baranyai turisztikai potenciál (termálturizmus, borturizmus) kihasználása érdekében,

– Somogy megye esetében különösen együttműködés szükséges az elérhetőség javítása (67 sz. főút) és a felsőoktatási szereplők (Pécsi Tudományegyetem, Kaposvári Egyetem) együttműködésének erősítése céljából.

További megyékben található települési önkormányzatok, járási hivatalok, helyi fejlesztési programok vonatkoztathatóan a koncepció nem tartalmaz konkrét üzenetet.

Intézményrendszer:

A területfejlesztéssel és a területrendezéssel összefüggő egyes törvények módosításáról szóló 2011. évi CXCVIII. törvény a területfejlesztés intézményrendszere vonatkozásában alapvető módosításokat hajtott végre: a fejlesztési tanács intézménye mind regionális, mind megyei, mind kistérségi szinten megszűnt, a korábban ötszintű területfejlesztési intézményrendszer három területi egységre: országos, megyei, és települési szintre koncentrálódik.

Az átalakítás mintegy előzményeként értelmezhető a helyi önkormányzatokról szóló törvényben rögzített új feladatelosztás, melynek értelmében a területfejlesztési és területrendezési feladatok címzettjei a megyei önkormányzatok lettek. A 2013. évi CCXVI. törvény által eszközölt módosítás tovább specifikálta a megye és a megyei önkormányzatok tulajdonában álló, ill. 2014. január 1-vel tulajdonába kerülő fejlesztési ügynökségek feladatait. Előbbiek esetében megjelent a vidékfejlesztés, illetve a nemzeti kutatási és innovációs források felhasználásával kapcsolatos koordinatív szerep; utóbbiak esetében a közreműködés programvégrehajtó (közreműködő szervezeti) funkció kiegészült az ágazati programokban való részvétel lehetőségével, illetve részt vesz egyéb területfejlesztési feladatok ellátásában.

A 2014-2020-as Európai Uniós programozási időszak területfejlesztési tervezése kapcsán a megyei, regionális szintek, illetve a szaktárcák közötti szakmai koordináció és a tervezési feladatok elvégzéséhez szükséges módszertani útmutatók elkészítése részben a gazdaságpolitikáért felelős miniszter irányítása alatt működő központi szerv, a Nemzetgazdasági Tervezési Hivatal, részben a Nemzetei Fejlesztési Minisztérium, illetve a Miniszterelnökség feladata. A 140/2012. (VII.2.) Kormányrendelettel került létrehozásra a Nemzeti Fejlesztési Kormánybizottság, melynek feladata az uniós forrásokkal összefüggő döntések meghozatala. Az NFK elnöke a miniszterelnök, tagjai a Miniszterelnökséget vezető államtitkár, a fejlesztési és a nemzetgazdasági miniszter.

A megyék területfejlesztésben betöltött szerepét tovább erősítette a 2014–2020 közötti európai uniós fejlesztési források felhasználásának tervezésével és intézményrendszerének kialakításával összefüggő aktuális feladatokról szóló 1600/2012. (XII. 17.) Korm. határozat, melynek értelmében **a megyék meghatározó szerepet kaptak a területfejlesztési források felhasználásának tervezésében**, jelesül biztosítani kell hatékony közreműködésüket a területi operatív programok tervezésében is.

Az egyébként az operatív programok körét is jóváhagyó rendelet elfogadásával a Közösségi Támogatási Keret (KTK) hazai intézményrendszerének átalakulása is kezdetét vette. Ennek megfelelően a 2014-2020. évi programok a 2007-2013 években működtetett intézményi struktúrától eltérő formában kerülnek végrehajtásra. A Kormány döntése értelmében az **uniós fejlesztési források felhasználását központi koordinációval működő decentralizált intézményrendszernek kell támogatnia**, amelyben hatékony központi koordináció mellett érvényesül az ágazati szakpolitikákért felelős tárcák tervező és irányító szerepe. Ennek érdekében a források felhasználásában meghatározó szereppel bíró, az egyes operatív programokhoz kapcsolódó irányító hatóságok (IH) az ágazati szakpolitikákért felelős tárcákhoz kerülnek.

Operatív program (indikatív megnevezés)	Forrás	Szakmai tartalom meghatározásáért első helyen felelős tárca	Irányító Hatóság elhelyezése
Gazdaságfejlesztési és Innovációs OP (GINOP)	ERFA	NGM	NGM
Versenyképes Közép-Magyarország OP (VEKOP)	ERFA	NGM	NGM
Terület- és Településfejlesztési OP (TOP)	ERFA	NGM	NGM
Integrált Közlekedésfejlesztési OP (IKOP)	ERFA, KA	NFM	NFM
Környezeti és Energia Hatékonysági OP (KEHOP)	ERFA, KA	NFM, VM	NFM
Emberi Erőforrás Fejlesztési OP (EFOP)	ERFA, ESZA	EMMI	EMMI
Koordinációs OP (KOP)	KA	ME	ME
Vidékfejlesztési Program (VP)	EMVA, ETHA	VM	VM
Magyar Halgazdálkodási Operatív Program (MAHOP)	ETHA	VM	VM

9. táblázat: A 2014–2020 közötti uniós források felhasználását biztosító operatív programok

A IH-k átszervezésével párhuzamosan várhatóan változás kíséri majd az alapok kezelése során eljáró szervezeteket, azaz a közreműködő szervezeteket (KSZ) is. Az intézményrendszer szükségszerű átalakításának továbbgondolására a Széchenyi Programiroda kapott felhatalmazást a Kormánytól az 1046/2013. (II. 5.) Korm. határozata alapján. A kifizetési kérelmek összeállítására és benyújtására, a kifizetések fogadására kijelölt szervezet az igazoló hatóság jelenleg a Magyar Államkincstár (MÁK). Az irányítási és ellenőrzési rendszerek hatékony, eredményes és gazdaságos működésének biztosításáért az ellenőrzési hatóság, a Kormányzati Ellenőrzési Hivatal (KEHI) felel.

A megyei önkormányzatok e tekintetben meghatározott feladatait **a területfejlesztésről és a területrendezésről szóló 1996. évi XXI. törvény módosításáról** szóló **2013. évi CCXVI. törvény** definiálja. A törvény értelmében a **megyei önkormányzat dönt a hatáskörébe utalt fejlesztési források felhasználásáról**, továbbá monitoring bizottság vagy más döntéshozó szerv útján **közreműködik a területi operatív programok irányításában, megvalósításuk végrehajtásában**. Mindez a 2014-2020 közötti programozási időszak operatív program struktúrája vonatkozásában különösen a Terület- és Településfejlesztési Operatív Programmal (TOP) és részben a Vidékfejlesztési Programmal (VP) összefüggő feladatokat jelenti.

A megyei önkormányzat **területfejlesztési feladatai**:

– a ***területfejlesztési tervezéssel*** összefüggő feladatok ellátása keretében:

  - az országos fejlesztési és területfejlesztési koncepcióval összhangban - a megyei jogú városok önkormányzatának egyetértésével - kidolgozza és határozattal elfogadja a megyei területfejlesztési koncepciót, illetve - a megyei területfejlesztési koncepció és a megyei területrendezési terv figyelembevételével - a megyei területfejlesztési programot, a területfejlesztés stratégiai tervezéséért felelős miniszter állásfoglalásának beszerzését követően,

- részt vesz az országos fejlesztési és területfejlesztési koncepció, valamint az operatív programnak kidolgozásában, a megyei jogú városok önkormányzata és a fővárosi kerületi önkormányzatok kötelező bevonásával észrevételeik figyelembevétel,
- előzetesen véleményezi az országos, valamint a megyét érintő ágazati fejlesztési koncepciókat és programokat a megyei jogú város önkormányzata kötelező bevonásával, észrevételeik figyelembevételével,
- előzetesen véleményezi a térségi területfejlesztési koncepciókat és programokat,
- a tervezés és a végrehajtás során gondoskodik a partnerség elvének érvényesítéséről,
- részt vesz a határ menti megyék határon átnyúló nemzetközi fejlesztési programjainak tervezésében, kidolgozásában;

– a ***területfejlesztési tervek végrehajtásával*** kapcsolatos feladatok ellátása keretében:

- nyomon követi és értékeli a megyei területfejlesztési koncepció és a megyei területfejlesztési programok végrehajtását,
- dönt a hatáskörébe utalt fejlesztési források felhasználásáról,
- monitoring bizottság vagy más döntéshozó szerv útján közreműködik a területi operatív programok irányításában, megvalósításuk végrehajtásában,
- figyelemmel kíséri az operatív programok megyében jelentkező feladatainak megvalósítását, beleértve a megyehatáron átnyúló és más nemzetközi programok végrehajtását a megyei jogú város önkormányzata kötelező bevonásával, észrevételeik figyelembevételével,
- más megyei önkormányzatokkal és az államigazgatási szervekkel közösen, monitoring bizottság vagy más döntéshozó szerv útján közreműködik a határon átnyúló nemzetközi fejlesztési programok irányításában, részt vesz azok lebonyolításában, végrehajtásában,
- dönt a Kutatási és Innovációs Alapnak a miniszter által a megyei önkormányzat hatáskörébe utalt pénzeszközeinek pályázati kiírásairól, illetve felhasználásáról,
- a megye gazdaságának és foglalkoztatásának fellendítése érdekében gazdaságfejlesztési, befektetés ösztönző tevékenységet lát el, aminek elősegítése érdekében külön szervezetet hozhat létre vagy megállapodás alapján más szervezettel működhet együtt;

– a ***területfejlesztési koordinációval*** kapcsolatos feladatok ellátása érdekében:

- összehangolja illetékességi területén az államigazgatási szervek, a települési vagy kerületi önkormányzatok, a megyei jogú város önkormányzata, a gazdasági és civil szervezetek fejlesztési elképzeléseit,
- területileg összehangolja a politikai és a területi szerepéből, továbbá a nemzetközi és határon átnyúló együttműködésből adódó feladatait, biztosítja azok összhangját,

- a települési önkormányzatok felkérése alapján elősegíti a helyi önkormányzatok területfejlesztési társulásainak szerveződését,
- szakmai kapacitásával segíti a területfejlesztési önkormányzati társulások és a térségi fejlesztési tanácsok tervező, döntés-előkészítő, fejlesztési célokat feltáró, pályázatokat megalapozó tevékenységét,
- a térségi gazdaságfejlesztő szervezet útján koordinálja a megye területén az ipari parkok és a szabad vállalkozási zónák tevékenységét, az önkormányzatok és a gazdasági szervezetek fejlesztési elképzeléseit a megye gazdasági szereplőivel együttműködve,
- vizsgálja és értékeli a megye társadalmi és gazdasági helyzetét, környezeti állapotát, adottságait, a vizsgálatok során felhasznált információkat és a vizsgálatok eredményeit a területi információs rendszer rendelkezésére bocsátja,
- kölcsönös információcserével segíti a területfejlesztési és területrendezési információs rendszer működését, információkat biztosít a területi tervek készítéséhez, valamint fogadja a törvényben szereplő megyei szintre delegált feladatok elvégzése érdekében a központi adatbázisok adatait,
- a területfejlesztési koordinációval kapcsolatos feladatok ellátása érdekében önkormányzati rendeletet alkot a települési önkormányzatok, a megye területén székhellyel vagy telephellyel rendelkező gazdálkodó szervezetek által a megye területén uniós, központi vagy helyi önkormányzati költségvetési forrásból megvalósítandó fejlesztéseinek koordinációjáról.

A megyei önkormányzat **területrendezési feladatkörében**:

- az érintett települési önkormányzatok véleményeinek kikérésével elfogadja a megye területrendezési tervét,
- előzetesen véleményezi az országos, valamint a területét érintő területrendezési terveket,
- a megye területére vagy térségére - a megyei jogú város önkormányzata kötelező bevonásával, észrevételei figyelembevételével - területrendezési tervet készít,
- a tervezés és a végrehajtás során gondoskodik a partnerség elvének érvényesítéséről,
- együttműködik a többi érintett megyei önkormányzattal a kiemelt térségek összehangolt tervezése érdekében,

A megyei önkormányzat **vidékfejlesztési feladatkörében**:

- dönt a hatáskörébe utalt vidékfejlesztési források felhasználásáról,
- összehangolja a vidékfejlesztési stratégiákat és akciókat a megyei, térségi, határ menti és határon átnyúló fejlesztési és területfejlesztési koncepciókkal és programokkal, valamint a megyét érintő területrendezési tervekkel,

- egyetértési jogkört gyakorol a vidékfejlesztési stratégiák, akciók jóváhagyását megelőzően,
- a vidékfejlesztési források felhasználásával kapcsolatban közreműködői szervezeti feladatokat lát el a regionális fejlesztési ügynökség útján,
- elláthatja a helyi akciócsoportok, a közösségvezérelt helyi fejlesztésben érintett szervezetek munkaszervezeti feladatait,
- a helyi akciócsoportok és közösségvezérelt helyi fejlesztésben érintett szervezetek tevékenységében való részvétellel közreműködik azok tevékenységében,
- összehangolja a helyi akciócsoportok tevékenységét a fejlesztéspolitikához és a területfejlesztéshez kapcsolódóan,
- külön megállapodás szerint a vidékfejlesztési akciók végrehajtása során koordinációs és döntéshozatali feladatokat lát el,
- nyomon követi és értékeli a vidékfejlesztési akciók lebonyolítását és monitoring bizottsági feladatokat lát el a programok végrehajtásához kapcsolódóan,
- ösztönzi a települési önkormányzatok összefogását vidékfejlesztési programok kidolgozására és megvalósítására,
- a vidékfejlesztési koordinációval kapcsolatos feladatok ellátásáról önkormányzati rendeletet alkot.

A megyei önkormányzat **koordinációs feladatkörében**:

- együttműködik a települési önkormányzatokkal, a megye fejlesztésében közvetlenül és közvetve közreműködő területi államigazgatási szervekkel, az érdekelt civil és szakmai szervezetekkel,
- a jogszabályban meghatározott feladata végrehajtása érdekében önkormányzati rendeletet alkot,
- koncepcionálisan összehangolja települései településfejlesztési koncepciója és integrált településfejlesztési stratégiája, valamint településrendezési eszközei kidolgozását a megyei területrendezési tervhez való illeszkedésük érdekében,
- előzetesen véleményezi a megye települései településfejlesztési koncepcióját és integrált településfejlesztési stratégiáját, valamint településrendezési eszközeit a megyei területfejlesztési koncepcióhoz és programhoz való illeszkedésük érdekében,
- véleményezi települései településrendezési eszközeit, a megyei területrendezési tervvel való összhang megteremtése érdekében.

A megyei önkormányzat a törvényben meghatározott területfejlesztési feladataival összefüggésben végzett munkájáról évente tájékoztatja a területfejlesztés stratégiai tervezéséért felelős minisztert, valamint a területrendezési feladataival összefüggésben a területrendezésért felelős minisztert.

A jogszabály értelmében a megyei önkormányzat jelentős koordinatív szerepet is kapott a programozásban, ami széles körű együttműködést vár el a területi tervezésben érintett megyei szervezetek, önkormányzatok tekintetében. Ennek okán a **megyei területfejlesztési koncepció elfogadására** a **megyei jogú városok önkormányzatának egyetértésével**, továbbá a **stratégiai tervezéséért felelős miniszter állásfoglalásának beszerzését követően** kerülhet sor.

Ez az együttműködés, mely területi szinten átfogja a megyei jogú város, az egyes városok és várostérségek, valamint a vidék egészét, és mind a tervezést, mind a későbbi végrehajtását végig kíséri, egyben garanciát is jelent a megyei fejlesztések összehangolt, hatékony, a szinergiákat biztosítani képes, s ezen keresztül eredményes végrehajtására.

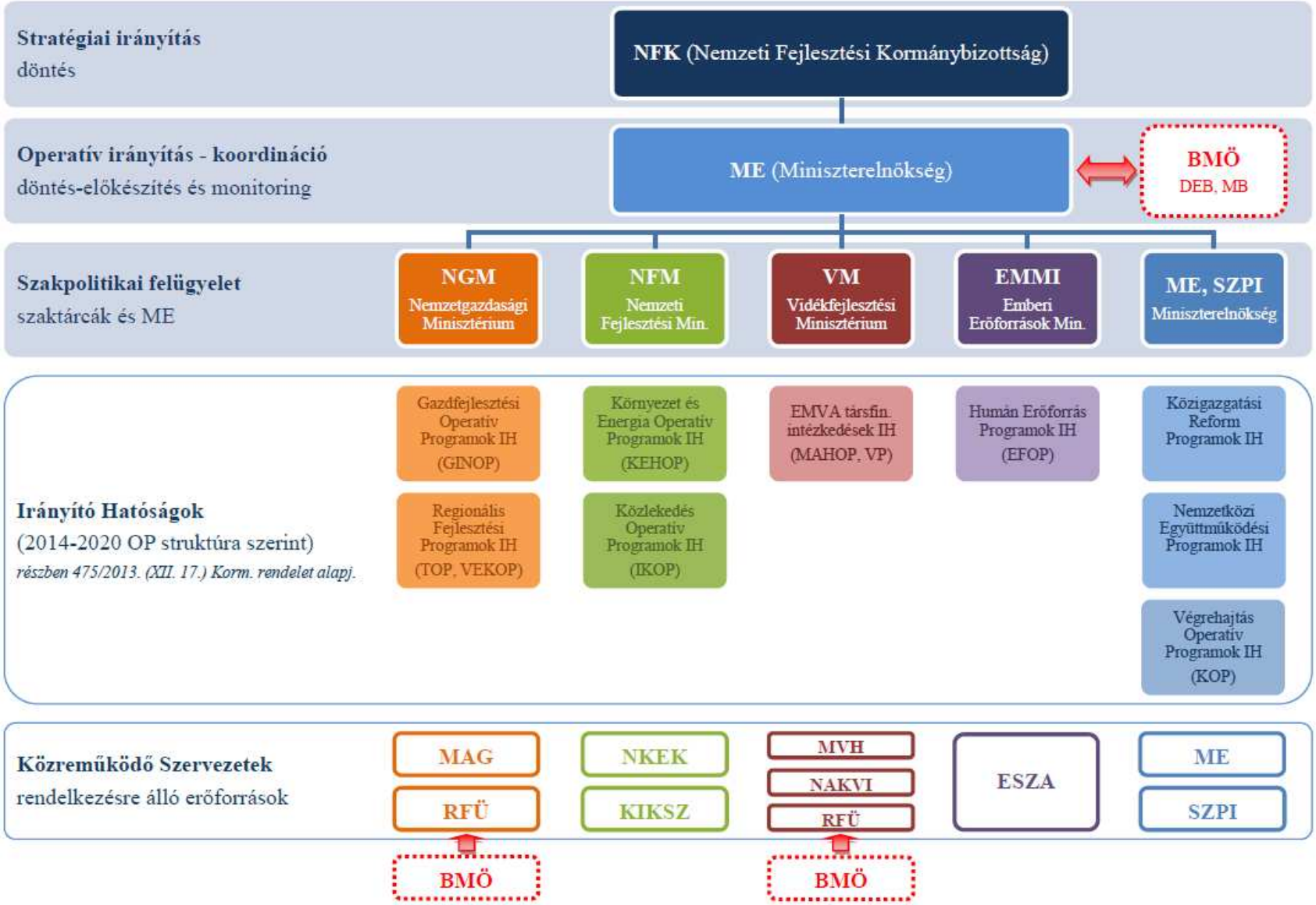

2. ábra: A 2014-2020 közötti programidőszak végrehajtási intézményrendszerének modellje

6. A tervezési folyamat, a társadalmasítás és legitimáció leírása

A területfejlesztésről és a területrendezésről szóló 1996. évi XXI. törvény (továbbiakban: Tftv.) 2011. decemberi módosításával és annak 2012. január 1-ei hatályba lépésével a jogalkotó **a területfejlesztési feladatokat** területi szinten a regionális fejlesztési tanácsok megszüntetésével **a megyei önkormányzatok hatáskörébe utalta**.

A Tftv., a Magyarország helyi önkormányzatairól szóló 2011. évi CLXXXIX. törvény, a 2014-2020 közötti európai uniós fejlesztési források felhasználásának tervezésével és intézményrendszerének kialakításával összefüggő aktuális feladatokról szóló 1600/2012. (XII.17.) Korm. határozat, valamint a 2014-2020 közötti források területi koordinációjának kereteiről szóló 1115/2013. (III.8.) számú Korm. határozat előírásainak megfelelően a megyék területfejlesztési koncepciót és programot készítenek, valamint közreműködnek a 2014-2020-as területi alapú fejlesztések megtervezésében.

A tervezési munkák elindítására a Nemzeti Fejlesztési Minisztérium 2012. évben kiegészítő költségvetési támogatást nyújtott a megyei önkormányzatok számára a tervezés alapjául szolgáló területfejlesztési vonatkozású megyei helyzetértékelések elkészítéséhez. Az előkészítő fázis keretében a területfejlesztési koncepció és program kidolgozásának megalapozásaként **2012. november 30-ával elkészültek** a megyei közgyűlési határozattal jóváhagyott **helyzetfeltáró dokumentumok**.

A Baranya megyei programozási feladatok előkészítő szakaszában a megyei önkormányzat **2012 augusztusában és 2013 januárjában „Megyejárás”** néven a megye újonnan kialakított járásaiban területi fórumsorozatot tartott azzal a céllal, hogy a tervezésbe a megyében működő települési önkormányzatok, térségi társulások, gazdálkodó és civil szervezetek egyaránt bekapcsolódjanak. A Baranya Megyei Önkormányzat vezetése a megyejárás során a megye társadalmi, gazdasági és civil életének szereplőitől az adatok, nyilvántartások rendelkezésre bocsátásában, a meglévő fejlesztési tervek, programok megküldésében, a projektek kidolgozásában, és társulási együttműködési kapcsolatok kezdeményezésében kért partnerséget.

A további megyei szintű tervezési feladatok finanszírozására a Nemzeti Fejlesztési Ügynökség 2013. augusztus 24. és szeptember 23. közötti beadással megjelenttette az ÁROP-1.2.11 konstrukcióját a megyei területfejlesztési feladatok támogatására kiemelt projekt eljárásrendben. A projekt átfogó célja: a megyei önkormányzatok esetében a tervezési dokumentumok előkészítésének támogatása, az ehhez szükséges megyei tervezői kapacitások megerősítése.

A megyei területfejlesztési koncepció tervezése során a 2012-ben elkészült helyzetfeltárást a jelen dokumentumban foglalt javaslattevő fázis követi, amelyben a megye jövőképének, fejlesztési célrendszerének és a célok eléréséhez szükséges fejlesztési irányok, beavatkozási területek meghatározására kerül sor a vonatkozó, a területfejlesztési koncepció, a területfejlesztési program és a területrendezési terv tartalmi követelményeiről, valamint illeszkedésük, kidolgozásuk, egyeztetésük, elfogadásuk és közzétételük részletes szabályairól

szóló **218/2009. (X. 6.) Korm. rendelet előírásait**, továbbá a **Nemzetgazdasági Tervezési Hivatal (NTH) iránymutatásait** követve.

A Baranya megyei területfejlesztési koncepció legitimációja a kidolgozásához támogatást biztosító ÁROP pályázati felhívásban meghatározott szempontok szerint történik. Ennek megfelelően a **koncepció első lépésben a területfejlesztésért felelős Miniszter által kerül elfogadásra, majd ezt követően hagyja azt jóvá a megyei Közgyűlés**.

A koncepció Közgyűlés általi elfogadását **széleskörű társadalmasítás** előzi meg a koncepciót megalapozó helyzetfeltáró dokumentum részét képező partnerségi tervben lefektetett elvek és tartalom mentén. A partnerség célja a megyei területfejlesztési koncepció elkészítésébe minél szélesebb kör bevonása (lakosság, települési önkormányzatok, civil partnerek, gazdaság szereplői), ezen keresztül a koncepció demokratikus legitimációjának, társadalmi elfogadottságának megteremtése. A különböző szakmai és társadalmi partnerek véleményeinek, javaslatainak összegyűjtésével jobb minőségű döntés megszületésének elősegítése azáltal, hogy a társadalom és a gazdaság szereplőitől minél több szaktudás, igény, szükséglet, információ kerül becsatornázásra a tervezési és az egyeztetési folyamat során.

A Baranya Megyei Önkormányzat a tervezési munkák során az alább felsorolt szervezetekkel vette fel a kapcsolatot részben írásban, részben személyes találkozások útján:

- Pécs Megyei Jogú Város Önkormányzata
- Pécsi Városfejlesztési Nonprofit Zrt.
- Pécsi Tudományegyetem
- Városfejlesztés Zrt.
- VÁTI Magyar Regionális Fejlesztési és Urbanisztikai Nonprofit Kft.;
- LEADER helyi akciócsoportok
- KSH Pécsi Igazgatóság
- Baranya Megyei Agrárkamara
- Baranya Megyei Kereskedelmi és Iparkamara
- Baranya Megyei Kormányhivatal érintett szakigazgatási szervei
- Vállalkozók és Munkáltatók Országos Szövetsége Baranya Megyei Szervezete
- Dél-Dunántúli Környezetvédelmi, Természetvédelmi és Vízügyi Felügyelőség
- Duna-Dráva Nemzeti Park Igazgatóság
- Dél-Dunántúli Vízügyi Igazgatóság
- Baranya Megyei Közútkezelő Kht.
- Magyarországi Református Egyház
- Magyar Katolikus Egyház
- Baranya Megyei Cigány Nemzetiségi Önkormányzat

- Baranya Megyei Horvát Nemzetiségi Önkormányzat
- Baranya Megyei Német Nemzetiségi Önkormányzat
- Nemzeti Infrastruktúra Fejlesztő Zrt.
- MÁV Zrt.
- DDRFÜ Dél-dunántúli Regionális Fejlesztési Ügynökség Nonprofit Kft.
- szomszéd magyar megyék megyei önkormányzatai: Tolna, Somogy, Bács-Kiskun
- szomszéd horvát megyék megyei önkormányzatai: Eszék-Baranya (Osječko-baranjska županija) és Verőce-Drávamente (Virovitičko-podravska županija) megye
- civil szervezetek, alapítványok (pl. Támasz Alapítvány Pécs)

A tervezés során kiemelt szerepet kapott a szomszédos megyékkel (magyar oldalon: Tolna, Somogy, Bács-Kiskun; horvát oldalon: Eszék-Baranya, Verőce-Drávamente) és a megyei jogú várossal (Pécs MJV) történő egyeztetés és együttműködés.

Itt szükséges megjegyezni, hogy regionális szinten a régiót alkotó társmegyékkel történő egyeztetés színtere a **regionális területfejlesztési konzultációs fórum**, melynek tagjai a régió területén működő megyei közgyűlések elnökei.

A regionális területfejlesztési konzultációs fórum:

- eljár a regionális döntést, állásfoglalást, véleményezést igénylő ügyekben,
- összehangolja a megyei önkormányzatok döntéshozatalát,
- képviseli a megyei önkormányzatok egyező döntését, mint a régió álláspontját.

A regionális területfejlesztési konzultációs fórum titkársági feladatait a Baranya Megyei Önkormányzat hivatala látja el.

A megyén belül a megyei jogú várossal való együttműködés a területfejlesztésről és területrendezésről szóló 1996. évi XXI. törvény 14/B.§-ban nevesített **megyei területfejlesztési konzultációs fórum** keretei között zajlik, amely előzetesen állást foglalt a megyei közgyűlés területfejlesztést érintő ügyeiben. A megyei területfejlesztési konzultációs fórum munkaszervezettel nem rendelkezik. Titkársági feladatait a tagok megegyezése szerinti önkormányzati hivatal látja el. 2013. december 13-án a Parlament elfogadta a területfejlesztésről és területrendezésről szóló 1996. évi XXI. Törvény módosítását (2013. évi CCXVI. Törvény), amely többek között rendelkezik arról is, hogy a megyei önkormányzat a megyei jogú városok önkormányzatának egyetértésével dolgozza ki és határozattal fogadja el a megyei területfejlesztési koncepciót, melynek köszönhetően a megyei jogú város és a megyei önkormányzat területfejlesztési kapcsolata még szorosabbá vált.

A jogszabály módosítással létrehozásra került az **Országos Területfejlesztési Érdekegyeztető Fórum (OTÉF)** intézménye is. Az OTÉF a Kormány, valamint a megyei önkormányzatok, a fővárosi önkormányzat, a megyei jogú városok és a fővárosi kerületi önkormányzatok közötti konzultációk és tárgyalások érdekegyeztető fóruma, melynek feladata a kormányzat, valamint a megyei önkormányzatok és a fővárosi önkormányzat területfejlesztési, területrendezési és vidékfejlesztési érdekeinek, törekvéseinek feltárása,

egyeztetése, megállapodások létrehozása, információcsere, javaslatok, alternatívák vizsgálata, továbbá a megyei jogú városok és fővárosi kerületi önkormányzatok fejlesztési elképzeléseinek és célkitűzéseinek összehangolása.

Az OTÉF véleményező, javaslattevő feladatkörben közreműködik:

- a területfejlesztési politika kialakításában,
- a területfejlesztési, a területrendezési, a vidékfejlesztési, az ágazati és a megyei, valamint a fővárosi fejlesztési elképzelések és célkitűzések összehangolásában,
- a területfejlesztési, a területrendezési és vidékfejlesztési célú ágazati eszközök összehangolásában,
- az ágazati tervek véleményezésében,
- az országos, az országos jelentőségű, valamint az országhatárokon átnyúló infrastruktúra-tervezés (létesítmények, hálózatok elhelyezése) összehangolásában.

A megyei területfejlesztési koncepció végleges változatának kialakításával párhuzamosan zajlik a koncepcióra vonatkozó területi hatásvizsgálat készítése. A területi hatásvizsgálati dokumentáció tervezetében meghatározott szakmai javaslatok a jelen dokumentum véglegesítése során figyelembe vételre kerültek.

Mellékletek

A területfejlesztést és az Ős-Dráva Programot érintő jogszabályok

Készült: 2014.01.06.

Országos és megyei területfejlesztési jogszabályok, határozatok

1996. évi XXI. törvény a területfejlesztésről és a területrendezésről

218/2009. (X. 6.) Korm. rendelet a területfejlesztési koncepció, a területfejlesztési program és a területrendezési terv tartalmi követelményeiről, valamint illeszkedésük, kidolgozásuk, egyeztetésük, elfogadásuk és közzétételük részletes szabályairól

1254/2012. (VII.19.) Korm. határozat a területfejlesztési politika megújításáról, az új Országos Területfejlesztési és az új Országos Fejlesztési Koncepció kidolgozásáról

1449/2012 (X.16.) Korm. határozat a Széchenyi Programiroda Nonprofit Korlátolt Felelősségű Társaság tulajdonosi joggyakorlójának és feladatainak megváltoztatásáról, összefüggésben az Európai Unió 2014–20 közötti költségvetési időszakára való felkészülés kormányzati feladatairól

1518/2012. (XI. 22.) Korm. határozat a 2014–2020-as programozási időszak előkészítéséért felelős uniós főtárgyaló feladat- es hatásköréről, valamint személyének kijelöléséről

1520/2012. (XI. 28.) Korm. határozat az Európai Területi Együttműködés célkitűzése keretében az Európai Unió 2014–2020-as költségvetési időszakában megvalósuló határ menti es transznacionális programok előkészítésével kapcsolatos feladatok meghatározásáról

1600/2012. (XII.17.) Korm. határozat a 2014–2020 közötti európai uniós fejlesztési források felhasználásának tervezésével és intézményrendszerének kialakításával összefüggő aktuális feladatokról

1034/2013. (II. 1.) Korm. határozat a 2014–2020-as programozási időszakban az Európai Területi Együttműködési Programok intézményrendszerével es tervezésével kapcsolatos felelősségi rend, feladatok es tárgyalási mandátum kialakításáról

1114/2013. (III. 8.) Korm. határozat a 2014–2020 közötti európai uniós fejlesztési források felhasználására **vonatkozó** Partnerségi Megállapodás célrendszeréről

1115/2013. (III. 8.) Korm. határozat a 2014–2020 közötti források területi koordinációjának kereteiről

1121/2013. (III. 11.) Korm. határozat a 2014–2020 közötti európai uniós fejlesztési források felhasználásának előfeltételeiként meghatározott ex-ante kondicionalitások teljesítésével összefüggő feladatokról

1143/2013. (III.21.) Korm. határozat a 2014–2020 közötti európai uniós fejlesztési források felhasználására vonatkozó programok indikatív prioritásairól

1181/2013. (IV. 5.) Korm. határozat a várostérségi integrált programok tervezési térségeinek lehatárolásával kapcsolatos irányelvekről

1211/2013. (IV. 15.) Korm. határozat a 2014–2020 közötti források felhasználásának előfeltételeiként meghatározott, hulladékszektort érintő ex-ante kondicionalitások teljesítéséről

1217/2013. (IV. 18.) Korm. határozat a 2014–2020 közötti európai uniós programok lebonyolítását támogató intézményrendszer koncepcionális kérdéseiről

1287/2013. (V. 28.) Korm. határozat a 2014–2020 közötti források felhasználásának előfeltételeiként meghatározott, a víz szektort érintő ex-ante kondicionalitások teljesítéséről

1322/2013. (VI. 12.) Korm. határozat a 2014–2020 közötti európai uniós fejlesztési források felhasználására irányuló programozási dokumentumok tervezésével kapcsolatos aktuális feladatokról

40/2013. (VII. 15.) NFM rendelet az Uniós fejlesztések fejezetbe tartozó fejezeti kezelésű előirányzatok felhasználásának rendjéről

1440/2013. (VII. 15.) Korm. határozat az európai uniós fejlesztési források felhasználásához kapcsolódó fejlesztéspolitikai hatáskör és a Nemzeti Fejlesztési Ügynökség feletti irányítási jogkör megváltoztatásával kapcsolatos egyes feladatok ellátásáról

1441/2013. (VII. 15.) Korm. határozat a 2014–2020 közötti európai uniós fejlesztési időszakra vonatkozó határon átnyúló együttműködési programok tervezésével kapcsolatos hosszú- es középtávú fejlesztési elképzelésekről, valamint az operatív programok nemzetközi egyeztetésének alapját képező kulcsprioritás-javaslatokról

1480/2013. (VII. 26.) Korm. határozat a Nemzeti Fejlesztési Ügynökség vezetéséért felelős kormánybiztos kinevezéséről és feladatairól

1495/2013. (VII. 29.) Korm. határozat a 2014–2020 közötti időszakra a Terület- es Településfejlesztési Operatív Program tervezésének egyes szempontjairól es az operatív programhoz tartozó megyek megyei önkormányzatai tervezési jogkörébe utalt források megoszlásáról

1545/2013. (VIII. 15.) Korm. határozata az **európai uniós** programok lebonyolítását támogató intézményrendszer felállításának módjáról

1731/2013. (X. 11.) Korm. határozat a 2014–2020-as európai uniós programok lebonyolításának alapelveiről

1805/2013. (XI. 12.) Korm. határozat a 2014–2020 közötti időszakban hatályos regionális támogatási térkép koncepciójáról

1814/2013. (XI. 14.) Korm. határozat a 2014–2020-as európai uniós programok lebonyolítását támogató intézményrendszer felállításának szervezeti kereteiről és az európai uniós fejlesztési források felhasználásához kapcsolódó egyes feladat- és hatáskörökről, és az e-közigazgatás fejlesztésének jövőbeni irányairól

1831/2013. (XI. 14.) Korm. határozat a 2014–2020 közötti időszakban a Terület- és Településfejlesztési Operatív Program tervezésének egyes szempontjairól, az operatív programhoz tartozó megyék megyei önkormányzatai és a megyei jogú városok önkormányzatai tervezési jogkörébe utalt források megoszlásáról, valamint a 2014–2020 közötti források területi koordinációjának kereteiről szóló 1115/2013. (III. 8.) Korm. határozat módosításáról

1865/2013. (XI. 19.) Korm. határozat a 2014–2020 közötti programozási időszakban a határon átnyúló nemzetközi, valamint a transznacionális együttműködési programok forrásallokációjáról

1870/2013. (XI. 22.) Korm. határozat a hazai bányászat jövőbeni fejlesztésével kapcsolatos egyes feladatokról

450/2013. (XI. 28.) Korm. rendelet a Széchenyi Programirodákról szóló 68/2011. (IV. 28.) Korm. rendelet módosításáról

451/2013. (XI. 28.) Korm. rendelet a Nemzetgazdasági Tervezési Hivatal létrehozásáról szóló 248/2011. (XII.1.) Korm. rendelet módosításáról

1883/2013. (XI. 28.) Korm. határozat a 2007–2013 programozási időszak Európai Területi Együttműködési Programjainak 2014. január 1. utáni végrehajtási intézményrendszeréről, az EGT és Norvég Finanszírozási Mechanizmusokkal és a Svájci Hozzájárulással kapcsolatos feladatok ellátásáról, valamint a Budapest Duna Kontakt Pont szervezeti felépítéséről és feladatairól

469/2013. (XII. 11.) Korm. rendelet az Európai Uniós támogatások igénybevételéhez kapcsolódó egyes kormányrendeletek módosításáról

2013. évi CCXVI. törvény a területfejlesztésről és a területrendezésről szóló 1996. évi XXI. törvény módosításáról

1939/2013. (XII. 13.) Korm. határozat a KÖZOP-3.5.0-09-11-2013-0028 azonosító számú [„M60 gyorsforgalmi út 58. számú főút – 5826. jelű út közötti szakasz építése (kivitelezés)" című] projektjavaslat akciótervi nevesítéséről és támogatásának jóváhagyásáról

475/2013. (XII. 17.) Korm. rendelet a Nemzeti Fejlesztési Ügynökség megszüntetésével összefüggő egyes kérdésekről

2018/2013. (XII. 29.) Korm. határozat a gazdaságfejlesztési célokat szolgáló operatív programok esetében az integrált területi beruházás eszköz alkalmazásának módjáról, valamint az eszköz használatához szükséges feltételekről

2013. évi CCLI. törvény a fejlesztéspolitikával összefüggő egyes törvények módosításáról

3/2013. (XII. 31.) ME rendelet a fejlesztéspolitikai intézményrendszer átalakításával összefüggő egyes miniszteri rendeletek módosításáról

1/2014. (I. 3.) OGY határozat A Nemzeti Fejlesztés 2030 – Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Koncepcióról

Ős-Dráva Programot érintő kormányhatározatok

1242/2012. (VII.17.) Korm. határozat az Ős-Dráva Programról

1347/2012. (IX.7.) Korm. határozat a Regionális Operatív Programok keretében új kiemelt turisztikai projektek akciótervi nevesítéséről, valamint támogatásuk jóváhagyásáról

1394/2012. (IX.20.) Korm. határozat a rendkívüli kormányzati intézkedésekre szolgáló tartalékból történő előirányzat-átcsoportosításról

1506/2012. (XI.16.) Korm. határozat a Dél-Dunántúli Operatív Program keretében környezetfejlesztési és a Közép-Dunántúli Operatív Program keretében városrehabilitációs célú kiemelt projektek akciótervi nevesítéséről

1094/2013. (III.4.) Korm. határozat az Ős-Dráva Programról szóló 1242/2012. (VŐŐ.17.) Korm. határozat módosításáról

1095/2013. (III.4.) Korm. határozat az Ős-Dráva Program összehangolásáért felelős kormánybiztos kinevezéséről

1312/2013. (IV.7.) Korm. határozat a Dél-Alföldi Operatív Program, a Dél-Dunántúli Operatív Program, az Észak-Alföldi Operatív Program, az Észak-Magyarországi Operatív Program és a Nyugat-Dunántúli Operatív Program 2011–2013. évekre szóló akcióterveinek turisztikai prioritásokat érintő módosításáról és egyes kiemelt projektek akciótervi nevesítéséről, támogatásuk emeléséről

1634/2013. (IX. 10.) Korm. határozat az Ős-Dráva Program összehangolásáért felelős kormánybiztos kinevezéséről és feladatairól

1888/2013. (XI. 29.) Korm. határozat a DDOP-2.1.1/E-13-2013-0001 azonosító számú („Kerékpáros turizmus fejlesztése Dél-Baranyában az Ős-Dráva Program keretében” című) projekt akciótervi nevesítéséről